

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP

AZ ERDÉLYI EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

1905.

FELELŐS SZERKESZTŐ:
NAGY KÁROLY,
THECLOGIAI TANÁR.

VIII-IK ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁR,
NYOMTA AZ «ELLENZÉK» KÖNYVNYOMDÁJA.
1905.

TARTALOM:

I. Vezércikkek, tanulmányok, iránycikkék.		Lapszám	Lapszám
<i>Ady Sámuel</i> : Válasz Vályi János „Papbeiktatás“ cz. cikkére		48	
<i>Balázs Ignác</i> : Értekezleti megnyitó beszéd		2	
<i>Barabás Samu</i> : Mentsünk, amit lehet	347	356	
<i>Bartha Zsigmond</i> : Legyen világosság	201	208	
<i>Bartók György dr.</i> : A papok és a politika		17	
Papszentelő beszéd 1905		165	
Püspöki jelentés	166 174 182 192	200	
<i>Ifj. Bartók György</i> : Németországi levelek		401	
<i>Benedek Károly</i> : Elismerés az érdemnek		54	
Malomvizi Kendeffy Gyula		312	
<i>Bene Lajos</i> : A baptistákról		127	
<i>Berde Sándor</i> : A református egyház állapota 1903-ban		77	
		87	
A kereszt (Németből)		118	
Elközelgett az Isten országa (Németből)		399	
<i>Bod Károly</i> Özv. Kiss Ferenczné emlékezete		437	
<i>Bodor János</i> : Gróf Mikó Imre		291	
Bizottsági jelentés a konfirmáció káté ügyében		321	
<i>Bokor Sándor</i> : Idvezítő Urunk tanítása (Roberston J.)		281	
		293	302
<i>Csulak Zsigmond</i> : Az orsz. reform. lelkészi nyugdíjintézet		35	
<i>Csürös József</i> : A világnak világossága		389	
Jön a dicsőség királya		417	
<i>Fogarasy Albert</i> : Nyílt levél a szerkesztőhöz		188	
Epilogus a „Legyen világosság“ cz. két cikkhez		305	
		306 324	332
<i>Gidófalvy István dr.</i> : Magunkról magunknak		9	
<i>Horváth István</i> : A theologia, filozófia és term. tud. közötti viszony		86 92 100 107	
Az egyházk. közgyűlés küszöbén		157	
Egy kongruás kálvinista pap kaczagása		167	
A kijelentés, mint tudományos követelés		407	417
<i>Horváth János</i> : Jelentés az ev. ref. Szeretetház 1903/4. és 1904/5. évi állapotáról.		225 234	242
<i>Ignác László</i> : A kovásznai ref. templom építése 1808—1817		53	
<i>Imre Sándor</i> : Iskola történeti adattár		44	
<i>Jancsó Sándor</i> : Titkári jelentés a nagyenyedi Prot. Négyelet működéséről		217	
Az egységes lythurgia		249 257	265
Nyílt levél a szerkesztőhöz		394	
<i>Kádár János</i> : A szászvárosi egyházközség igaza		158	
<i>Kenessey Béla</i> : Husvét.		125	
A theologia.		302	
<i>Kiss Károly</i> : Igazolásul		23	
<i>Kovács László</i> : Az angol szabad egyház nagygyűlése		101	
<i>Kristóf György</i> : Jogos individualizmus		10	
<i>Kutasi Károly</i> : Egy pár szó a gymnasiumi tanügyről		51	
<i>Lajos János</i> : Vallásos nevelés az iskolában		3 11	
<i>Lázár István</i> : A reformáció ünnepén		372 381	392
<i>Magyar Arpád</i> : Nyílt levél Sebes Dénes dr.-hoz		428	
<i>Meggyaszay Mihály</i> : A cura pastoralis áldásai		83	
<i>Nagy Endre</i> : A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium a szabadságharcz alatt		29 37	45
<i>Nagy Károly</i> Mi lesz a mi dolgunkkal?!		43	
Mementó!		75	
Dr. gróf Kuun Géza		119	
Protestáns egyetem		191	
A baptizmus elleni védekezés		215 233	241
A Debr. Prot. Lapnak		220	
Válasz a Magyar Szónak		243	
Szász Károly		355	
Szólj igazat s betörök a fejed		394	
Zsinati beszámoló		426	434
A Bethlen Gábor-kör szeretetvendégsége		435	
<i>Novák Lajos</i> : Istentiszteleti rendtartás a magyar ref. egyházban		195, 202, 209, 216, 251, 259, 266, 274, 283, 295, 303, 314, 325,	334
<i>Orbán Gábor</i> : Zsinati képv. választási emlék a parochiáról			4
<i>Osváth Lajos</i> : Rólunk — magunknak			435
<i>Paál Gusztáv</i> : Nagypénteki hangulatok			125
<i>Péchy Arpád</i> : Jótékony nőegyletek			39
Az orsz. ref. lelkészi nyugdíjintézet és a papnék			59
Válasz „Készül az egységes liturgia“ cz. tudósításra			211
<i>Ravasz Arpád</i> : A tökéletes béke megvalósítása			258
<i>Sebes Dénes</i> : A szociális törekvések s egyházunk			371
<i>Simon Ferencz</i> : Válasz „Bíráló“ urnak			306
<i>Szalay József</i> : Hogyan védekezzünk a baptisták ellen			199
A baptizmus elleni védekezés			273
<i>Vályi János</i> : Papi beköszöntő			22
<i>Veress Károly</i> : Vélemény az egyházi adóknak a költségvetés és számadásokba illesztéséről			144
<i>Név nélkül</i> :			
B. U. É. K. (Kálvinista)			1
Adóügyi törvény a zsinathoz			12
A szászvárosi dézma (p.)			19
A Tisza kormány egyh. pol. programja			20
A debreczeni ref. főiskola törlesztéses kölcsönei			21
Felterjesztése a két prot. egyház közös bizottságának a magyar államkormányhoz			27
A Nagy Péter „Konfirmációi kisebb kátéja“ átdolgozásához		52, 61,	71
Zsinatunk második ülészaka			67
Egyházközségi szervezet a magyar ref. egyházban (Egy zsinati tag)		67,	76
Egyházkerületi szervezet (Egy zsinati tag)			84
Vallásos nevelés (Aleph)			91
Dr. Bartók György (Falusi)			99
A kereszt (Revisor)			108
Reakció?! (Presbiter)			133
Vallás és tudomány		137, 142,	152
Esperesi fizetésrendezés			141
Egyházi közéletünk			150
Nehéz napok (Pásztor)		173,	181
Közgyűlés után (Közgyűlési tag)		175, 183,	194
A ker. közgyűlésről való tudósításhoz. Megjegyzés (Imre Sándor) Helyreigazítás (Incez Béni dr.)			203
Bánffy Dezső br. és a Magyar Szó			207
A konventi liturgiai bizottság jeletése és terveze		216,	235
Br. Bánffy Dezső és az Erdélyi Prot. Lap (Névtelen No II.)			223
A legújabb „schizma“ (Órálló)			281
Értekezleti közgyűlés előtt			331
Egyházi értekezletünk			339
Néhány szó az „Epilogushoz“ (Deák Vigil)		340,	348
Reformáció			363
Vallástanító lelkészek ügye			380
Szent vallásunk ereje (Egy lelképásztor)			382
Adalékok a liturgiához (Egy zsinati tag)		389,	410
			419
A baptista gyülekezetek hitvallomása		399,	427
Erdélyi speciálítások			407
Karácsony (Pásztor)			425
Újév (Pásztor)			433
II. Tárca.			
<i>Berde Sándor</i> : „Miért kellett nekik őt megölni?“ (Németből)			104
<i>Bodor János</i> : Egy régi iskola mester			32
Kiket hív fel az Ur nyájának legeltetésére			168

<i>Csekme Ferencz</i> : Gencsi Sándorházi János kegyha- gyománya a szász- (ma kis)-fülpösi egyháznak	351
<i>Péchy Árpád</i> : Ima az egyh. ker. egyh. Értekezlet közgyűlésén	414
<i>Rákosi György</i> : Birák III. 24. és I. Sámuel XXIV. 3.	278
<i>Ravasz László</i> : Buddha és Jézus	6 13 23
<i>Versényi György</i> : Bölcs Salamon a jó asszonyról	54
<i>Waller József</i> : Miért van négy evangélium?	129 138 145 153 161

III. Egyházi élet.

(Tudósítások egyh.-megyei-, kerületi-, konventi-, zsinati
gyűlésekről.)

A nagysinkai ref. leányegyház megalakulása (Gábos Sándor) 22. — A s.-sz.-györgyi ev. ref. egyház estélye (r-s) 30. — Zsinati ülések: 95. 102. 121. 128. 136. 412. 421. — A zilahi ev. ref. templom alapkövetételének ünnepe (Bajkó Viktor) 109. — Nagyenyedi nőegylet hangversenye: 122. — Nagyszébeni egyház közgyűlése (Jegyző): 112. — Az országos ref. Tanáregyesület IV. közgyűlése: 143. 150. — A szilágyszolnoki egyházmegye közgyűlése: 161. — Egyházkerületi közgyűlésünk lefolyása: 176. 184. — Konventi ülés: 211. — Ref. imaház Borszákon: 270. — Kalotaszegi egyh. megyei értekezlet: 270. — Köri gyűlés Kercsedén: 275. — Egy sérelmes kimutatás: 276. — A nagyilondai templomszentelés: 276. — Püspök látogatás és vizsgálat Magyar-Láposon: 283. — Az udvarhelyi egyh. megye értekezleti közgyűlése Felsősófalván: 285. — Elnöki megnyitó az udv. egyh. m. közgyűlésen (K. D.): 287. — Püspöki vizsgálat a dési egyházmegyében: 297. 308. 318. 342. 344. — Egy szép nap a mezősámsondi egyház-
községben (Muzsnay Pál): 319. — Egyházkerületi Egyházi értekezlet V. közgyűlésének sorrendje: 331. — Egyház-
társadalmi munkásság a küküllői ref. egyházmegyében (Sámuel Aladár): 335. 341. — Az udvarhelyi egyházmegye közgyűlése: 336. 343. — A küküllői egyházmegye érte-
kezletének közgyűlése: 336. — A marosi egyházmegye egyházi értekezlete 350. — Egyházkerületi Egyházi érte-
kezlet közgyűlése Sepsiszent-Györgyön 359. 364. 365. 382. — A marosi egyházmegye közgyűlése 360. A nagy-
enyedi egyházmegye évi közgyűlése: 366. — A széki és
nagysajói egyházmegyék közgyűlései 376. — Konventi
ülés (nov. 7—9): 383. — A kissolymosi templomszentelés:
384. — Az udvarhelyi egyházmegye közgyűlése 386. —
Egyházi értekezlet Bööben: 395. — A szilágyszolnoki egy-
házmegye közgyűlése 402. — A marosi egyházmegye fiok-
körének és a nagyenyedi egyházmegye egyházi értekez-
letének közgyűlése: 403. 404. — Kalotaszegi egyh. m.
értekezlet 428. — A sz.-szolnoki egyh. m. értekezlet 430.
— Vallásos összejevetel Hosszúfaluban 430.

IV. Tudósítások az Igazg.-Tanács üléseiről:

5. 30. 62. 93. 134. 151. 227. 236. 317. 326. 357. 365.
393. 410.

V. Irodalom.

A Magyar Remekírók új sorozata 5. — Szalay József:
„Evangéliumi keresztyén Tanítások“ III. k. 6.; Szalay József:
„Keresztyén Evangélista“ 1905. évf.; Magyar Könyvtár
401—404. füzet; Luther Márton művei (dr. Bartók György)
23.; Veres József: Hirdesd az igét 33.; Faragó György:
Hitvédelem a baptisták ellen 63.; Medgyes Lajos költemé-
nyei 63.; Ref. zeneközölny 64.; Gyakorlati papi lexikon

II. kötete 71. 79.; A debreczeni kollégium és pártkulái 80.;
Vöröss Zsigmond: Imák 139.; dr. Kecskeméthy István:
Kezdetben 168.; Szöts Farkas: Református ker. hittan és
erkölestan; Balogh Eerencz: A magyar prot. Egyházak
története; dr. Erdős József: Keresztyén hittan és erkölcs-
tan; S. Szabó József: Magy. prot. keresztyén irkák (Irsay
József) 277.; Zwingli kommentariusa; Házi kincstár soro-
zata 360. 361.; Raffay Sándor: Jézus példázatai 367.; A
„Koszoru“ 111—120. füzetek 367.; Ovakodjunk a szeszes
italoktók (szemléltető képek) 367.; Stein Fülöp: A szes-
367; Eröss Lajos: „Apologetika“ 386.; dr. Luther Márton
művei II. kötet 414.; Ujszövetségi apokriusok (Raffay
Sándor) 431.

VI. Iskola.

189 196 205 220; Kollégiumaink értesítői (Biráló) ko-
lozsvári 224; székelyudvarhelyi 244; zilahi 252; sepsiszent-
györgyi, szászvárosi 260 261; marosvásárhelyi 266; nagy-
enyedi 268; 237 245 253 263.

VII. Külföldi szemle.

Tankó Béla 46.

VIII. Különnélek.

Minden számban. Fontosabbak: Okt. 31-ének ünneppé
tetele 14; Viski Pál esperes lemondása 48; Bethlen G.-Kör
Bocskay-ünnepe 48; Néprajzi muzeum a Bethlen-kollégium-
ban 56; Szabad lyceum a Bethlen-kollégiumban 80 98; A
nagyenyedi protestáns nőegylet; 2-ik estélye 97; Kollégiumi
előjáróságok szervezete 112; Nagyenyedi kollégiumunk
tanárainak fizetésrendezése 131; A Miatyánk és a bibliai
kritika 131; Borsos Sándor papi jubileuma 146; Papbeig-
tatás Szilágypániton 146; Tanárok és a zsinati határozat
171; Egyházkerületi választások 178; Felszentelt segéd-
lelkészek 178; Egyházi Értekezlet ig. vál. gyűlése 189;
Theologiai évváró 197; A Magy. Prot. Irod. Társaság ig.-
választmányának gyűlése 205; Udvarhelymegyei egyházi
értekezlet 228; A M. P. I. T. IX. vándorgyűlése 256; Püspök
ur körutja 271; Mikó Imre emléke 298; Nemzetközi válá-
sos kongresszus 309; Theologiai vizsgálatok 309; Szászvárosi
papválasztás 319; Egyházi élet Szovátán 327; Szász Ká-
roly 352; Bachát Dániel püspökké választása 353; Diako-
nissza a Szeretetházban 368; A baptista felekezet törvényes
elismerése 378; Benedek Árpád székfoglalása Kolozsvárt
405; Az 1848 XX t.-cz. a zsinaton 423; Szabad lyceum a
Bethlen kollégiumban 424.

IX. Gyászrovat.

Szabó Sámuel 8; Kovács Ferencz 15; Alsócserná-
toni Dulló János 42; özv. Hegyi Mihályné 42; Bibary
István 132; Finta Jánosné 139; K. Bogdán József 139;
Gazelli Árpádné 147; Péter Antal (1840—1905.) (Sz. B.)
188; Herepey Károly 190; Sz. Kónya János 213; Nagy
István 213; Csekme Gábor 213; Pap Irénke 213; id. Po-
koly József 222; Ravasz Béla 222; özv. Baczó Elekné,
Görömbei Péterné 264; Orbán Károly 289; Báthori János
310; Kányádi Jakab Mózsa 353; Szathmáry János 378;
Dézsi László 387; özv. Kiss Ferenczné 397; Szöts Sándor
424; Filó Lajos 439.

X. Hirdetések, szerkesztői és kiadóhivatali üzenetek.

Kimutatás

e lapban az 1905. év folyamán megjelent általános érdekű ig-tanácsi és püspöki rendeletekről.

Melyik számban?	Minő hivatalos szám alatt?	Melyik napról kelt?	A r e n d e l e t t á r g y a	
1	5819—1904	XII—15	A költségelőirányzatok és számadások felterjesztési határideje az Igazgató-tanácschoz	8
2		I—	Körlevél a görgényi egyh. m. <i>műszaki előadójának díjazása</i> tárgyában	8
3	4863—1904	I—16	<i>Könyöradományok</i> gyűjtése tárgyában	26
4	335—1905	I—19	<i>Egyházi anyakönyvek</i> adatainak polgári anyakönyvekkel való egybevetése tárgyában	34
6	516—1905	II—1	<i>Dr. Decsy Károly</i> : A gyermek szellemi rendellenességei című munka ajánlása	50
7	594—1905	II—4	<i>Hivatalos levelek</i> portómentessége	57
8	479—1905	II—16	<i>Vaday József</i> „Protestáns erkölcsi olvasókönyv“ népiskolák számára ajánlása	66
8	892—1905	II—16	<i>A lelkeszi és tanítói (énekvezéri) javadalmaknak a számadásokba való felvétele</i> tárgyában	73
10	841—1905	II—16	Az egyh. ker. <i>közfőtörvényszék eljárási költségeinek</i> tárgyában	81
11	842—1905	II—16	<i>Közügyigazgatók bírósági szavazatjoga</i> tárgyában	82
12	953—1905	III—14	<i>Tanítók presbiteri tagsága</i>	98
13	1484—1905	III—20	<i>Pirchala Imre</i> : A magyarországi középiskolák rendje cz. mű ajánlása	106
14	1602—1905	III—26	A lelkeszi jövedelem kiegészítését tárgyaló 1898. XIV. t.-cz. végrehajtására vonatkozó miniszteri rendelet	113
19	5230—1905	IV—20	<i>Gergely Lajos és Kovács Lajos</i> : „Keresztyén Egyh. Történelem“ és „Keresztyén erkölcsstan“ tankönyvül való engedélyezése	156
20	2068—1905	V—4	A baptistákkal szemben követendő eljárás	163
20	2044—1905	V—4	Felszentelés alkalmával fizetendő járulék a theologia javára	163
25	2082—1905	V—4	Mellékfoglalkozások bejelentésének határideje	206
26	1867—1905	IV—20	Templomi halotti koszorúk tárgyában	213
28	2743—1905	VI—29	Állami tanítók lévitai vizsgája	231
29	2400—1905	VI—30	A nyugtábelvegek felragasztása tárgyában	239
32	3544—1905	VIII—3	Államsegélyes népiskolák felszerelési segélye	264
35	3536—1905	VIII—11	A közalapi adó kezelése tárgyában	289
35	3527—1905	VIII—18	A vadházasságok megszüntetése tárgyában	289
35	3528—1905	VIII—16	A más egyházból jövő házasulandók bejelentésére illetékes lelkészeknek	289
35	3534—1905	VIII—15	A körlelkészek missziói segélye	290
36	3946—1905	VIII—31	A V. és K. M. rendelete védkötelesek összeírása tárgyában	298
39	3535—1905	IX—14	A parochiális könyvtárak ügyében	329
40	3829—1905	IX—14	A kollegiumi leczkerendek tárgyában	338
44	4368—1905	X—19	Okleveles tanítók lévitai vizsgája	369
46	5087—1905	XI—6	A baptisták törvényes elismerése	387
47	3957—1905	XI—6	A középfoku iskolába járó konfirmándusok templomba vezetése	397

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

B. U. É. K.

Ezt írja most a világ. Ritkán vagyunk a szokás rabjai; de most hadd írjuk mi is ezt. Irjuk és mondjuk teljes szívvvel: mert érezzük, hogy bizony ránk fér. Előbb mentünk egy esztendővel. 1905. küszöbén állunk — és van-e lélek, ki a holnapi naptól ne várna valami újat?! Talán mind jobbat és szebbet, mint a tegnap vala. Bár úgy lenne. Szebb, jobb, megnyugtatóbb és biztatóbb. Olvasóinknak, segítőtársainknak, hiveinknek, egyházkerületünknek és minden kálvinista magyarnak szóljon a „b. u. é. k.” Ahelyett azonban, hogy leülne a vérmes remények tüzhelyére. És a mit meg nem adott a tegnap, vagy a ma — mind a holnaptól kívánók vagy követelnők: inkább leülünk szerényen és csak a behordott anyagból építünk. Legalább egy csendes hajlék ramáit építsük meg, ha „kősziklán épült házat” nem készíthetünk.

Aleph „év végén” mélyen járó gondolatokkal világítja meg a „keresztyén kategoricus imperativust” Ülünk mi le bizalmas körbe, húzzuk közelebb székeinket és vessünk számot magunkkal. Nem lehet kétsége a legvérmesebb reményeknek se, hogy ez a mi kis „Erdélyi Sionunk” erős kősziklája az „Egyetemes Kálvinista Sionnak.”

Magasabb elmélkedésbe vagy mélyebb kutatásba nem megyek bele. Száraz adatokat sorolok elé. Ugyis most a statisztika a tudományok tudománya. Hadd lám, minket mire taníthat. A szükséghez képest sokszor soroljuk elé ezeket az adatokat. Nekünk nagy erőnk van bennök. 500 papot jegyzünk erdélyiekül, közönségesen. Van még 100-nál több gondnokunk és főgondnokunk — ez a *királyi papság*. 150 tanárunk és válogatott tanítónk — ez a *szent nép*. Hallgatással nem mellőzhetem, hogy hivatalos lapunk egyetemi városban jelenik meg s van ott egy néhány egyetemi tanár is. A számításból ne hagyjuk ki bérczes hazánkban a különböző rendű és rangu hivataloknál levő jelesebb aait. Valamint az állami

gimnáziumoknál alkalmazott ref. tanárokat és az állami iskolák ref. tanítóit. Ezeket hirtelen nem is tudom megszámlálni, de jó reménységgel és bizodalommal tekintek mindig rájuk. Jó barát vagy ellenség ha együtt látná őket, nem tudna egyebet parancsolni szájának vagy gondolatának, minthogy „félelmetes nagyhatalom!”

És ez így van a legjobban. Valósággal is úgy lenne tán, ha nem volna a világ — világ. Nem elég senki maga magának, hogy juttasson magából részt anyaszentegyházának. Papi dolgok azok igazában, hadd végezzék el ők. Megállok itt és ezen a mezőn nem fűzöm a gondolatokat. Számlálom az adatokat tovább. Megkaptam e lap 1904. évi „tartalomjegyzékét” 60 név van benne. Abból 8 tanár. Kutató elme ha többet kívánna, meglátná még hányan irtak hivatalból, hány név került kényszerűségből a jegyzékbe, szembetünő még, hogy a szerkesztő indit és végez be minden érdemleges egyházi ügyet. Pedig ő nem pap. Hát eszerint még a papok dolgát is más végzi. Lapunk pedig megjelenik 800 pld. Abból 100 az ig.-tanácsé, 100 csere- és tiszt péld. Itt már lehetne elmélkedni, aki akar megtehetné. Hányan olvassák ezt az egyetlen kálvinista organumot. Hányan nem vesznek tudomást felőle. Mimódon állhat 450 kálvinista pap, hogy ne írjon egy betüt se esztendőkön át. Miért mondják magukat 150 tanáraink kálvinistáknak, ha e lelkes munkában nincs részük. Akár csak e lapok hasábjain nevüket nem látjuk, hanem ügyeiket krajcáros lapok oldalain annál többször. Miért kell szabályrendeletet alkotni a tanár kollegiálitásról. Miért kell zsinati törvényt hozni, hogy a papok szeressék egymást. Miért kell a *királyi papságnak* elrejtőzni kálvinistasága elől, hogy csak kerületi közgyűlésen tudják, hogy van. Miért kell a tanítóknak sokszor idézni a törvényt, hogy ők is menjenek és a gyermekeket is vigyék templomba. Miért?.. Miért?.. De miért kellett nekem annyi kérdést tenni, mikor én csak csendes ünnepi hangon akartam beszélgetni. Előrebocsátva,

közbe is megtartva, a végére is téve atyafiságos köszöntésemet, még egyszer mindenkinek, akit illet

„B. U. É. K.“

Kálvinista.

Értekezleti megnyitó beszéd.

(Elmondott az erdővidéki egyházmegye egyházi értekezletén)

Nagytiszteletű közgyűlés!

Szokatlan dolog közgyűléseink megnyitó beszédét az én gyenge ajkaimról hallani; mert eddig világi elnökünk köztiszteletre kötelező alakja a nála már megszokott bölcsességgel nyitotta meg s vezette tanácskozásainkat. Most is — biztos tudomásom van róla — nagy szorgalmatossággal készült betölteni ebbeli tisztét; de mint tegnapelőtt hozzám juttatott levelének soraiból fájdalmasan olvasom a kínos betegség annyira megtámadta testszer vezetét, hogy — bármint ohajtáná is — ez alkalommal meg nem jelenhet közöttünk. Bedő József, világi elnökünk közéleti s nevezetesen egyháztársadalmi önzetlen munkálkodása mindnyájunk előtt sokkal ismeretesebb, mintsem arról nekem most és itt kellene szólnom. Csak azt tudom s hiszem, hogy a teljes igazságot mondom, hogy mindnyájunk szívéből önként fakad az a buzgó ohajtás: vajha az Úr, a mindenható Isten minélelőbb visszaadná drága egészségét s minél számosabb évig megtartaná közhasznú életét társadalmunk, egyházunk javára, virágzására.

Nagytiszteletű közgyűlés!

A reformáció elterjedvén hazánkban, a kik az új hitet íeltették, kénytelenek voltak az ősi hajlékot elhagyni a nélkül, hogy a szülői vagyion élvezetében maradó testvérek bárcsak egyetlen darabka kenyert adtak volna a távozóknak utra valóul. Nem is kértek. Biztak a maguk erejében s az Isten megsegítő kegyelmében. És nem csalódtak. Ezer megpróbáltatás és üldöztetés között is felépítették templomaikat, iskoláikat biztosították papjaik, tanítóik megélhetését. Pedig nem volt segítségükre senki, de ellenükre mindenki. Az állam hatalma, mely e korban az absolutismus szélsőségei felé csapongott, egész erővel állja útját őseink nemes törekvéseinek, szövetségben a katholicismus egyeduralmi kizárólagosságával s mindkettő halálos ellenséget látott a szabadság evangéliumának követőiben. S nem is hiába. Ott a státus, az egyház *absorbeálja* az állampolgár, az egyháztag minden tehetségét, törekvése célját; absolut hatalommal irányozza akaratát, szóval ott a mindent magába nyelő egyetemes, melyben felolvad sőt megsemmisül az egyén minden veleszületett joga, vágya, ohajtása. Itt prot. őseinknél az egyéniség elidegeníthetetlen jogosultsága a lelkiismereti és gondolatszabadság *fenlobogó* zászlója. E két, egymásnak ellenmondó elv állván egymással szemben, ha mindjárt a történelemből nem tudnók is, könnyen elgondolhatnók, hogy az erősebb a gyengének elfojtására, vagy legalább is szűk körbe való szorítására törekedett; míg a másíknak az életért, az érvényesülésért kellett felvenni a nehéz küzdelmet.

Az egyiknek módjában van gondoskodni segédcsoportokról. Gazdag fejedelmi alapítványok, szélesen kiterjedő földbirtokok, czimek, méltóságok adományozásával, fényes közbjogi hivatalok betöltésével fűzi magához szorosan azokat, kiket céljai elérésére a reformáció elfojtására alkalmasnak tart. A másíknak nem jut az elnyomatásnál, az üldöztetésnél egyéb. Az egyik részére századokkal daczoló, fényes műemlékeket emeltet istentiszteleti helyül, a másíknak szegényes fatemplomait is csak bizonyos kijelölt

helyeken szabad felépíteni s azokat is olyan hamar elfoglalják. Az egyiknek gazdag papjai a fejedelmi tanácsban foglalják el a legelőkelőbb helyeket s a jobbágyok ezreinek parancsolnak, a másíknak nem jut ki a mindennapi fekete kenyér s sorsa a börtönök penésze, gályák rabszolgasága. Minden vallásfelekezet, melynek tagjai magyargyűlölő idegen nemzetiség gyermekei, fejedelmi pártfogásnak örvend, nő gyarapszik: addig a színmagyar ref. egyház üldöztetik, fogy és *pusztítatik*. Német, oláh szász, szerb, ruthén stb. nemzetiségre kiömlik a bőséges szaruja, csak a magyarnak kell küzdenie az elhagyatottság szegénységével, ezzel a paizsos férfiúval.

Minek mondjam tovább? szegényen hagytuk el az ősi hajlékot, csupán a gazdag park egyik bokráról metszettünk egy-egy koldusbotot és azzal maradtunk mind ez ideig. És ez nekünk nem fáj, mert mégis élünk, mert megsegített a jóságos Isten. Csak az fáj lelkünknek ma is, hogy Magyarország legigazabb magyar gyermekei, a reformátusok voltak mindig a mostohák, a kitagadottak. Pedig a szeretetlenségért hányszor fizettünk vissza mindent feláldozó szeretettel. A ki tudni akarja, nyissa fel a történelem könyvét s abból megláthatja, hogy hányszor ontottuk vérünket, hányszor áldoztuk fel életünket hazánk, nemzetünk és egyházunk védelmében. Mert előttünk haza és egyház egy és szétválaszthatatlan fogalom vala. Mert a mi vágyainknak, törekvéseinknek a polgári és vallási szabadság volt az ígért földje.

Igy volt a multban s ezer fájdalom: nagy részben úgy van a jelenben is. Csak egyszer mosolygott ránk a szerencse fénye, mikor dicső szabadságharcunk elnyomása után az absolut uralom megnyitotta előttünk *ránk nézve* addig mindig bezárt szűk markát s megmutatta a gazdagság, a kényelem tejjel-mézzel folyó Kanaánját: csak mondjunk le utolsó fellegrunkról, melynek védelméhez annyiszor kénytelenítettünk menekülni, autonomiánkról; csak tagadjuk meg 300 éves multunkat, törhetlen fajszeretetünket. A sima kigyó egy aranyalmával akarta megvásárolni a paradicsom összes boldogságát. Örök hála és dicsőség térjen akkor élt elődeink nevére, hogy a csábító ajánlatra a Jézus szavaival feleltek: Távozz tőlem sátn! És mi tovább is megmaradtunk szegényeknek.

Pedig hát az 1848. évi VIII. t.-cz. kimondotta a közös teherviselést; a IX. t.-cz. a robot, dézma és pénzbeli fizetések megszüntetését; a XX. t.-cz. a valóság közötti teljes egyenlőséget és az egyházak szükségleteinek közálladalmi költségből való fedezését. És még ma is kiváltságai vannak az egyik felekezetnek a másik felett. Az egyik dédelgetett, elkényeztetett gyermek; a másik szegény és lenézett. És még ma is meg van a kepe, a földteher ez el nem enyésztetett jobbágyi szolgáltatása és még ma is a legszegényebb hívek legnagyobb megterheltségével, melynek nyomása alatt a vándorbotot kellett sok helyt kezökbe venniök, tarthatjuk fel egyházainkat, iskoláinkat s fizethetjük a modern ember igényeinek semmiképen meg nem felelő módon és mértékben papjainkat, tanítóinkat. S nem felháborító-e, hogy Magyarországon a legnagyobb terhet éppen ref. egyházunk tagjai, e színmagyar népség viseli, itt-ott az állami adó 300%-át meghaladó mértékben? Hát hol van a 48-iki törvényhozás dicső, nagy eszméje: az egyenlő közös teherviselés? Hol van a XX. t.-cz. nemes intenciója: a teljes egyenlőség és állami segélyezés?

Legyünk igazságosak! Az államkormány több ízben igyekezett enyhíteni fájó sebeinket. De csak enyhíteni és nem teljesen begyógyítani. Mert amit imittamott nyujtott államsegélyben egyházainknak iskoláinknak vagy papjaink, tanítóink fizetésének csekély mérvű rendezésére: az az alamizna koldus fillérei-

nél alig vala több. S ennek is nem annyira mi, mint a nemzetiségi egyházak látták hasznát.

Nagytiszteletű közgyűlés!

Magyar fajunknak van egy nagy hibája: a folyton nagy politikába való utazás. A magas közjogi *gravamenek* feletti vitatkozás állócsillaga felé van fordítva folyvást politikus arcunk, mint a mozlimé a próféta sirja felé. S emiatt anyagi megerősödésünkre, nemzeti küzdelmünk ez éles íggyverére, kellő sulyt helyezni nem tudunk. Pedig itt a példa előttünk a nemzetiségek közigazgatási tevékenységében. A szellemi fejlődéshez, a kultura hatalmához, az igazi függetlenséghez, pezsgő egyháztársadalmi élet teremtéséhez az anyag okvetlen megkivántatik. Mert igaz az, mit a 16-ik századbéli virágének mond:

„Erőtlen lévén, ne hágj nagy fára,
Mert visszaesél fejed lágýára.“

En politikát csinálni nem akarok. E szent hely nem arra való. Csak az igazságot akarom *konstatálni*, mikor kimondom, hogy pusztán a mai kormányoknak jutott eszébe kormányprogrammá *tenni s beváltani* *igyekezni* az eddigieknél nagyobb mértékben, a 48-iki törvényhozás nemes intenczióit; megvalósítani az egyenlő közteherviselést, a mennyiben csak lehet, eltüntetni állami életünkben a szegényfoltot, hogy ép a magyar legyen a közkiadások legnagyobb terhet *hordozó számara*. A legsürgősebben akarja rendezni az egyházi adózás égető kérdését, hogy ne fizessen erejét meghaladó mérvben valaki azért, mert kálvinista, másik meg semmit, mert pl. katolikus. Aztán igéri, hogy az államháztartás egyensúlyának megzavarása nélkül rendezi az egyházi hivatalnokok fizetését, mely az államiakéval szemben szégyenletesen csekély s a hosszu ideig tartó előkészületnek, a tett szolgálatoknak egyáltalán nem megfelelő. Nyugdíjügyünket dülőre vinni segít; mert ma Magyarországon művelt osztályai között tehetetlen öregségében tán csak a kálvinista pap van egyedül az Isten irgalmára utasítva. Az egyházi közigazgatás immár türelhetlen költségei is lassanként fedezetet nyernek.

Íme, itt van az íggyeret. Negyvedfélszáz éves küzdelmünk, nyomoruságunk után elvégre sikerült annyit elérnünk, hogy kormányférfiaink is belátják követeléseink jogosultságát.

A többi aztán tőlünk függ, nagytiszteletű közgyűlés.

Megalkottuk az egyházi értekezleteket, hogy az alvó tagokat életre keltsük, munkába indítsuk s gyógyítására siessünk azoknak a fájó sebeknek, melyek egyházunk testén tátonganak. De megalkottuk azért is, hogy nem lankadó közös munkássággal, kölcsönös felvilágosítással, jogaink és igazaink védelmére, olyan erős közszellemet ébresszünk, mely diadallal tör át az utjában álló akadályokon és nem nyugszik meg addig, míg célját el nem érte. Mit fog beváltani vagy beválthatni kormányunk a nekünk tett íggyereteiből, azt én nem tudom. Én csak annyit tudok, hogy ezeket a kérdéseket a nyilvánosság asztaláról levenni vagy fél megoldással elintézni akarni, többé semmiéle erőnek nem áll hatalmában; mert egyházi értekezleteink hova-tovább jobban öntudatra ébredő, erejét és igazságát érző közszelleme nem fog addig megnyugodni, míg ki nem vivta a diadalt, annyival is inkább, mert ez a diadal nemcsak a saját anyagi jóllétének, hanem az egyenlőségnek, az igazságnak, a hazának és a magyarságnak ügye.

Oh, ha úgy lenne!

Adj a Isten, hogy úgy legyen!

Ezen őszinte óhajtásom kifejezése után jelen közgyűlésünket megnyitottnak nyilvánítom.

Balázs Ignác.

Vallásos nevelés az iskolában.

Irta: Lajos János.

(Felolvasatott az Udvarhelyjárás általános tanítói közgyűlésén, Székelyudvarhelyen 1904.)

Tisztelt közgyűlés!

Mióta e tanítói kör megtisztelő bizalma folytán eme kérdés megfjítése reám bízott, valahányszor rá gondoltam feladatombra, mindig éreztem a nehézségeket, melyekkel meg kell küzdenem. Most különösen érzem, mikor a megfjítésre kevés idő is állott rendelkezésemre. Hazámban ez az ut nagyrészt járatlan. Az egyházak nem mindig látják e kérdés nagy fontosságát. Különösen az általános tanítói testületek félve bocsátkoznak e kérdés tárgyalásába. Pedig nagy nemzetek példájára behatólag kellene foglalkozzunk e kérdéssel. Mert ez köz-, mindnyájunkat igen közelről érdeklő ügy. Ugy tetszik nekem, e tanítói kör is azért vetette fel e kérdést, mert látta, érezte a maga részéről is, hogy a mai levegőben benne van a követelés, hogy e dologgal foglalkozni kell. Valóban méltó a magyar tanítói karhoz, ha gondjaikra bízott gyermekek egyik leghatalmasabb *lelki tulajdonságával*, a vallásos érzéssel is óhajt foglalkozni. Bizonyára a tanítók is jól érzik, hogy azon újabb irány, mely az iskolás gyermekek vallásos nevelését csaknem kizárólag a pap kötelességévé teszi, ez ideig sok kivánni valót hagy fenn. Ha tehát azt akarjuk, hogy ezen különben helyes irányzat elérje szép célját, a tanítók sokszor tapasztalt közönyösségükkel fel kell hagyjanak, a régi elődeik szeretetével, buzgóságával — az egész gyermeket nézvé — a lelkeszt nehéz munkájában támogatniok kell, habár egy kissé az eddigiektől eltérő formában is. Mielőtt a kérdés tulajdonképpen megfjítéséhez fognék, meg kell említenem e helyen, azon nálunk hála istennek igen ritkán tapasztalható irányzatot, mely a *vallást az iskolából is hajlandó volna kitélni*. Ezen irányzat más, nálunknál műveltebb nemzeteknél is fellépett, de csaknem mindenütt megsemmisült. A hol némi tért engedtek neki, inkább az uralkodó vallásosirányzat bünéül róhatjuk fel, mely az igazi, mélyebb belátásnak is utját állotta. E tekintetben idézem egy néhány kiváló tekintély nyilatkozatát.

A német *Bluntcli* azt mondja: „Részemről ellene nyilatkozom az olyan nevelésnek, mely nem ismer vallást, vagy éppen ellenségesen lép fel a hitvallás ellen! Nem nyereség volna az, nem is előhaladás, hanem visszalépés a barbárság felé. Mindazok a nagy vívmányok, melyeket a keresztényiségnek köszönhetünk, ilyen eljárással sárba dobatnának. Az iskolának nemcsak szellemi képességek fejlesztésében kell segédkeznie, hanem egyszersmint a kedélyt is melegíteni és nemesítenie. A népiskolának nemcsak az a feladata, hogy érdemes embereket képezzen, hanem az is, hogy felköltse a vallásos életet, elhintse a gyermekek szívében a hitnek magvait és hogy minden érelyben erősítsen. Ha az elsőben az államé a döntő szó és az első gond, az utóbbiban az egyháznak kell a legtöbbet és a legjobbat tennie. Mint az atya és az anya együtt vezetik a házi nevelést, úgy az államnak és az egyháznak közösen kell a nép nyilvános neveléséről gondoskodni.“

Luthardt a híres lipcsei tanár így szól: „A nevelésnek meg van a maga egyházi és állami oldala. . . Olyan legyen az iskola, hogy a családnak, az egyháznak és az államnak különböző érdekei mind kielégítést találjanak benne. . . Kereszténytelen és egyháziatlan iskola mellett az iskolakényszer minden keresztényre és egyháztagra nézve valódi *zsarnokság*. . . Hogy egyes tanítók miképpen fogják föl hivatásukat, az itt nem döntő tényező, mert a gyermekek nem a tanítóké, hanem a *szülőké*. Szép és fontos hivatás a

tanító hivatása. De legszebb feladata abban áll, hogy a szülőket támogassa ama hivatásukban, mellyel az emberi társadalomnak kegyes keresztyéneket és jóra való tagokat nevelni s ezzel az egyháznak és államnak is szolgálatokat akarnak tenni.“

Trendelenburg az elfogulatlan német tudós ezt mondja: „A gyermekek nevelésében a család és állam találkoznak egymással. Csak a jogállamról való egyoldalú elméletnek tetszhetik, az államnak az egyháztól való olyan teljes elszakadása, melynél az állam egyik szellemi támasztól fosztja meg magát.“

Gladstone a híres angol államférfi mondja: „Mindenen olyan rendszer, mely a vallásos nevelést mellékes dolognak tekinti, ártalmas rendszer.“

De Cousin, a francia bölcsező így beszél: „Vallás nélkül talán többet rontanának az iskolák, mint a mennyi jót tesznek, talán csak arra szolgálnának, hogy egy újabb fajta barbárságot hozzanak be a világba.“

Ime így gondolkoznak a műveltebb népek irányadó körei. Hála a mi egészséges magyar geniuszunknak, eddig nem találkozott irányadó magyar ember, államférfi, ki a vallásos nevelés jelentőségét kétségbe vonta volna. Mióta népnevelésünk intensív kifejtése megkezdődött, minden vezetőnk, miniszterünk előtérbe állította, tekintet nélkül az iskola jellegére, a vallásos nevelés végtelen fontosságát. Pedagógiai és lélektani szempontból csak egyet kell államunk eljárásánál a leghatározottabban elítélnem. Nem veszi a legtöbbször tekintetbe a tanítók kinevezésénél a kérdéses község vallásos viszonyait. Ez az eljárás sokszor elfordítja a nép lelkét, óhajtható érdeklődését az iskolától, sajnálatos visszavonásoknak képezi alapját, gátolja, hogy az állami oktatás révén, a magyar népiskola minél gyorsabban közeledjék magasztos célja felé. Egy kiváló tanáromtól azt hallottam „Az emberek lelki világában csak egy pontot kell megtalálnunk s az egész világ a miénk.“ Én is úgy hiszem, a magyar népoktatásügy akhilesi pontja — eltekintve a nemzetiségi és pénzkérdéstől — azon fordul meg, hogy államférfiaink, ezen csak látszólag liberális elenese, de méltányos és igazságos magaslatra mikor tudnak felemelkedni.

De bocsánat uraim! ezen kitérésekért is. Az elmélet sokszor unalmas birodalmát ezután kerülni igyekszem. Szorosan tárgyamhoz térek s mint gyakorlati ember — ki nem tudom miért, nem lehetek el a tanügy szeretete nélkül — azt hiszem, nem követek el bűnt, ha egy negyed órára levetem palástomat is, mint magyar, mint vallásos ember, mint képzeleti tanító, elmondom egyszerű, keresetlen szavakkal, mit tennék én, ha tanító lennék iskolámban a vallásos nevelés érdekében.

Mindenek előtt megjegyezném magamnak, hogy a keresztyén vallás nem tan, nem tudomány, hanem élet, mint Jézus azt megragadóan saját példájával mutatta meg. Ebből kiindulva arra törekedném, hogy a vallás nálam ne csak üres jelszó legyen, hogy ne legyek az apostol szavai szerint csak zengő ércz és pengő czimbalom, hanem nyilvános és iskolai életem minden mozzanata, a benső, az őszinte, igaz vallásosságról tegyen élő bizonyosságot. Mert kétségtelen uraim, hogy a képmutatás, a tartalmatlan üres szólamok, ferdébb helyzetbe sehol sem hozzák a vezetőket, mint a minő a nép körében élők között elő szokott fordulni. Mert ha magam nyilvánosan hirdetem Isten s embertársaim szeretetét, de odahaza kapumon belül káromkodom, kerülnöm Isten házát, a nép egyes tagjaival szemben gyűlölködöm, a bosszúvágy által elragadtatom, ha tanítványaimat intem a jóra, szépre, nemesre, de otthon a szülők arról beszélnek előttem, hogy az a tanító milyen rossz lelkű, bosszúálló, zsarnok, munkátlan, rendetlen életű: bizony minden erőfeszitésem mellett iskolámban fő-

vényre építettem az én házamat, nem tudtam lerakni azon alapköveket, melyre a lelkész felépíthetné az Ur templomát. Ha pedig a könnyen hívő és tekintélyre vágó gyermek naponként megbotránkozik abban, kit szülői után a legnagyobbak tart, kivél szüntelen együtt van: nem csoda, ha jobb érzékét elveszíti s megrendülnek azon alapok, melyek hitének, vallásos meggyőződésének alapját képezhették volna. Szóval én mint tanító, a vallásos nevelés ügyét az által kívánnám szolgálni, hogy az én kicsiny növendékeim sem nyilvános, sem iskolai életben lehetőleg meg ne botránkozzanak.

(Vége következik.)

Egy zsinati képviselőválasztási emlék a parochiáról.

Semmi nincs új dolog a nap alatt, bölcsező Salamon szerint. (Préd. I. 9.) Azonban mikor ezt mondta a bölcsező, valószínűleg kifelejtette számításából „Erdélyországot“; mert itt nagyon is „új“ a most kezdett rendszer szerinti megválasztása a zsinati képviselőknél.

A dolog így történt. Megjött a nt. esperesi hivataltól — szám a. az ev. ref. egyház t. Presbiteriumának a rendelet, mely a zsinati képviselők megválasztásának idejéül f. év július 10. napját tűzte ki. Egyidejűleg jött a leirattal a „Szabályrendelet“, a szükséges „utasítás“, „jkyi ürlap“ és a „forgalomban levő nevek“ jegyzéke. Eljött a kitűzött nap is, melyre a presbiterium „elnöke“ szabályszerűen összehívatta a presbiterium „tagjait“ és a szabályrendelet 8. §-a szerint belekezdett a megmagyaráztatásba. Miután ezt megelőzőleg az ig. tanácsai „felhívást“ és „szabályrendeletet“ felolvasta. Ennek megtörténte után felhívja a szavazatra jogosult tagokat szavazólapjaiknak beadására. Újra figyelmeztetvén, hogy felerészben a lelkészi, felerészben pedig világi egyénekből választandó 18 rendes és 18 pótképviselőre egy szavazólapon kell szavazniok. Itt kezdődött az érdekebb fele a dolognak. Egyik presbiter kijelenti, hogy ő nem elegendik bele a dologba. A másik beleelegyednék, de ő 36 nevet — a melyeknek szinte feléhez vagy elől vagy hátul még írni kell valamit — két árkus papirosra sem tud leírni; s ez még két napjába kerülne. Harmadik, negyedik stb. kijelenti, hogy ő nem tud írni, pedig akarni akarná a dolgot, mert jól látja, hogy itt most nagy urak baján kell segíteni. Ferkő bá' így szól: „tudja mit, tiszteletes ur! olyanra még soh'se kértük, hogy érettünk meg ne tette volna, ha csak módjában állott: hát írja meg mindnyájunknak szavazócéduláját, mi megnyomjuk a keresztet rajta“.

Egy, eddig még mindig hallgatásban levő presbiter, az elmondottak után „meggyőződéséből kiérdőleg“ így nyilatkozik: Ha már rám van bízva a választás, én csak olyat választok, akit ismerek. Én meg ismerek elég papot meg világi embert, mert minden vásárban ott vagyok. Ott van a szárazuti pap, az egy „sok tálentumu“ ember és „erős szavazatja“ van neki; aztán még többet is ismerek személyesen, de ezek közül csak 5-öt ismerek.

Következik friss magyarázat. Engedelmet istá-lunk, értjük már, de hát miért vették fel ezt a második zsinatot is? Mert nekünk van egy Kolozsvárt, melyre a szélesági tanító is mindig czítálva van.

— Azért, mert kigyelmed most sem érti a dolgot. Hát nézze: „Széles Magyarországon van öt magyar püspök. A jó püspök urak rég látják, hogy kigyelmeteknek sok bajok van; itt erre, ott amarra hullanak. Fogy a pénzük, egészségük; beteges a szivők, lelkők. Itt-itt hagyják szép hazájukat, a hova

később visszajönnének, ha tudnának. Hogy kigyelmeteknek legyen megmentve teste, lelke, ezért elhatározták, hogy összegyűlnek egyszer-mászor — legalább 10 esztendőnként — valamelyik nagyobb városba tanácskozni a bajok orvoslására, miként az idén is november havában összegyűlnek Budapestre. Mert most még több a baj, mint régen volt. Viszik magokkal minden magyar falu presbitereit, hogy együtt hányják-vessék meg a dolgot, hogy mehetne előbbre és többre a magyar a kálvinisták útján. — Lásza kigyelmed, e kis faluban is 12-en vannak, mily sokra mehet az egész országban a presbiterek száma?! A jó püspök urak hogy tudhatnának ennyi presbitert magokkal vinni, meg aztán még Pesten sincs akkora ház, a hol mind az öt püspök az öt presbitereivel együtt egy helyt elérne. Ezért kell kigyelmeteknek most maguk helyett Erdély részéről 18—18 zsinati képviselőt választaniok. A többi kerületek is azon mód végzik el. Most már értik? Most értjük!

Ezután könnyen ment minden. A szavazó-lapokat megírta „elnök aa.“ A presbiterek között kiosztotta „elnök aa.“ S hogy egy kissé kipihenje magát, „elnök aa. a szavazatok bevételeire javaslatba hozva két presbiter aát“, saját elnöklete alatt beszedi a szavazólapokat.

Most már szükség lett volna egy jegyzőre, a melyik írni tud, a „Jegyzőkönyv“-i űrlap kitöltése végett. Csakhogy nálunk a jegyző se tud írást. Kezdődött hát egy új fejezet a tanakodásban. Öreg Samu bá' fért a szóhoz: „Irja meg ezt is tiszteletes ur!“ Nem szabad, mert kétféle írás kell legyen, az elnöké és a jegyzőé, csak akkor lesz „akkuratus“ odafenn.

Kelt Oroszfáján, ebben az esztendőben, mikor presbiteri gyűlés volt.

Orbán Gábor,
elnök.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1904. decz. 25.

(Folytatás.)

Nagyenyei kollegium tanítóképzőjének 1903. évi számadása elintézését nyert.

Sepsiszentgyörgyi kollegiumunk előljárósága beterjeszti 1905. évi költségvetését. A költségvetésbe új tételként van felvéve két 3600 kor. tanári fizetés, de mert ezeknek engedélyezése külön nem kéretett, a költségvetésbe helyet nem foglalhat, miért is üa-sítottatott az előljáróság, hogy ennek engedélyezését külön kérje.

A Magyar Leszámitoló Bank jul.—szept. hónapokra eső számlakivonata elkönyvelés végett áttéte-tik a könyvelési osztályhoz.

Vajdahunyadi egyházmegyénk 1903. évi számadása felülvizsgáltatván, jóváhagyatott. Kimondotta ig.-tanácsunk ez alkalommal, hogy jövőre az elmúlt évi számadások mindenkor egyszerre, egy ülésben tárgyalatnak, ugyszintén az összes költségvetések is s e határozatra a számadásra kötelezett egyházi hatóságok figyelme azzal hivatik föl, hogy a megállapított határidőig úgy a számadásokat, mint költségvetéseket pontosan beterjeszteni sziveskedjenek.

Ezután a gyulafehérvári egyházmegye 1903. évi számadása tárgyalatott s a számvevő aa. által javasoltaknak megfelelően jóváhagyatott.

Nagyméltóságu gróf Bánffy György főgondnok aa. elfoglaltságára tekintettel ig.-tanácsunk üléséből eltávoztván, az elnöklést Főtiszt. és mélt. dr. Bartók György püspök aa. vette át.

Tárgyalás alá vétetvén a nagyenyedi Bethlenkollegium 1905. évi költségvetése, jóváhagyatott.

A kolozsvári theologia 1905. évi költségvetése

felülvizsgáltatván, számszerűleg helyesnek találtatott, szomoruan kellett azonban ismételtlen is tapasztalni, hogy a rohamosan fejlődő főintézet szükségleteivel legkevésbé sem áll arányban a meglévő források nyújtotta fedezet s bizon a most tárgyalt költségvetést is sok ezer korona hiánnyal kellett jóváhagyni, miután semminemű fedezet ennek pótlására nem található.

Marosi e. megyénk adminisztrációs költségekre 200 K segélyt kért, amit azonban ig.-tanácsunk meg nem adhatott, miután arra fedezet nincs s különben is ha majd valamikor az államségély emelkedése folytán fedezet rendelkezés alá kerül, akkor is csak az összes egyházmegyék adatainak egybevetésével lesz aránylagosan megállapítható a közigazgatási költség czimén igényelhető összeg.

Egyébként bár a marosi egyházmegye 64 eh. községből áll, azért adminisztrálására nagy előny az, hogy az e. községek közel fekszenek egymáshoz és kitűnő közlekedési utjak van.

Marosvásárhelyi egyházközségünknek megengedtetett, hogy múalmát egy igen praktikusnak látszó tervet szerint kibővíttesse s e célra 21,000 K-át kölcsön vegyen.

Ugyszintén egyik kis telkének 450 koronáért való bérbeadása is engedélyeztetett.

Sepsiszentgyörgyi kollegium 1903. évi tápintézet-i számadása jóváhagyatott, nem volt teljesíthető azonban költségvetési póthitel iránti előterjesztése.

Végül dr. Sárkány ügyvédnek a budapesti bérházakról szóló számadása hagyatott jóvá.

Több tárgy nem lévén, főt. püspök aa. az ülést berekesztette.

(Vége.)

r. s.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

A Magyar Remekírók új sorozata.

Három éve indította meg a Franklin-Társulat a magyar irodalom remekíróinak nagyszabású gyűjteményes kiadását, s az idei karácsonyra immár a hatodik ötköteles sorozata jelent meg a Magyar Remekíróknak: Madách Imre, Arany László, Fazekas Mihály és Gvadányi József munkáival gyarapítván irodalmunk e kincsesházát, Tompa Mihály munkáinak harmadik, s Vörösmarthy műveinek befejező kötetével együtt.

Az új sorozatnak talán legérdekesebb kötete az, a mely Arany László válogatott munkáit tartalmazza. Kozma Andor rendezte sajtó alá, megfestvén nagyértékű bevezetésben a maga velős tollával Arany László életpályáját, lelki vívódásait, jellemezvén költői és szépirói munkásságát s Szeretettel, de igazságosan kijelölvén azt a helyet, a mely e kiváló elmét irodalmunkban megilleti. A kiegészítő korszak tehetséges magyarjainak típusát rajzolja meg Kozma Arany Lászlóban, kidomborítván a politikai bizonytalanság bénító hatását a költészetre. A kötet maga Arany László minden értékes munkáját tartalmazza. A költői művek közül az Elfridát, a Délibábok hőstét és a Hunok harczát; a tanulmányokból hármát: Magyar népmeséinkről, A magyar politikai költészetről és A magyar emigráció mozgalmai.

Gvadányi és Fazekas válogatott műveit egy kötet foglalja össze, a melyet Négyesy László rendezett sajtó alá, egyben két hosszabb becses tanulmányban méltatván irodalmunk e két régi úttörő bajnokának életét és működését. Gvadányinak Egy notárius budai utazása című eposzát, Fazekasnak Ludas Matyját s 27 kisebb költeményét közli ez a kötet.

Madách Imre munkáit Alexander Bernát rendezte sajtó alá. Az ember tragédiáján kívül Madách költeményeinek legjavát válogatta ki nyolcz csoportba osztva: Szerelem, Benső küzdés, Benyomások, Elmélkedések és Epigrammák czimmel. A bevezető tanulmány a jeles esztétikusnak egyik kis remekműve, mely a költő életéből magyarázza a költő hatalmas alkotásait, s mintegy bevezeti az olvasót Az ember tragédiájának művészi és bölcselmi titkaiba.

A Vörösmarty kötet (Vörösmarty munkáinak hatodik kötete) befejezi a gyűjteményben a Zalán futása nagy költőjének összes műveit. A Dramaturgiai Lapokat közli három részben: Elméleti töredékek, Drámabírálatok és Játékszini Krónika. Nagyon becses a kötet végén lévő Névmutató és a tárgyalt darabok betürendes jegyzéke. E hatkötetes Vörösmartyt Gyulai Pál avatott keze rendezte sajtó alá.

A Tompa-kötet Tompa Mihály munkáinak harmadik kötete. Lévy József rendezte sajtó alá s ebben a kötetben Tompa balladáit, beszélyeit és regéit foglalta össze.

Az új sorozatban lévő arczképek (Madách Arany László, Fazekas és Gvadányi) R. Hirsch Nelli művészi rajzóját dicsérik.

Az új öt kötet a gyűjtemény eredeti programjához hiven az 55 kötetből a magyar irodalom különböző kora kincseit ragadta ki és sorozta egymás mellé a sorozat keretén belül. Az új kötetek beillenek a maguk helyére a teljes gyűjteményben, a mely időrendben foglalja majd egybe remekiróinkat. A Fazekas-Gvadányi kötet a VI., a Vörösmarty köt. a XXVII., a Tompa köt. a XXXIX., a Madách kötet a XLIX. és az Arany kötet az LII. kötet lesz a gyűjteményben.

Az új sorozat kiállítása mindenben a régi. Csupa disszel ékesített kötet, a melyeknek szépségével csak szoliditásuk versenyezhet. Az 55 kötetes teljes gyűjtemény ára 220 K, s az egész gyűjtemény pár koronás havi részletfizetésre is megrendelhető.

Nem győzzük eléggé ajánlani „Egyházi Ertekezletünk” minden ágát, mindeneknek, akiket illet. A „Vasárnap” kényeztetett gyermeke „Egyházi Ertekezlet”-ünknek. Az elmúlt 4 esztendő megmutatta életrealóságát. De megmutatta a küzdelmet is, melyet munkássai elvégeztek. A nemes harc tovább foly. A munkások szívesen munkálkodnak, csak legyen kinek, csak legyen kiért?? A formaszeréni „Előfizetési felhívás” itt van. De lelkipásztor társaink és hű tanítóink tán olvasnak ki valamit sorok között is. Tőlük ezt a szivességet külön kérjük ez új esztendőben. „A kinek szeme vagon a látásra, lásson” — Ime:

A „Vasárnap” négy esztendőt futott meg rövid földi pályafutásában. Köszönet azon hű és buzgó olvasóinknak, kik ez idő alatt velünk voltak, támogattak. Az ő jóakaratuk nélkül lapunk négy napig sem élhetett volna. Feladatunk azonban nincs befejezve. Isten segédelmével hozzá kezdünk az ötödik esztendőhöz is, mert még sok a tenni való.

A kik ismerik a „Vasárnapot” azoknak nem kell ajánlgassuk, mert e négy év alatt meggyőződhatték, hogy ez a lap egyházi életünkben olyan nélkülözhetetlen, mint asztalunkon a mindennapi kenyér. Jövőben is az maradjunk, a mi voltunk: terjesztője a Jézus Krisztus igaz tudományának; erősítője és védelmezője az evang. reform. egyháznak, ostroma a bűnnek. Keresztyén családok nemcsak hasznos olvasmányokat találnak benne, hanem hirt viszen nekik a nagy világból, hazánk minden szögletéből és az egyházi élet mezejéről. Tanácsot nyújt a gazdaság köréből és ellát hasznos tudnivalókkal a mindennapi életből.

Kérjük azért első sorban régi olvasóinkat, azután lelkész társainkat, a tanító urakat, a presbitereket, hogy a „Vasárnap”-nak szerezzenek minél több olvasót, de legalább bár annyit, hogy előfizetésekből a nyomdai költségeket fedezhessük.

A „Vasárnap” egész évi előfizetése 4 korona; félévre: 2 korona; negyedévre 1 korona jár.

Hátrálékos előfizetőinket szívesen kérjük, hogy az

esedékes díjakat küldjék be, hogy a nyomdával mi is elszámolhassunk.

Előfizetési pénzek úgy a hátrálékok, mint a jövő évi a „Vasárnap” szerkesztőségébe küldendők, Székelyudvarhely ref. papi lakás.

A Vasárnap szerkesztősége.

„Evangeliumi keresztyén Tanítások” cz. alatt immár III-ik kötet eredeti beszédeim rendezem sajtó alá és 1905. február hóban szét is küldhetem. Aki ezt megszerezni óhajtja, tudassa velem, hogy a nyomtatandó példányok mennyisége felől tájékozva lehessenek. Előfizetési ára a 20 templomi beszédnek 2 korona s itt egyben tudatom, hogy az egykötetből 4 drb. a II-ik kötetből még 15 drb. van. Ezekből szintén 2—2 koronáért küldök mig, tart.

„Keresztyén Evangelista” lapom 1905-ik évben immár 14-ik évfolyamban szintén kiadom. E lap közöl hitébresztő, kit elevenítő cikkeket, közöl minden számban tőlem egy leközelebb elmondott egyházi beszédet, közöl leírásokat az 1904-ik évi liverpooli egyetemes gyűlésről. Általában úgy igyekezem szerkeszteni, hogy lelkészek, tanítók és hívek egyformán, lelki haszonnal olvashassák. Előfizetési ára egy évre 2 kor. Lelkészeknek, tanítóknak és missióknak — általok kijelölendő czélokra, ha e lap terjesztésével foglalkoznak — szívesen adom minden általok gyűjtött 3-ik példány árát.

TÁRCZA.

Buddha és Jézus.

Irta: Ravasz László.

(Felolvasta szerző a Bethlen Gábor-kör decz: 9-iki estélyén.)

A multkori felolvasás az *ideálok*-ról szólt. Azokról az eszményekről, melyek mint cél, mint fölsimert irányelv, egy bizonyos korban, egy bizonyos embert vezettek, a fejlődést megteremtették, a miveltséget eredményezték és meghatározták a kor történeti jellemét. Az ideal némelykor ok, némelykor cél, de mindig erő és mindig eredmény is. Valóban az emberiség olyan mozaik, mely egyre világosodik. Az a sok sugár, mely beleszövődik az emberiség életének sötét alapjába: azok a sugarak az ideálok. Az ideálok ragyogó geniuszok, aranszálakkal fűzik szárnyaikhoz a vágyakozó embert és szállnak vele fölfele, előre. Az ideálok vezérszavak, melyek vonzó erejükkel ragadják maguk után a lomha koduszályt, az emberiséget, s ez óriás üstökösnek végtelenbe vesző utját fényvel, sugárral hintik tele.

Most én azt szeretném fölmutatni, hogy a minden korok különböző ideáljai felett van egy mindent átfogó egységes eszme, a sok geniusz felett egy tündöklő, örök akarat, melynek szolgálatában állnak, kitől küldetésüket, erejüket nyerik, a sok ragyogó csillag felett egy örök sugárban égő nap, mely a fényt adja nekik. Azt próbálnám fölmutatni, hogy az emberiség egész élettörténetében, nem egyéb, mint az isteni kijelentéseknek összefüggő sorozata: egy egységes, céltudatos hatalom munkál: *Istennek nevelő gondja*, melylyel az embert isteniuságra vezérli.

Az ideálok történetét magában foglalja a vallások története. Épen azért választottam mai fölolvásom tárgyául a buddhizmust és a keresztyénséget, mert szeretném bemutatni a vallástörténet óriási távlatában azt a lélekrázó, örök tapasztalást: Isten vezérli az embert önmagához. „*Istentől el*”, ez az ember tragédiája. „*Isten felé*.” Ez az ember nagy epopeiája. A világtörténelem óriás templomának ormán a bethlehemi csillag ragyog.

A vallástörténetben két népcsalád viszi a főszerepet: az *árja* és a *sémi*. Ez az ikerág fölöleli az emberi szellem egész egyetemét, multját, jelenét, jövőjét. E két nagy szellemi folyamatnál nem

csak önmagukban találjuk meg az okozatosság, vagy fejlődés törvényeit, hanem megvan egymás között is a maguk rendszeres viszonyuk: hasonlóságuk és különbségük. A buddhismus a bal kéz, a keresztység a jobb kéz, melylyel Isten magához ölelte az embert. A buddhismus az árnyékolás azon a képen, melyen sugárözöntől ragyog a keresztység. Buddha lemondó arcza sötét háttér, hogy annál megragadóbb legyen a főalak: Jézus.

De hadd magyarázom meg e képet.

Ázsiából már kivált, s világtörténeti szereplésének kezdetén állott a semi faj. Még nem volt tudatában az a nagy feladat, melyet ő hajtott végre az emberiség érdekében, hogy választott nép s az isteni kijelentések legfőbb hordozója legyen.

Ugyanily időtájt egy szabad, lelkes, gyermeteg euthusiasmussal telt nép, az árja rajongó természet imádásban él. Elragadtatott himnuszokban áradoz hálát a világosság és élet isteneinek, kik örömben úszva boldogságot bocsátanak alá a hozzájuk fölrajongó gyermekekre. Irán és Turán két levegője, hol az átlátszó sugárban a Himalayának merengő álmai úsznak, mint egy titokzatos világ néma hiradása: tele lett az szóma ital szent illatával, az áldozat erejét magasztaló áhitatos zsolozsmákkal.

S ez a csupa élet, harczvágyó nép új rajongásával lekerült délre, a Gauges mentire. Az izzó, nehéz levegő, a tikkasztó napsugár s az egész vidék felett megülő láthatatlan, nyomasztó szellem: a tropikus éghajlatnak lélekölő, száraz forrósága, leperzelte az ujonnan jötték lelkének minden friss üdeségét, élénk színét. A buja tenyészetnek a gyors pusztulással vivott óriási harcza, a születés és a korhadás néma szörnyű csatazaja, az egész mindenségnek fül nem hallhatta nagy jajgatása lélekben öregekké, fásult, életunott emberekké tette az ilju, kedvtelő árjakat. Az élet, az élés nekik szenvedés volt, a sötét lombu, kövérségtől izzadó növényzet irtózatossá néma kinban áll, s nem szabad rálépni az eleven fűre, mert tetézzük fájalmát. A nap kínos kötelességet teljesít, hogy sugárzik, s minden teremtetteny e világon egy iszonyú felkiáltó jel: úgy fáj a létezés!

Amaz édes, szent szomjuhozás, a titkos, örök erő után, melyet magukkal hoztak: átváltozott fantasztikus, elvont képzelődéssé az ős egység, az ős lényeg felett. Lelkük üde költészete alakatlan, összefolyó lázálmok kuszált tömkelegévé. Szörnyű fásultság nehezedett reájuk; őket fásasztotta ki a természet hatalmas tenyésző munkája. „Állni jobb, mint menni, ülni jobb, mint állni, feküdni jobb mint ülni, de mindenek felett legjobb nem élni” — hangzott a panasz. S a földnek eme láthatatlan réme életre kelt társadalmi életük egyik kasztjában: a brahmanokban. A brahmanok a hinduk ros szelleme voltak, mondja Oldenberg. De azért ők is „megadással, jajgatva álltak a lassu halál vesszeje” alatt. Felállították amaz öngyilkosság vallását, képtelen, lélekölő istenfogalmával, rettentő erkölcstanával, siralomházi érzelmvilágával. Uralmuk alá hajtották ezeket a beteg, tehetetlen lelkeket s megindult az őrjöngő önkínzás. Az örültség szélén álló emberi léleknek nem volt vigasztalása semmi, még a halál sem, hisz utána is ott sötétlett a rém: a lélekvándorlás. Az az édes, vigasztaló hit, a lélek halhatatlanságának hite, mely annyi sebet gyógyít, beteg embernek eme szent, örök életelexirje: ott méreggé változott s betetőzője lőn az átoknak.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Bartók György püspökünk óméltóságánál, decz. 31-én megjelent az igazgatótanács, a theol. fakultás, a kollegium és a kolozsvári egyház képviselőiből

alakult nagyszámu küldöttség, hogy kifejezzék a főpásztor személye iránt érzett tiszteletet és ragaszkodást. A küldöttség szónokája *Kenessey Béla* e kerületi főjegyző volt, meleg hangon üdvözölte az ünnepelet. A tengeren hajózó tanítványokról vette a képet — Márk evangéliumából — akik a szél ellen eveznek. Mi is — ugymond — a szél ellen evezünk; nem csak a lelkek benső világa, de a közélet is minden tagozódottságában tele van viharral, ellenséges áramlatokkal, háborgó szelekkel. Mint mindeütt, úgy itt is csak Jézus segíthet. Anyaszentegyházunk hajójának kormányosa órára vette tekintetét, tőle nyerjen erőt s akkor nincs mit félnünk hajótöréstől, zátonytól. Jézus ma is az, aki volt és örökkéti ugyanaz marad: mind a szelek, mind a tenger engednek neki.

Püspökünk meghatottan köszönte meg a tiszteletnek őszinte és megleghangu nyilvánulását. Igaz szívből kíván mindenkinek az elmultnál jobb, boldogabb újévet. Konstatálja, hogy a mult év vihart aratott s minden igaz lélek aggodalommal telik el láttán azoknak a sebeknek, melyeket közéletünk és nemzeti létünk fáján ütöttek. De bizik Istenben, aki jóra tudja fordítani, amit az emberek balgatalag vagy vakon cselekedtek. A történelem logikájában nem lehet következetlenség s minket jóreménységre a legnagyobb mester: a mult tanít.

Egyházi életünkben az elmult év igen fontos, talán új mesgyét jelent. A zsinat, a gyakori konventi ülések, az egyházi kérdéseknek felszínre vetődése és uralkodóvá válása, mind külső formái, tünetei egy vezérelvnek, mely alapvonása a jelenlegi politikai életnek, amely meghatározza az egyházak jelenlegi munkálkodását. Tulajdonképpen minden tünetnek mélyén ez a vezérelv rejtezik, melyet a köztudat a 48. XX. t.-cz. végrehajtásának nevez. Életbevágó kérdés ez, egyházi életünk jövőndő sorsát dönti el. S ebben a kérdésben sem egyezünk meg. Némelyek mereven visszautasítanak minden segítséget, melyet az állam kínál, mások meg konfiskálni akarják a katólikus egyházi vagyont is. Egyik tábor a XX. t.-cz. végrehajtását követeli, másik azt kívánja, hogy tekintet nélkül e törvénycikkre, renumerálja az állam a protestáns egyházaknak azt az óriás szolgálatot, melyet ezek 300 esztendőn át a nemzet fentartásával, nevelésével, a magyar kultúra kifejlesztésével a magyar államnak tettek. Talán nem természetellenes ez a vélemény megoszlás. De szent meggyőződése, hogy majd a döntő pillanatban megtalálják az igazi utat s testvéri jobbot fognak nyújtani a nagy feladat megoldásához, ahhoz, akik most még szemben állanak egymással. Mert nem lehet az, hogy a magyar protestánsizmusnak 300 éven át erőttől lobogó életakarata, most a válságos pillanatban megtagadja magát s olyan lépésre tántorodjék, amelyet a történelem folyamán aligha tudna helyrehozni.

Őszintén óhajta, hogy ez a meggyőződés támadjon minden protestáns magyar ember lelkében s Isten áldását kéri a jelenlevőkre, családjaikra, az anyaszentegyház minden rendű és rangu tagjára s Isten áldását kéri a magyar hazára.

A küldöttség tagjai megilletődve hallgatták a főpásztor beszédét, melynek minden szavában lélek, igazság és építő erő lakozott.

Hegedüs Sándor, aki egyházkerületünk anyagi és szellemi ügyei iránt eleitől fogva mindig a legteljesebb mértékben érdeklődik s annak egyes nagyfontosságú ügyei intézésében ma is tevékeny részt vesz, valamint a megelőző, úgy az 1905. évi ujesztendő alkalmával is dr. Bartók püspökhöz intézett levelében fejezte ki jókivánalmait, Isten áldását kívánva egyházunkra és intézeteinkre, azok személyzetére és növendékeire. A dunántúli e. kerület főgondnokának és az erdélyi e. kerületi közgyűlés tiszteletbeli tagjának szives üdvözlését örömmel hozzuk olvasóink szives tudomására s magunk is boldog ujesztendő kívánunk egyházi életünk e fáradhatatlanul munkás és nagyszorgalmu férfjának.

GYÁSZROVAT.

Egytetemes anyaszentegyházunknak ismét vesztesége van. Nem mindennapi, nem rendes, hanem az első sorból valók közül hullott el a sok oldalon kipróbált harcos: Szabó Sámuel, nyug. kolozsvári tanár, presbiter, ker. képviselő, városi törv. hat. bizottsági tag, a 48-as honvédek elnöke stb. Sáfarkodásáról talán módunkban lesz

külön cikkben számot adni, most leadjuk a család gyászjelentését, megemlékezvén arról is, hogy a kolozsvári coll. és egyház külön gyászlapot adott ki: Szabó Péter dr. gyakorló főgymn. tanár, a maga és felesége Cirner Laura; testvérei: Szabó Klára, férje Kovács János dr., paedagogiumi tanár és gyermekeik Klárka, Gyurka és Imre; Szabó Katinka, férje Póczy Mihály, Kolozsvár városi főmérnök és gyermekeik Erzsé és Miska; Szabó Imre, ref. főgymn. tanár és jegyese Schilling Marika; Szabó Emma és férje ifj. Polcz Rezső dr. ügyvéd és gyermekük Edith; Szabó József, valamint nagyszámú közeli és távolabbi rokonai nevében mély fájdalommal tudatja, hogy forrón szeretett édes atyjuk, az illetők nagyatyja, apósa, rokona Bágyoni Szabó Sámuel a kolozsvári ref. koll. ny. tanára, a kolozsvári ref. eh. község tiszteletbeli presbitere, ny. 1848—49. bel. honvéd tüzér főhadnagy, a kolozsvári és kolozsmegyei honvéd-egylet tiszteletbeli elnöke, stb. f. hó 1-én d. u. 1/2 3 órakor, életének 76-ik évében, hosszú szenvedés után elhunyt. Földi részzeit f. hó 3-án d. u. 1/2 3 órakor kísérik ki, az ev. ref. egyház szertartása szerint tartandó könyörgés után, Magyar-utca 9. sz. a. lakásáról a helybeli köztemetőbe s ott élete végéig gyászolt felesége és két fia mellé örök nyugalomra helyezük. Áldás emlékéen!

A losonczi ev. ref. egyház mély szomorúsággal jelenti, hogy általánosan tisztelt, puritán jellemű lelkipásztora *Illyefalvi Vitéz Lajos* f. 1904. évi december 30-án éjjel 2 órakor, munkás életének 76-ik esztendejében hosszú gyöngéledés után jobblétre szenderült. Egyházunk a boldogultban negyven esztendőn át nemes és lelkes igehirdető lelkipásztorát, egyháztanácsának évek hosszú során át gondos vezetőjét veszítette el, kinek emlékezetét egyházunk mindig híven fogja őrizni. Áldás legyen emlékéen!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 5839—1904.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak folyó hó 10-én 105,725. sz. a. hozzánk beadott, alább következő értesítést tudomásvétel és alkalmazkodás végett közöljük.

Az 1883. XXX. t.-cz. 46. §-ában gyökerező jogonnál és kötelességemnél fogva a mélt. igazgató tanács egyházi főhatósága alatt álló kolozsvári, marosvásárhelyi, nagyenyedi, székelyudvarhelyi és zilahi főgimnáziumokhoz Kuncz Elek kolozsvári tank. kir. főigazgatót, a sepsiszentgyörgyi és szászvárosi főgimnáziumokhoz pedig dr. Schneller István kolozsvári egyetemi ny. r. tanárt küldöttem ki miniszteri megbízottakul azzal a hozzáadással, hogy a nevezett középiskolákat az 1904.—5. tanév folyamán látogassák meg, nevében az állami főfelügyeletet gyakorolják s a fennálló utasítások szerint járjanak el.

Kolozsvárt, 1904. decz. hó 20-án.

Dr. Bartók György
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 5819—1904.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye nagytiszteletű esperesi hivatalának, az ev. ref. kollégiumok és teológiai fakultás méltóságos t. Elöljáróságainak és a kolozsvári szeretetház tiszteletes t. Tanácsának.

Az igazgatótanács felülvizsgálata alá tartozó egyházmegyei, kollégiumi és alapítványi számadások és költségvetéseknek felterjesztésére kitűzött határidők, bár a rendeletek tárának 85. és 88. lapjain láthatólag záros határidőhöz vannak kötve, mindazonáltal az illetékes testületek által, attól legtöbb esetben eltérőleg, sőt némelyek által vagy épen nem, vagy pedig elkésve oly időben terjesztetnek fel, hogy pl. a költségelirányzatok elintézése a számadási évnék beállta előtt egyáltalán meg nem történhetik.

Igazgatótanácsunk ezen rendellenesség megszüntetése céljából mai napon történt ülésében úgy a számadásoknak, mint a költségelirányzatoknak egy-egy ülésen leendő tömeges előadását s illetve elintézését határozván el, felhívandónak tartja a címzett hatóságokat, hogy sziveskedjenek minden rendelkezésre álló eszköz igénybe vételével odahatni, hogy a rendeletek tárában közzétett határidőikig

és pedig a költségelirányzatok minden év november hava 15-ig, a számadások pedig április 1-ig ne csak keblileg elintéztessenek, hanem igazgatótanácsunkhoz be is érkezzenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvár, 1904. decz. hó 15-én tartott üléséből.

Dr. Bartók,
elnök.

Maksay János
számvevő.

Sz. 1—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *szentlászlói* egyházközség papi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom a díjlevél szerint: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és kerttel; földhasznélvezet 75 kor., készpénz 24 kor., termény értéke 557 kor. 33 f., munkabeli szolgáltatás 20 kor. 1 fil., jogositványok 6 k. 20 fil., együtt 682 k. 54 fill. kiadás 26 k. 7 fill., tiszta jövedelem 656 k. 47 fill., fizeteskiegészítési államségély 943 k. 53 f.

Kötelességek: a szt.-lászlói anya-, miklósfalvi leány- és ábránfalvi fiókegyházban a rendes lelkészi teendők ellátása.

Pályázati határidő: 1905. jan. 15.

Kellőleg felszerelt kérvények nt. ifj. Péter Károly esposes aához Alsósófalvára (u. p. Parajd) küldendők.

Kolozsvárt, 1905. jan. hó 2-án.

Dr. Bartók György, püspök

KÖRLEVÉL

a műszaki előadó díjazása tárgyában.

Görgényi egyházmegyénk 1904. évi őszi közgyűlése szervezte és választás útján be is töltötte a műszaki előadói állást. Tájékozás és tudomásvétel végett közlöm most azokat a feltételeket; a melyeket ezen állás honorálása tárgyában Péterffy Dénes kir. mérnök, megválasztott műszaki előadó aa. benyújtott volt a marosi egyházmegyéhez, s melyet egyházmegyénk is elfogadott a maga egézésében.

1. *Kiszállások:* Vidéken egész nap 20 kor., félnap (4 óránál kevesebb idő) 12 kor. kilométer pénz 40 f. kilométerenként.

1. *Tervrajzok és költségvetések készítése* az összes szükséges műszaki iratokkal együtt: 1000 koronáig, a teljes építési összeg, illetve a költségvetési végösszeg 3 % -a, 1000 koronán felüli részösszegnél 2 % -a és 10,000 koronán felüli részösszegnél 1 % -a, 10,000 koronán felüli költségvetési összegnél tehát a díjazás 1000 korona után 3 %, 9000 korona után 2 % és a 10,000 koronán felüli összeg után 1 %.

3. *Költségvetések és tervrajzok átvizsgálása.* 6000 koronáig a költségvetési végösszeg 1 % -a, a 6000 koronán felüli részösszeg után 0.5 % -a.

4. *Véleményszerkesztés.* Ha a véleményadás kiszállással kapcsolatos s a vélemény rövid uton azonnal megadható, a rapidij és fuvarilletményen kívül, külön díjazás nem számítandó. Külön szerkesztendő vélemények, az ügy természetéből kifolyólag állapítandó meg a díjazás 20 koronától felfelé. Véleményhez szükséges rajzok $\frac{21}{34}$ cm. nagyságú formátumonként 20 kor., nagyobb munkáknál 10 korona.

5. *Felülvizsgálás.* Felülvizsgálatok és leszámolások, ha azok a kiszállás alkalmával teljesíthetők, külön díjazás alá nem esnek. Ha a leszámolás külön szerkesztendő, akkor a költségvetés, illetve a leszámolás végösszege után 1000 koronáig 1 %, ezen felüli összeg után pedig 0.5 % fizetendő.

6. *Másolatok készítése.* Rajzok másolata, vászonra $\frac{21}{34}$ cm. formatumonként 5 kor., költségvetések és rovatos kimutatások másolása ivenként 4 kor. Folyóiratok másolása ivenként 2 kor. Megjegyzendő, hogy rendes $\frac{21}{34}$ cm. nagyságú ivenk értendő és a megkezdett ivenk egésznek számítanak.

Egyéb előforduló munkák teljesítéséért, melyekre itt egységár esetleg nincs, a „Magyar mérnök- és építészegylet” díjszabásában megállapított összegeknek $\frac{1}{2}$ része fizetendő.

Gernyeszeg, 1905. január.

Csekme Ferencz,
görgényi esperes.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Magunkról magunknak.

Brrr... Hideg van künn nagyon! Épen azért mindenikünk szivesebben tölti idejét a családi szentélyben, hol a szerető feleség puha, meleg keze a munka által homlokunkra vont bárázdát gyöngéd simitással tünteti el és a hol a szerető gyermekek pajzán jókedvvel nyakunkba csimpajkodnak és a hideg által szakalunkra és bajuszunkra csapódott zuzmarát forró csókkal, meleg öleléssel olvasztják le, minthogy az élet küzdő terére ismét kiálljunk, ott a küzdelemben fáradozzunk és embertársaink javára dolgozzunk, küzdünk s a küzdelem által okozott anyagi és erkölcsi sérüléseket elszenvedjük.

A milyen szép az élet téien a családi körben, azt az életet kellene meghonosítani künn a nagyvilágban is.

Ha testvérként szeretné minden ember az embert, az nem is volna épen nehéz, mert gyönyörű a föld és az élet, az emberek általában jók, csak megtévelyedettek vannak közöttük. De túlságosan el lévén foglalva önmagunkkal és érdekeinkkel, igen sokan közülünk nem érnek rá észrevenni az élet nyújtotta igazi szépet s gyarlóságuk következtében embertársainkban első sorban a rosztat, a gyöngébb részt kutatjuk és bíráljuk a minden emberben feltalálható jó, értékes és becses tulajdonságok helyett.

Pedig könnyen másképen állhatna az egész dolog, ha gondolkozásunkban az igazságot és mindig csak az igazságot keresnők és követnők és arra ügyelnénk, hogy gondolataink és érzelmeink mindig feddhetetlen tiszták, nemesek legyenek.

Cselekedeteinket mindenkor és mindenhol az igazságszeretet, a jogérzet, az emberbecsülés vezérelje, ne álljon ki közülünk senki a forumra hazugsággal, durvasággal, alaptalan, jogtalan és igazságtalan hireszteléssel; embertársaink kisebbitésének szándéka soha ne vezéreljen.

Bármilyen elkeseredett legyen küzdelmünk,

bármekkora ellentétek legyenek közöttünk és többi polgártársaink között, sohase küzdjünk azokkal a meg nem engedett, szerintem alacsony fegyverekkel, melyeket ma — fájdalom — a közélet küzdői közül sokan használnak és a melyeknek az a tulajdonsága, hogy nemcsak azt piszkolják és kisebbitik, akivel szemben használják, hanem az is besározza magát, aki ilyen fegyverekkel él.

Bajos ma minden embert egyenlően szeretni. Igen sokhoz nehéz a hozzáférés, igen sok ember van, akinek — hogy úgy mondjam — belsője nemes és jó, külsője tövises és szálkás, az ilyen emberekről is azonban a vele szemben megnyilvánult igaz szeretet melege leperzselheti a szálkákat és a felebaráti szeretet útján való összesimulást szépen, lassan lehetővé teszi.

Az igazságot minden egyén külön-külön, más-más uton keresi, hirdeti, épen azért legyünk egymás iránt kiméletesek és türelmesek, mert nagyon nehéz, szinte lehetetlen a tiszta igazsághoz eljutni, de még sokkal nehezebb, sokkal nagyobb küzdelmünkbe kerül, hogy arról egymást és embertársainkat meggyőzhessük.

A családi körben is megtörténik akárhányszor, hogy az igazságot a családtagok különböző irányban keresik, de ritkán kerül összeközösre a dolog, gyöngédséggel, szeretettel szokták azt elsimitani.

Miért kelljen az élet vásári zajában napnap után számos elszomorító példáját látni annak, hogy az embereknek lelke, mert az ők rendesen csak képzelt igazsága nem talál azonnal elfogadásra, eltelik haraggal, gyűlölettel embertársai iránt, a helyett, hogy tapintattal, gyöngédséggel és az igazság meggyőző erejébe vetett hittel igyekeznek a maga nézetét, meggyőződését megvilágosítani, elfogadtatni vagy az ezzel szemben álló jobbat sajátjává tenni; mert nem az az igazi győző, aki minden áron leveri ellenfelét, de az erkölcsi világban mindig azé a diadal, aki meghódol az igazság hatalma előtt.

Küzdjön a legközelebbi képviselőválasztás alkalmával is mindenki az ő igazáért őszintén, nyíltan, bátran, de mindig kiméletesen és önmérséklettel.

A nyers erő, a durvaság, a pletykaszerű izetlen hirlapi polemia, mások aaptalan és jogtalan kissebbitése elszomorító érzéseket kelt fel minden becsületes emberben és koczára teszi bármely jó és becsületes ügy diadalát. Küzdjünk nyílt sisakkal, őszintén, bátran, vezetőnk legyen az igazság, meggyőződés és a mélyes felebaráti szeretet.

Sohase írjunk, mondjunk, cselekedjünk más-sal szemben olyat, a mit magunkkal szemben nem óhajtunk, mert csak akkor lesz gyönyörűsége a tisztességes embernek abban, hogy embertársával a küzdő porondon találkozzék.

Nekünk nem szabad nemtelen fegyvereket használni a küzdelemben s nem is fogunk; kérve kérjük minden becsületes polgártársunkat, hogy keresse ő is minden jelöltben azt, a mi nemes és a jóra használható, azokról soha se feledkezzék meg, mert csak akkor lesz az összemérvőzésünk hozzánk méltó és nemes s csak akkor fogunk mi magyarok példát adhatni másoknak is, hogy miképpen kell az elvek harcát tisztességesen megvívni.

Ne úgy álljunk szembe egymással, mint ellenségek, hisz mindnyájan ugyanazon édes anyának, magyar hazánknak hű fiai vagyunk, ne az átkos pártoskodás kedvéért oszoljunk ellentétes táborokba, hanem a tiszta igazság, a haza érdeke, a hazaszeretet, embertársaink java legyen a jelszó a küzdelemben vitt zászlón felírva.

Kolozsvár, 1905. jan. 10.

Dr. Gidófalvy István,
kir. közjegyző.

*

Az érdekes író e sorai nagyon alkalomszerűek különösen nekünk lelkesi embereknek. Nekünk kötelességünk még másokkal szemben is a mérsékletnek, a méltányosságnak, a véleménytiszteletnek érvényt szerezni. Ugyan mi joggal hirdetjük majd az evangéliumot, mely „az ellenség szeretetét“ is követeli, ha mi nem gyakoroljuk bár a tiszteletet az eltérő meggyőződésű *testvéreinkkel* szemben?! — A politikában való állásfoglalás választásokkor polgári és férfi kötelesség; de szenvedély nélkül, a meggyőződés méltóságával, higgadt-ságival, sőt épen minálunk, még szerénységével is. Most kell erőt venni magunkon s megemlékeznünk az intelemről: „Ne szabjátok magatokat a világhoz!“ Meggyőződésünk mellett álljunk meg, ha egymagunk maradunk is; de győzelmünkért az ördöggel is szövetekezni, nem mutat Istenben bizó keresztyén lelkületre. Előtűnk a nihilizmusnak még eszköznek sem szabad lenni. A romboló radikálisizmusnak ép' oly kevés köze van a protestántizmushoz, mint a reakciónak. A nevünkben is benne lévő s lé-

nyegünkhöz tartozó *reform* csak *rend* alapján eszközölhető. Protestáns voltunkban rejltő „tiltakozás“ a többségi elv ellen csak a lelkiismereti kérdésekre vonatkozik, de nem az állami élet rendjére is. Azért vigyázzunk! A napok nemcsak terhesek, de gonoszak is! Az Ur adjon nekünk belátást, nehogy saját sirunkat segítsük megásni!

Szerk.

Jogos individuálizmus.

E lap egyik korábbi számában „Erdély története“ c. cikkemben felhívtam az illetékes tényezők figyelmét — ez alatt első sorban a tanügyi bizottságot értem — arra a körülményre, hogy mi erdélyiek Erdély multját eléggé nem, csak olyan mértékben méltányoljuk, mint a dunántuliak vagy a szepességiek. Szóval a miniszteri norma szerint. Holott szükséges és lehetséges volna Erdély multját a kellő mértékben megismernünk. Szükséges, mert a magunk multja fontos mult és szép mult. Lehetséges volna, mert az állami tanterv — igen józanul — a helyi körülmények didaktikai és paedagogiai számbavételét megengedi, sőt kívánja.

Cikkemre hivatkozva, a nagyszebeni Siebenbürgisches deutsch. Tageblatt 1904. decz. 11. számában Berechtigte Partikularizmus cz. vezércikket ír. A cikk azzal a következtetéssel végződik, hogy *remélhetőleg magyar körökben is egyre terjedni fog az a tudat, hogy az unio (Magyarország és Erdély uniója) erőszakosan volt keresztülvive s hogy ez a tudat az örökké felébredő és jogos erdélyi partikularizmust érvényre fogja juttatni.*

E cikknek több rendbeli tévedését kénytelen vagyok visszautasítani.

I. Erdély uniója nem volt erőszakos. Az 1848. erdélyi I. illetőleg magyarországi III. t.-cz. egyhangulag hozatott. Neugeboren tanár úr, a szerkesztő, ép oly jól tudja mint én, hogy az egyesülés eszméje a ketté válás pillanatában már megszületett s hogy 48-ban a szász és oláh országgyűlési tagok *igen* szavazatával egyhangulag mondatott ki az unio s hogy épen ezért a szász és oláh szavazók általános ünneplésben részesültek. Ez a puszta tény. A ki másként ír róla, az nem akarja látni az igazságot.

II. Ennek következtében én tárgyi okokból sem panaszkodhattam az erőszakos unio ellen. Az én nyilatkozatom épen nem az a *bizonyos örvendetes jelenéség*, a minek a Tageblatt minősíti. Kénytelen vagyok a Tageblatt ebbeli örömet elrontani. Én az unio ellen soha semmi tekintetben nem panaszkodtam. Nem is fogok. Aligha akadna magyar ember, aki panaszkodnék. Csalódik tehát a Tageblatt, mikor *képzeli egy olyan magyar felfogást* (s ilyennek gondol engem is), a melyik unio ellenes volna, vagy panaszkodnék az unióért.

III. Hivatkozik a Tageblatt kivülem még gróf Schweinitz Gyula egykori képviselőre (ki szintén magyar ember volt) azért, hogy annál valószínűbbnek lássék okoskodása. Schweinitz röpirata közigazgatási mizeriákkal foglalkozik s a helyhatósági élet központosító szervezetét itéli el. E tekintetben sok szavunk nincs. Csak azt említem meg, hogy a meggyék személyi és dologi tekintetben maguk intézik ügyeiket a választások és szabályrendeletek jogának igénybevételével. A mit e tekintetben a Tageblatt mond, én is aláírom.

En az egyéniség számbavételét kívánom a nevelésben, Schweinitz gr. a közigazgatásban. Számba kell venni az egyéniséget mindaddig, míg az általános, a nemzeti érdeket meg nem sérti. Ez az én ál-

laspontom, az individualizmus álláspontja. Ezen az állásponton az egyéniség erőinek kifejlesztése az általános, a nemzeti cél legbiztosabb előmozdítója. Mint az irányítói két vége örökké északra és délre mutat, úgy mutat az individuum élete örökké önmagára is és a közre is. Az individualizmus centripetalis erő, az államélet biztos támasza.

A Tageblatt partikularizmust lát és sürget. A partikularizmus pedig centrifugális erő, csak önmagát látja. A maga java a sumum bonum. A közjó — ez mellékes. A partikularizmus államtörő jelenség. Az individualizmus mindig jogos, a partikularizmus mindig jogtalan. Magyar ember erre se igen kapható. Sőt jól tudják a szászok, tudja a Tageblatt is, hogy csak úgy maradhatnak fenn ők is itt továbbra is a maguk sajátos kulturájában, ha őszintén s igazán csatlakoznak a magyarsághoz, ha a partikularis eszmék és célok helyett individualis eszméket és célokat keresnek. Ezen az állásponton együtt vagyunk, de a partikularizmusén semmi szín alatt.

Ami pedig magát a dolgot illeti, hát a Tageblattnak oka panasza épen nincs. Hiszen ők sub titulo Magyarország története tulajdonképp az erdélyi szászok történetét tanítják. Erről már sokszor volt szó. Itt van pl. a Bilder aus der ung. Geschichte vom Karl Thomas Kronstadt (!) 1898. cz. tankönyv, a melyet sok iskolában tanítanak. Hát ebben Zustände der Sachse, Mühlbachs (?) Untergang unter Albrecht, Pempflinger, Weiss Michael, Sachs von Harteneck, Kronstadt, Hermanstadt stb. cz. cikkek 3—4. lapon keresztül beszélnek az ő saját multjukról. Jól van, semmi kifogásom ellene. De aztán az ország, az állam történetére is jusson hely s ne legyen *das überrige* Ungarn czimen 15—20 sorba összezsugorítva. Mert végtére is Magyarország nem csupán „von Bross bis Draas” terjedt ki. Tán még a „Királyföld” határán túlra is kiterjedt! Nem egy nemzetiség multja a fő. Ez csak fontos mellékkörülmény. Az állam élete — ezt kell első sorban ismernünk. Ez az individualis álláspont.

Egyébként nekünk magyaroknak újra van épen erre nézve egy tanuságunk. Lám a nemzetiségek, első sorban az igazán circumspectus szász polgártársaink, már rég megszüntették a felpanaszolt bajt, mert ők a helyi körülményeket már régóta felhasználják. Kissé tulságosan is. Hanem azért persze nagy okosan panaszkodnak mégis.

Azt azonban nem hagyhatom említés nélkül, hogy a Tageblatt sem akarja az uniót visszacsinálni. Tudja, hogy az történelmi szükség volt s abban loyalisan megnyugszik ő is. Az a baja, hogy minden hibát az unióból származtat le s ebben az eljárásában — hogy is mondja a költő — sulykot nem egyszer messzire elhajt.

Kristóf György,
Kun-koll. h. tanár.

Vallásos nevelés az iskolában.

Irta: Lajos János.

(Felolvastattott az Udvarhelyjárás általános tanítói közgyűlésén, Székelyudvarhelyen 1904.)

Tudvalevő, hogy a vallás ügye — csekély kivételtől eltekintve — ugyszólva szerves kapcsolatban van az illető *lelkész személyével*. Bizonyos tekintetben — különösen egyházi hivatal viselés esetén — oda van kötve a tanítók személyéhez is. A mi népünk a tanítókat — még ugyszólva — kivétel nélkül *belső embernek tekintti*. Ugyanazért mindig mély szomorúság fog el, ha látom, hogy az egy cél felé törekvő, a nép boldogítására rendelt emberek oly gyakran nem élnek *békességben*. A templom, iskola zárt falai között talán egymás közelébe kényszerülnek lépni,

talán szólnak is egy pár szót: de künn az életben ádáz dühvel törnek egymásra. A pap éreztetni akarja minden áron az ő elsőbbségét, hatalmát, önkénykedik, parancsol, mint egy zsarnok, úgy bánik sokszor munkatársával, mintha, nem művelt emberrel volna dolga. A tanító sem marad lehetőleg adós. Soknak tartja munkatársa fizetését, irigyli esetleges tekintélyét. A néppel közvetlenebb érintkezésben lévén, sokszor ássa a titkos aknákat ellene, kit inkább emelnie kellene. Közösen szólnak, rágalmaznak egymást, mindkettő különbnek állítja magát a másiknál. Hol ezek megtörténnek, ki tudná kiszámítani, minő rombolásokat visznek végbe a vallásos lélekben; különösen a gyenge gyermeki elmékre mételyszó. Mert ezekről ők is mind tudnak, hisz szüldik előttük tárgyalják, hogy a pap és tanító miként feledkeznek meg nemes hivatásukról s miként törnek egymásra. Ezek után felesleges megjegyeznünk, hogy a tanító erkölcsi oktatásai is nagyrészt elrepülnek a levegőben. Igaz, emberek vagyunk, de ezen gyakori eseteken mégis *kölcsönös jóakarattal segíthetünk*, hisz Jézus tette kötelességünké, hogy halálos ellenségeinknek is 77-er bocsássunk meg. A legszentebb érdek látná hasznát. Bátor leszek magamra hivatkozni. Tíz év óta a velem munkálkodó tanítókkal szemben haragot, gyűlölséget nem mutattam, még ha sértettek volna is. Isten kegyelméből mindig nyertem erőt, hogy az események fölé tudtam mindig emelkedni. Szeretettel s ha kellett érettük való munkálkodásnál egyéb soha sem vezetett. Ilyen eljárás mellett megértettek az én munkatársaim is, tiszteltek, segítettek, támogattak s ez ideig békeségben élünk. Ezt a békeséget óhajtanám én minden pap és tanító számára, akkor egy fokkal fényesebben ragyogna azon község iskolájának *vallásos élete*.

De lépünk be már az iskolába is. Éppen most gyülekeznek növendékeim. Valamivel a szokottnál előbb jönnek, mert ma templomba fogunk menni. Ott vagyok közöttük. Megszólítom egyik szorgalmas, jó magaviseletű tanítványomat. Kérdésemre elmondja, hogy édes apja és édes anyja már régen a mezőre mentek dolgozni. Egy pár szóban dicsérem a szorgalmat, a munkát, mint Isten áldását tüntetem fel. A gyermek láthatólag boldog, hogy ezt az ő szülőivel kapcsolatban mondotta tanítója. Most egy részeges ember fiát kérdezem, hol van apja. A gyermek akadózva felelget. én azonban szeretettel beszélek arról, hogy a józan élet mily nagy áldás. Mily jó lenne, ha megmenthetném e gyermeket az apja sorsától. De már csengetik a 2-ikat. Gyermekeim egyszerre a padokban elfoglalják helyeiket, a künn játszóok tömegesen jönnek be. Megállok rendes helyemen, általános csend lesz. Ekkor megszólal a templom harangja. Halljátok gyermekek — mondom — tudjátok miért szól most a harang? Most azért, hogy a templomba menjünk, máskor is Isten tiszteletére hívja e hang a jó embereket. Menjetez mindig örömmel a templomba, ez a legjobb hely. De már induljunk, mindenki jól viselje magát Isten házában, nehogy panaszom legyen. A templomban növendékeink üde gyermeki hangja, mint egy angyali sereg emel az égbe. E nagyszerű és utánozhatatlan hatású ének különben egyik kollegám odaadó buzgóságát is dicséri. A pap rövid, gyermeki kedélyekhez alkalmazott imája után újra azon kedves, üde gyermeki hangok csapnak ég felé. Nehány perc alatt sorba állva már hazafelé tartunk. Most számba veszem, kik hiányoznak a templomból. Az elmaradók meentsége és helyzetéhez képest intem őket s iméltés esetén büntetést is helyezek kilátásba.

De gyorsan munkához látunk. VI-ik osztály a *szegedi nagy árvíz*et olvassa, V-iknek számot adok fel, IV-ik osztály rajzol templomot. Mig ezen utóbbi táblára rajzoló, közben elmondom, hogy a templom

egnagyobb épület a községben, a kinek tiszteletére van építve, az is legnagyobb e világon. Égbe emelkedő tornya arra figyelmeztet, hogy mi is ég felé törekedjünk, az égben élő Istent tiszteljük. Olvasmányunk kapcsán nem mulaszthatom el elmondani, hogy Isten néha egyeseket, városokat, országokat csapással látogat, de nem büntésképpen, hanem hogy hűségüket, jóságukat megpróbálja. Aki nem csügged el, mint Szeged lakossága, Isten megsegíti, kiváló Nehémiásokat küld oda, mint ide is Tisza Lajost, kinek érdemét a napokban örökitették meg. A számtani feladat megvizsgálása alkalmával, hol 10 különböző népeségű egyház adataiból azt kellett megállapítani, hány lélek jutna egy egyházra, hogy mindenikben ugyanannyi legyen. Ennek kapcsán szólok röviden a nagy és kis egyházakról, azok helyzetéről, tulajdonságairól!

Igy járnék én el, mikor csak tehetném, a többi órák alatt is, a *történelem, földrajz* tanítása mennyi alkalmat nyújt, hogy a vallásról, Istenről buzdítólag, felemelőleg szóljunk a romlatlan fogékony gyermeki lélekhez. Sőt a *természetrajz, a természettan* órákon is mily gyakran rámutathatunk Isten nagyságára, bölcsességére, titkainak végetlenségére. De már 11 óra, mindjárt itt lesz a lelkész ur vallás óráját tartani. Gyermekem! nagyon szégyelném, ha tiszteletes urnak valaki ellen panasza lenne, kénytelen lennék szigorúan meg is büntetni. Ezen óra végeztével újra az iskolában vagyok, egy pár egyházi éneket éneklünk, a lelkész előmondása mellett röviden imádkozunk s mindenki megy haza a hibásak kivételével. Ilyen csupán egy van. Kikérdezem. Miből kitűnik, benne is mozog atyja vére, ki egy káromkodó, rendetlen beszédű ember. Erélyes, de jóakaratu szavakkal figyelmeztetem, többet efféle el ne kövessen, mert ismétlés esetén nem fogom elnézni.

Ime így folytatnám én a tanító nemes munkáját csaknem naponként. Még azon hozzáadással. Mikor templomba nem megyünk, úgy tanítás kezdetén, mint végén, az imát utánam mondják növendékeim. A rendes egyházi énekórákon kívül, naponként elmenegetek kétszer éneklünk egyházi éneket, már a gyermekek hangolása kedvéért is.

Ime, látható ezekből uraim, *van még elég tere a tanítóknak, hol a vallásos nevelés nemes munkáját támogathatják.* Aki ennél több belátással, buzgósággal, szeretettel tudna munkálkodni, az előtt *meghajlok a Jézus nevében.*

(Vége.)

Kérvény a zsinathoz.

A kis-ölvedi egyházközség presbiteriuma az alább közölt kérvényt küldötte meg minden ref. presbiteriumnak, hogy elfogadván mindenünnen beadják a zsinat elnökségéhez. Készséggel közöljük felkérésre, mint a nagy kérdés egyik majdani adalékát, de főleg azért, hogy felkérjük lelkésztársainkat, hogy keressenek módot rá, hogy gyülekezeteikkel e nagy kérdést megismertessék s a reformra őket előkészítsék, esetleg — a hol szükségesnek tartják — kérvényezzenek a zsinathoz, mert — s ezt felesleges mondanunk — a zsinathoz való kérvényezésre minden testületnek sőt egyénnek is joga van. A beküldött kérvény különben így hangzik:

Főtiszteletű és Méltóságos Zsinati Elnökség!

A...i ev. ref. Egyház Presbiteriuma megbeszélés tárgyává téve a zsinatnak az adózási viszonyok rendezésére vonatkozó eddigi tárgyalásait, szomorodott szívvel látja, hogy a tervbe vett adókönyvités oly kevés, az adózásnak módja a méltányosságnak oly annyira hijával van, hogy mig egyfelől sajnálnia

kell a reáfordított munkát és időt, addig másfelől felelőssége teljes tudatában megdöbbenve gondol reá, hogy azokkal a jogos igényekkel szemben, amelyeket ez az egész mozgalom teljes joggal támasztott az érdekeltekben, miképpen tudunk majd egyházunk közönsége elé állani azokkal a koldus fillérekkel, amelyek az államnak mások számára oly dusan megterített asztaláról a mostoha fiak számára aláhullottak. Mi, akik a legközvetlenebbül ismerjük a népnek érzését, gondolkodását és súlyos terheit, minden prófétai lélek nélkül előre megjövendölhetjük, hogy egyházunk életét oly rettenetes megrázkódtatás éri azzal a nem várt csalódással, amelyeket a zsinatnak az eddigiek szerint előre megállapítható törvénye számára hozni fog, hogy ezzel szemben az állam által nyújtandó, koldus alamizsna, csak veszteségnek, súlyos veszteségnek tekintendő. A közel jövő keserves tapasztalatok árán ajkainkra fogja kényszeríteni a vallomást: Jobb lett volna hagyni, hogy ez a szegény református nép hadd huzza még tovább is a rettenetes igát, hogy nem mint hijábaló reményekkel felizgatni, azután ismét csak türelemre inteni és kitartásra kérni.

Ily körülmények között Anyaszentegyházunk igaz szeretete készlet reá, hogy gyöngye szavunkat feleljük mi is, alázatosan kérve a főtiszt. és méltóságos zsinatot, hogy bennünket meghallgatni kegyeskedjék.

Megvagyunk győződve róla, hogy a többi felekezetek egyházi terheihöz viszonyítva a 10% egyházi adó is meglehetősen magas, következképpen nem igazságos, de hogy ehhez még személyi adó cimen 25%—30% teher is járuljon, ez már teljesen túl van a méltányosság legtágabb határán és ha nekünk szegény reformátusoknak ennyire kell tekintetbe vennünk az állam helyzetét, egyéb körülményeket, akkor jobb, ha semmit nem veszünk tekintetbe, hanem nyomorogva és roskadozva ugyan, de büszkén hordozzuk tovább azokat a terheket, amelyeket szó nélkül hordozunk annyi időn át és ha kell, hordozni fogunk szó nélkül ennek utána is.

De eltekintve attól, hogy az állami adó 10% mellett a szó teljes értelmében fölösleges és semmivel nem indokolt nagylelkűségnek, sőt elviselhetetlen tehernek kell tekintenünk ezt a rettenetes személyi adót, súlyos aggodalmaink vannak ennek a személyadónak minősége ellen: nem lesz megelégedve azzal sem a szegény, sem a jobb módú.

Követve ama Krisztusi törvényt: Egymás terhét hordozzátok!: lassan, de fokozatosan odáig vittük a dolgot, hogy a szegényekre tekintettel a személyi adó leszállíttassék és ki is vittük azt, hogy mig eleinte kizárólag személyekre volt kivettve minden egyházi teher, addig ez most arányosan oszlik meg a személy és birtok között $\frac{2}{3}$ -ot hordozván a birtok, $\frac{1}{3}$ -ot a személy. A zsinatnak eddig kialakult véleménye e tekintetben visszavet bennünket azokra a nyomoruságos állapotokra amelyekre restelkedve gondolunk most is azért, hogy volt lelkünk tűrni, hogy az a földhöz ragadt, de nagyszámu családdal megáldott szegény több egyházi adót fizessen, mint az egy gyermekes dús gazdag.

De nem lehet megelégedve az adózás e formájával a vagyonosabb osztály sem. Mert a méltányosság és Krisztusi szeretet szent törvényeinek teljesen eleget tesz szegényeb sorsu társaival szemben azzal, hogy az egyházi terhek nagyobb részét a birtok hordozza, hogy több jövedelme után több egyházi adót is fizet és így személyekre nézve is a jövedelemhez képest fokozódó adóval megróni olyan kísértés, amely minden bizonynyal balul fog kiütni, vagy, amelylyel szemben a legerősebb ellentállást fogja kifejteni megmérhetetlen kárára egyházi életünk békéjének és felvirágzásának. És ha ez a törvény

azért hozatik, hogy a súlyos adóteher könnyítése által megtartsa egyházunknak azokat, akik e teher elől más vallások kebelén keresnek menedéket: szomorodott szívvel látjuk előre, hogy czélját el nem éri, hogy éppen az ellenkező eredményt szüli, mert a lélek halászás ezután nemcsak a szegények között veti ki hálóját, hanem minden bizonynyal nagy szerencsével fog halászni a vagyonosabbak soraiban is.

Még alázatosan engedelmet kérünk arra, hogy minden bővebb magyarázat nélkül jelezhessük, hogy mi lenne a mi óhajunk az egyházi adó rendezésére nézve:

Az egyes gyülekezetek által viselt évi állandó mindennemű egyházi és iskolai teher pénzértéke átszámítandó; ezen teher fedezésére szolgál: a) az állami adó 10°/o; b) ennek a 10°/o-nak 50°/-a vagy fele, mint személyi adó szétvetve egyenlően a 20 éven felüli egyháztagokra; c) a hiány fedezése államsegély által.

Alázattal kérve, hogy szavainkat kegyesen figyelembe venni méltóztassék maradtunk, a főtitiszteletű és méltóságos zsinat alázatos szolgálói

Kis-Ölved, 1905. január.

Patay Miklós,
ref. pap és a presbiterium.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

A „Magyar Könyvtár“ ujabban megjelent 401—404 füzetei újból derék munkákkal gazdagították irodalmunkat. A 401—402. füzetek Mikszáth Kálmán „A gavalérok“ cz. elbeszélését hozzák, a melyben a gazdag humoru író vidáman szatirizálja a felvidéki gentry nagyzo-lását. A 403. füzet a híres angol regényírónak: Wilkie Collinsnak „A jóslat“ című regényét adja, Mikes Lajos fordításában. A 404. füzetben pedig Balogh Pál, a kitűnő publicista szől nagy alaposággal „A legnagyobb magyar-ról“, Széchenyi Istvánról. A Magyar Könyvtár egyes füzetei 30 fillérért kaphatók a kiadó Lampel Róbert czég-nél, valamint minden könyvkereskedésben.

TÁRCZA.

Buddha és Jézus.

Irta: *Ravasz László.*

(Felolvasta szerző a Bethlen Gábor-kör decz: 9-iki estélyén.)

(Folytatás.)

A brahmanismus csodálatos vaskövetkezetességgel haladt az aszkézis útján az önmegsemmisítés felé. Mivel a személyek személyes istenfogalmat követeltek: a Brahma széthullt istenek seregére; az aszkezist csak némelyek úzték, mert az öngyilkosságra vezetett, az életundor valami csodás, kétségbeesett bizonytalansággá vált, az emberek valami új erő után sóvárogtak; hisz az önsanyargatás is munka, fárasztó, nekik pedig pihenés kell, zavartalan testi, lelki nyugalom. Az aszkezis vallása kezdett quietismussá válni. S itt már elő volt készítve az útja annak a nagy vallásos reformátornak, ki eljött, hogy a külsőt belsővé változtassa át, a test megöklését a lélek érzéki életének megölésével, az emanalo brahmat a befogadó nirvanával, a lét elpusztítását az egyéni öntudat elpusztításával helyettesítse s a megsemmisülés tana helyett a megváltás tanát hirdesse.

A mango-ligetek magányos mélyein megszólalt a Magasztos szívet átjáró hangja: *itt a megváltás ideje!*

Végig szenvedte és végig csalódta Buddha is a brahmanok vallását. Maga is brahmán volt; Gotama név alatt kipróbálta a brahmanismus váltáság útjait. Nem sikerült. E hatalmas küzdelemben megvilágosodott, megért lelkében az új gondolat s kezdte hirdetni a váltáság vallását.

Ismerd meg, hogy szüntelen szenvedéseidnek oka az élni akarásban, a lélek érzéki ösztönében van, irtsuk ki azt s a teljes, vágytalan lét, e tökéletes megvilágosultság, a *Nirvana* megvált téged a szenvedéstől és zavartalan nyugalomba helyez.

Szelid és alázatos szívű volt. A lelke csupa lemondás, csupa részvét, csöndes, nemes resignáció. Nem támadott meg senkit, nem lépett rá brahmánok küszöbére, vizet kért a tsandala leánytól s ezerjő-füvet tett a páriah sebére. Nem nézte mi a kasztrendszer, a társadalmi törvény, a szokás: ő csak hirdette, hogy a megváltás mindenkire nyitva áll s tisztán csak az egyén erkölcsi minőségétől függ. Ő mindenkiben csak a megváltás után sovárgó beteg lelket látta s egyformán részeltetett mindenkit tanának balzsamában.

Abból a közvetlen bizonyosságból indult ki, hogy a *lét szenvedés*. Születés, aggkor halál, elválás, mind, mind szenvedés. A szenvedés oka pedig az, hogy az életösztön egyenlő a lét utáni törekvéssel, ez pedig ujjászületésről ujjászületésre vezet, melyben mindenütt élvezetek után törünk. Az élvezettel, a vágygyal pedig csalódás jár. Ki keil tehát irtani magunkból az életösztönt, az életakaratot, s ennek gyökerét: az egyéni tudatot. Tisztítsd meg lelkedet minden önzéstől, élvezet-vágytól, minden rostól, minden indulattól. Ami a személy érvényesülését jelenti, az mind bűn. Minden rosszat elkerülni, semmi jót el nem mulasztani: ez a buddhista erkölcsstan foglalatja. Nem azért, hogy magunknak érdemet, vagy másoknak boldogságot szerezzünk vele: de hogy kitépjük magunkból az *érzéki lét* minden gyökérszálát, mely az örömök mérges virágait termi.

Szíveréből fakad létünk.
Szív világunk tükre létünk:
Ki szívéből gonoszat szól
Ki szívéből gonoszán tesz
Szenvedés úgy követi, mint
A kerék a tulok lábát.

Vagy másutt:

Ki még sötét vágyak rabja
És sárga köntösünkre vágy.
Ki nem igaz, nem lemondó,
Hozzá nem illik rendruhánk.

Buddhánál magára van hagyatva az ember. Mindenki saját magát váltja meg. Sívár kietlen egyedüliségében ott áll a szegény, beteg ember, szenvedései között, s nincs egy atyai kar, mely segítsen rajta. Itt lelki betegek vannak, nem lelki szegények. Előtte lebeg, mint ködös távlat, a vágytalan, az érzéketlen, az öntudaton kívüli *Nirvana*, oda-oda botorkál elhagyatva, árván egymagára. Mentő deszkaszál nélkül kell átusznia ezen a „forró, égető tengeren,“ az életen, a „ködös, láthatatlan partra“, a *Nirvánába*, ahol aztán mindent elfeled, kipihen. — Minden teremtett lény átok alatt nyög, óriási lelki tusa alatt roskadoz.

És itt gyökerezik a buddhizmus érzelmi része: az általános lény szeretet, a *részvét* minden élő iránt, ami csak vonszolja magát fáradtan, kimerülten, a *Nirvana*, az öntudat megsemmisülése felé. A férgeknek Ashóka király kórházat épített, az antilopoknak pálmagaponyok mélyein kútát nyitatt; a bikshú rá nem léphet egy fűszálra, le nem törheti az útban álló galyat: hisz testvérek a szenvedésben. Mintha ezt álmodta volna meg Dante a Pokol egyik színében, hol a letört ág helyén vér bugygyan elő és föl-sír a fájó, érző fa: „miért szaggatsz engemet?“

Buddha sok örök, igaz tételt vitt be az embe-

riség gondolatvilágába. A jónak, az erkölcsiségnek önértékes, minden más, mellékes céltól menten való teljesítését, embertársaink iránt való szelid részvétet, önmagunknak megismerését, érzelmi természetünk felett való uralkodását a vallásos élet alapelveivé először ő tette.

De elnyomta az egyéniséget, a személyiség értékét, a munkakedvet, önmagunknak teljes kifejtését, a végesnek a végtelenben való szent érvényesítését, a munkás szeretettől gyönyörű életet, mely föltétele az Istennel való hitbeli és erkölcsi egyesülésnek, az üdvösségnek.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kollégium látogatás. Az egyh. ker. tanügyi bizottság kiküldöttei *Dr. Bartók* György püspök elnök, *Váró Ferencz* és *Dr. Sárkány Lajos* e hó 5. 6. 7. napjain látogatták meg *marosvásárhelyi* kollégiumunkat. Megvizsgálták ősi kollégiumunk anyagi és szellemi állapotait, részt vettek több tanítási órán, megnézték a benlakást és konviktust s tapasztalataikat bizalmas megbeszélésen közölték az intézet vezetőivel az utolsó napon tartott előljárásági ülésen. Szép multu és jóhírű kollégiumunk minden tekintetben lépést tart a modern fejlődéssel s buzgó tanárkara és lelkes Előljárásága vezetése alatt bizonyára a jövőben is méltó lesz nagy tradícióihoz. Ehez e látogatás is sokban hozzá fog járulni s így a látogatók fáradsága méltó gyümölcsöt terem.

Személyváltószó egyh. kerületünk statusában. Az *erzsébetvárosi* körlelkésségbe az új lelkészt *Szabó Miklós* volt kolozsvári (monostori ker.) h. lelkészt e hó 8-án iktatta be *Irsay József* kolozsvári lelkész. — A *kisborosnyói* egyház új lelkészeül dec. 29-én *Bedeházi János* mezőváhi körlelkész választott meg egyhangulag.

Október 31-ikének ünneppé tétele. A barsi ref. egyházmegye lelkészi értekezlete felirattal fordult a zsinathoz október 31-dikének, a reformáció emléknapijának egyházi ünneppé tétele tárgyában. A felirat mint sérelmesre és a teljes egyenlőségnek és viszonyosságnak törvényben kimondott elvével ellenkezőre mutat reá arra a tényre, hogy míg a római katolikus egyház ünnepe iskolai szünetek a községi és állami iskolákban, a mikor még vallástani órát sem lehet tartani, addig a reformáció emléknapiján csak a protestáns növendékek vannak felmentve a tanítási órák látogatása alól; a protestáns tanároknak és tanítóknak azonban csak úgy tanítaniuk kell ezen napon is, mint más egyekben. Arra kéri tehát az értekezlet a zsinatot, hogy mondja ki törvényileg, hogy a reformáció emléknapiját, még pedig mindig október 31-én, ünneplés keretében köteles megülni minden ref. gyülekezet; ennek kimondása után pedig követelje a kormánytól, hogy ezen a napon az állami iskolákban rendelkezjen teljes munkaszünetet, hogy nemcsak a prot. növendékek, de a prot. tanárok és tanítók is áldozhassanak lelki szükségleteiknek. — Hogy a felíratra mit szól a zsinat, majd meglátjuk; tekintve azonban, hogy a mai nehéz időkben keresnünk kell az alkalmakat, a mikor hiveink lelkehez férhetünk és bennök az egyházi öntudatot erősíthetjük, csak helyeselnék, ha zsinatunk a reformáció emléknapijának egyházi megülni tekintetében olyan ünnepélyes háttérrel hozza, a mely e napot kiemelné abból az eldugott helyből, a melyen csak szerényen, de mondhatjuk észrevétlenül huzódik meg jelenlegi egyházi törvénykönyvünk 169. §. e) pontjában. Nem abba a környezetbe való ez a nagy nap. Mert nem annak kellene a földolagnak lennie előtünk, hogy ezen a napon mennyi perselypénzt gyűjthetünk a domesztikának, hanem annak, hogy hány lelket tudunk megerősíteni hitében és egyházszeretében. Örvendünk, hogy ezen orbai egyházmegye indítványa megkezdte hódító körutját! Adja isten, hogy diadalra jusson!!

Új református egyetemi magántanár. A vallás-és közoktatásügyi miniszter dr. Imreh Sándornak, a kolozsvári ev. ref. főgimnázium kiváló ifju tanárának, a kolozsvári tud. egyetem bölcsészeti kara nyelv- és történettudományi szakán a magyar nevelés történetéből egyetemi magántanárrá történt képesítését jóváhagyta s nevezettet

e minőségben megerősítette. Imreh Sándornak hasonló nevű nagyatyja is büszkesége volt a kolozsvári egyetem első tanártestületének. Adja Isten, hogy unokája is tovább folytassa utját nagyatyja nyomdokain. Örvendünk, hogy kolozsvári kollegiumunk tanárai kezdik betölteni azt a magasabb hivatást is, melyet a tud. egyetem szomszédsága reájuk ró. — Gratulálunk!

Lelkészek, tanítók, jegyzők, földbirtokosok, gazdatisztek, gazdakörök és szövetkezeti olvasókörök érdekében. Az ország legfelsőbb gazdasági testületei s ezek elismert vezérei ismételten hangoztatták a falusi gazdakörök szervezésének szükséges voltát s azt, hogy a szövetkezetekkel kapcsolatban gazdasági olvasókörök létesítendőek, melyek aztán a földművelők kulturális érdekeit hasznosan munkálhatnák. A gazdaköri munkásságnak leghivatottab vezérei lelkészek, jegyzők, tanítók, földbirtokosok és gazdatisztek lehetnének, mert az állandó közvetlen érintkezés folytán ők tudják legjobban mennyire szükséges a falu népét társadalmilag irányítani, s mennyire kívánatos, hogy a falusi népet erkölcsi és szellemi tekintetben tartalmasabb legyen. A Magyar Gazdászövetségnek egyik első feladata a gazdakör szervezése s azok támogatása, kik ezen nemes munkásságban részt venni óhajtanak. Hogy a nép között élő intelligens egyének felvilágosítást nyerhessenek gazdakörök fontossága felől s hogy megismerkedhessenek azon jótékony hatással, melyet ezek a földmivesnép erkölcsi és anyagi helyzetére gyakorolnak Meskó Pál a Magyar Gazdászövetség titkára készséggel fog erről előadást tartani, minden olyan megyei központon, hol az azon vidéken lakó lelkész, tanító, jegyző, birtokos és gazdatiszt urak érdeklődést mutatnak ezen kérdés iránt, s a hol legalább 40—50 hallgató megjelenése biztosított. A kik tehát ilyen ingyenes előadás megtartását óhajtják, sziveskedjenek soraikkal fölkeresni Meskó Pált a Magyar Gazdászövetség titkárát, (Budapest, Vas-u. 15a.) Kívánatos természetesen az előadás helyének és idejének megjelölése is.

Nyilvános köszönet. A mult 1904. év márczius 6-án tartott biblia-vasárnap isteni tisztelet alkalmával hivatást egy urasztali kehely beszerzése céljából adakozásra hívtam fel, mely alkalommal hiveim 51 K. 75 f. a róm. kath., unitár., gör. kel. és izraelita községi lakosok 6 kor. 80 fill. adtak össze e célra. Ezen összegből beszerezhetett egy alapca-üzüst kehely és egy hasonló minőségű oxydált urasztali tányér, mindkettő a következő felirattal: „Biblia vasárnapjára a bethfalvi hivek 1904.” Ugyanakkor Nagy István és neje Máté Juliána, kik egyházunk iránti buzgóságuknak már szántalan ízben adták ékes tanúbizonyságát, egy kenyérszító tányér beszerzésére 15 kor. adtak. Továbbá Baczó Birike egy teljesen saját készítményű székely-szöttes varrottas kehelytakarót ajándékozott 16 kor. értékben. Midőn a szives adakozóknak áldozatra kész buzgóságukért köszönetet mondok, nem mulaszthatom el köszönetemet fejezni ki t. Polgár Kálmán budapesti ékszerész urnak (Erzsébet körút 29. sz.), ki a fent jelzett kehelyt és tányérokát aránylag olcsó pénzért díszes kivitelben szállította és egyházzal szemben valóban előzékeny magatartást tanusított. Miért is nevezett Polgár Kálmán ur ékszerész üzentét paptársaim és az áldozatra kész hivek figyelmébe a legmelegebben ajánlom. Bethfalva, 1905. január 6. Baczó Lajos, ev. ref. lelképásztor.

Tanítók lakásbérének rendezése. A Vallás-és közokt. miniszter kegyes ujévi meglepetést szerzett az állami tanítóknak. Ugyanis ujévtől kezdve a tanítók lakásbérének az állami tisztviselők lakásbérének megfelelően rendezte, vagyis lakbérosztályba sorozott városokban az állami tanítók is olyan lakásbért kapnak, mint az azon városokban XI. fizetési osztályba sorozott állami tisztviselők. Csak azt szerenők még megérni, hogy a miniszter a mai jellegű iskoláknál töltött szolgálati időt a fizetés kimérésénél, ha átvesz egy-egy érdemes tanítót, beszámítaná és a fizetés kiegészítést úgy rendezné, hogy az a haza minden jellegű iskolájánál olyan lenne, mint most az állami tanítók fizetése. A protestáns tanítókkal szemben különben is ezt követeli a 1848. évi XX. t.-cz. szelleme.

Csokonai halálának százados évfordulóját nagy fényrel és pompával készül megülni Debreczen. Az ünnepélyen, melyet a Csokonai Kör rendez, természetes részt vesz a debreczeni kollégium is, de megjelennek ott a Magy. Tud. Akadémia, a többi irodalmi társaságok, közoktatási miniszter, Csokonai főúri pártfogóinak utódai,

Komárom, Csurgó s más városok küldöttei és még sokan. Csak a rézmetsző atyafiaknak, a Csokonai igaz barátjainak, a kikhez utolsó levelét is írta, utódait nem invitálta meg senki. Pedig a Csokonai apotheosisán „ha még megvolnának” nekik is ott volna a helyök, Koncz Józsinak a a Béka-egér harc oláh nyelvre fordítójának és a többieknek maradékaival. Atöbb napra terjedő ünnepély alkalmából a kollegiumi diszteremben Csokonay ereklye kiállítás is lesz, melynek élén Komlóssy Arthur a Csokonai kör derék alelnöke, a D. P. L. régi barátja és munkatársa áll. Nagyon szép és illő dolog volna, ha a Debreczen körüli kálvinista papok és rektorok, a Csokonai szellemének és fátumának örökösei emlékének hű ápolói a kettős ünnepélyen megjelenének a régi ereklyéket magukkal hoznák vagy beküldenék s arról, hogy a költő emléke szíveikben is él, bizonyosságot tennének. (D. P. L.)

Nagy alapítvány. A pápai iskola volt tanárát és nagy alapítóját gyászolja a 80 éves korában szerencsétlenül elhunyt nyug. miniszteri tanácsosban, Gondol Gáborban. A boldogult, ki családot nem alapított 100,000 koronánál nagyobb értékű ivánczai birtokát a pápai főiskolának hagyta. Legyen emléke áldott. Nemes és értékes adományából fakadjon áldás a pápai iskolára, egyházunkra és hazánkra is.

A debreczeni kollégiumnak a t. dadai fekvőséggel és a városi házakkal együtt összesen 6.986,179 korona vagyona van. Ebből azonban kb. 1.400,000 korona az egyetemé és a kiegészítésre váró alapoké; 602,893 K. és 77 fillér családi és ösztöndíjalap; 407,391 kor. 59 fill. meg konviktusi tőkepénz. Erre a nagy vagyonra, melynek jövedelme 578,437 kor. és 29 fill., a jelen iskolai évre a dologi kiadásokon kívül 40—50 tanárnak és kollég. tisztviselőknak. 20 szolgának és 1319 tanulóknak (228 jogász, 121 theol., 230 tanítóképezdész, 740 gimn. és gyakorló), tehát összesen mintegy 1400 embernek állandó tartása, részben segélyezése nehezedik. A nagy teherhez, ellátása, melyet, az iskola emel, a nagy vagyon és jövedelem kevés és maholnap teljesen elégtelen (Debr. Pr. L.)

GYÁSZROVAT.

Kovács Ferencz nyugalmazott ev. ref. tanító, 1904. év december hó 31-én este 10 óraker, élete 81-ik, boldog házasságának 53-ik évében, hosszas szenvedés után megszűnt élni, Temetése január hó 3-ikán d. e. 11 óraker volt a háznál és a templomban tartott gyászszertartás után Dextrászéplakon. Áldás és béke poraira!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 42—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletű Esperesi hivatalnak és az összes Lelkész afiainak.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr mult 1904. évi 103.929. szám alatt kelt és hozzánk f. hó 4-én érkezett leiratával a lelkészi fizetéseknek 1600 koronáig terjedő kiegészítésére szükségelt összeget utalványozván, felhívjuk az érdekelt és alább névszerint megnevezett lelkész afiait, hogy a nevük után kitüntetett összegről szóló és II-ik fokozatu bélyeggel szabályszerűen ellátandó nyugtáikat az illetékes esperesi hivatalhoz haladéktalanul terjesszék be, honnan azok hitelesítve és kimutatásba foglalva, egyszerre és együttesen, legkésőbb f. hó 25-ig kifizetés végett ide felterjesztendők.

Megjegyezzük, hogy ezuttal azok részére, kikkel szemben bármilyen okból fegyelmi vizsgálat van folyamatban és ügyük jogerős ítélettel befejezést nem nyert, a kiegészítési összeg kifizetése felfüggesztett.

A nyugták helyes bélyegzésére és a bélyegjegyek átírására s az összeg pontos kitüntetésére annál kívánóbb figyelem fordítandó, mert a kifogás alá eső nyugták értéke nem fog kifizettetni.

A kiegészítési összegek a következők:

I. Vajdahunyadi egyházmegye.

Jakab Mózsa 79.76, Thamó Gyula 386.50, Botha Sándor 267.77, Csiszér Pál 457.—, Kállai István 1904. decz. 6—31-ig 461.10, 1905. I. f. é. 520.51, László Zsigmond 731.80, Mátyás János 323.49, Kovács Lajos 210.50, Kiss Mózes 274.15, Péter Albert 373.69, Fülöp Gyula 589.76, Vásárhelyi Lőrincz 417.92, Kósa Mihály 361.03, Juhász Izidor 473.04, Imre István 284.20, Lukács Antal 323.88 K.

II. Gyulafehérvári egyházmegye.

Cseresznyés Ödön 192.26, Hatházi Ferencz 392.94, Tókos Jenő 1904. július 1—december 31-ig 98.72, 1905. I. f. é. 148.72, Kovács Károly 324.42, Sebestyén Ferencz 207.92, Virágh József 512.15, Papucs Dávid 561.15, Gruzda Domokos 321.73, Sáfrány Lajos 476.54, Valler József 473.04, Tókos Sándor 268.88, Kolumbán János 298 kor. 83 fillér.

III. Naggyenyedi egyházmegye.

Décsi István 543.66, Bertalan József 332.95, Simon Antal 426.14, Vinczi Domokos 430.97, Vásárhelyi László 313.77, Fejér Pál 129.39, Veres Károly 12.21, Kovács József 452.79, Szalma Lajos 426.36, Aszalós György 471.55, ifj. Moóré Károly 494.15, id. Moóré Károly 396.84, Solymosi Lajos 399.58, Balogh Sándor 423.20, Szabó Ferencz 584.36, Solymosi Károly 381.41, Vass Ferencz 529.25, Tunyogi János 333.82, Kozma Imre 321.29, Barthalus János 520.08, Jancsó Lajos 101.79, Péter Antal 532.37, Bedeházi János 423.04, Sándor János 126.45, Papp Dávid 407.34, Derzsi Lőrincz 122.13, Málnási Károly 180.63, Demeter Zsigmond 507.50, Pap István 205.13, Miklósi József 451.05, Benedek Ferencz pótl. 1904-re 16.77, 1905. I. f. é. 655.67.

IV. Kalotaszegi egyházmegye.

Biró András 339.02, Albert Imre 565.62, Kovács Ödön 311.—, Bitai Kálmán 438.91, Kovács József 39.67, Elek Lajos 308.07, Antal Géza 398.85, Nagy Mihály 373.26, Régeni Ferencz 556.64, Sebestyén Ferencz 456.04, Paulai Viktor 442.20, Agoston György 376.94, Takács József 513.46, Mihályz Ákos 237.30, Barabás Árpád 741.75, Erdélyi László 1904. október 1—decz. 31-ig 120.08, 1905. I. f. é. 288.25, Bácsi Gyula 402.86, Fazakas Lajos 613.45, Demeter Gyula 515.13, Székely Sándor 474.45, Tamó Gyula 201.03, Balázs István 242.36, Kónya János 242.07, Antal Domokos 167.35.

V. Kolozsvári egyházmegye.

Gáspár Sámuel 605.02, Belle Lajos 385.78, Tunyogi Béla 371.68, Bartók Béla 358.32, Szabó József 483.78, Székely Miklós 505.76, Lőrinczi Gábor 403.51, Agyagási Gábor 136.24, Nagy Albert 539.65, Albert Sándor 457.—, Kiss Péter 610.17, Muzsnai Miklós 685.22, Kovács József 565.50, Jakabházi Dániel 574.28.

VI. Szilágyszolnoki egyházmegye.

Józsa Gyula 532.76, Tötös György 283.44, Pócsik János 560.65, Mátéka József 480.71, Molnár Gyula 355.05, Diószeghi Mór 407.06, Török Ferencz 493.96, Ignác Márton 195.30, Gáspár László 399.07, Versényi Miklós 450.89, Sipos Károly 522.86, Borbély Sándor 523.26, Juhász György 371.91, Tamás László 236.07, Szász Ferencz 351.10, Szilágyi János 485.97, Székely Sándor 82.84, Fejér Ferencz 600.42, Tóth Sándor 257.04, Patay Lajos 383.83, Rácz Péter 231.70, Biró Károly 188.05, Székely Árpád 546.67, Ferenczi Endre 472.90, Nagy Lajos 414.90, Kusztos Gyula 571.19, Kovács Zsigmond 264.36, Bod László 200.49, Gáspár János 52.41, Vass Lajos 551.31, Farkas Sándor 171.09, Kiss Pál 477.96, Szentkirályi László 309.06, Vörös Zsigmond 394.79, Nagy Zsigmond 236.15, Józsa Károly 358.45, Benkó Albert 129.31, Kenderesy Lajos 139.58, Zöld Mihály 217.63, Ferenczi Gyula 380.43, Kovács Ferencz 415.10, Bartha Miklós 238.19, Kemény István 243.23, Kecskeméti Kálmán 207.83, Barabás Lajos 586.72, Visky Pál 382.46, Veress Sándor 221.89.

VII. Dési egyházmegye.

Szakács Ferencz 368.40, Kovács Gyula 490.05, Almási Sámuel 498.01, Soós Károly 567.83, Nagy József 521.14, Nagy Imre 403.90, Szabó Lajos 500.27, Csákány Miklós 489.52, Barabás Samu 387.12.

VIII. Széki egyházmegye.

Nemes Ferencz 546.53, Péter Antal 497.58, Csejdi Jenő 326.89, Baló Bálint 430.61, Lőrincz János 170.94, Gyárfás Albert 104.03, Pataki Dénes 361.97, Osváth Lajos 597.45, Veress Márton 248.91, Szathmári Sándor 456.40, Sipos Gyula 383.12, Szász Béla 158.80, Fehér István pótl. 1904-re 29.59, 1905. I. f. é. 190.76, Farkas István 518.23, Jakabházi Dániel 591.46, Solymosi Miklós 460.11, Sófalvi Károly 378.03, Csürös Ferencz 212.72, Kovács Akos 39.87, Benedek Lajos 468.29, Fekete Gerő 309.11, Máthé Sámuel 217.90, Toró Dénes 441.29, levonás 124.82, kifizetendő 316.47, Kovács Gábor 174.72, Máthé György 481.64, Pünkösti Lajos 1904-re pótlék 59.06, 1905. I. f. é. 210.50, Jung Ferencz 564.77.

IX. Nagysajói egyházmegye.

Orbán Gábor 349.70, Horváth Ödön 274.21, Köblös István 210.22, Lőrinczi Miklós 602.60, Tőkés József 395.12, Dobai Lajos 710.—, Péterfi Károly 475.98, Polgári Károly 312.30, Menyhárd Elek 222.84, Muzsnai Károly 581.19, Beregszászi György 387.62, Debreczeni Gyula 277.18, Vályi János 283.74.

X. Görgényi egyházmegye.

Kovács István 371.31, Jánosi Béla 72.30, Papp Lajos 338.91, Bőjthe Ödön 129.86, Csekme Ferencz 1904-re pótlás 46.42, 1905. I. f. é. 133.64, Székely Ferencz 406.77, Bóka György 266.61, Kiss Lajos 114.61, Dénes József 284.76, Kövendi Kálmán 152.27, Szász Márton 178.66, Sükösd Mihály 585.39, Beregszászi Albert 693.72, Pál Károly 444.25, Teleki József 483.89, Farkas Károly 210.71, Gergely Lajos 346.88, Bod Károly 273.19, Dénes Gyula 402.92.

XI. Marosi egyházmegye.

Ravasz Béla 488.83, Nagy Albert 544.46, Veress Károly 458.77, Kolozsvári József 445.75, Adorján Lajos 523.42, Vizi János 451.15, Soltész Sámuel 512.08, Lőrinczi Lajos 619.75, Varga Ferencz 437.41, Albert Miklós 524.82, Dalmady Imre 470.69, Rákosi Lajos 583.60, Kiss Ferencz 539.97, Nemes Sándor 530.67, Király Béla 597.49, Molnár Lajos 355.56, Simon Imre 398.45, Szondy György 559.74, Szócs Akos 575.74, Magyar Árpád 330.55, Farkas József 362.99, Adorján János 563.42, Gönczy Sámuel 352.48, Málnási Ferencz 561.64, Kovács László 571.07, Dósa Sámuel 509.63, Orbán Károly 271.61, Sipos György 530.42, Benedek Dénes 123.17, Kovács Nándor 445.90, Muzsnai József 537.67, Székely Sándor 601.—, Barthos Gábor 475.14, Nemes Károly 205.87, Farkas Jenő 339.28, Derzsi Dénes 458.37, Szakács Albert 202.08, Boér Károly 180.82, Jenei Sándor 385.41, Tóth László 452.28, Rákosi György 429.32, Adi Sámuel 247.32, Simon Gábor 335.68, Erdélyi Béla 570.42, Gáll Gábor 558.95, Madaras János 453.51, Staudner Mátyás 579.27, Péterfi Lajos 492.23, Bitai Mihály 476.89, Simon Elek 558.30.

XII. Küküllői egyházmegye.

Sámuel Aladár 312.05, Gáspár János 442.71, Hegyi Károly 565.86, Fazekas Sándor 625.53, Muzsnai Sándor 427.91, Lakatos Aron 308.60, Báthori János 261.58, Gönczi Pál 438.19, Nagy Domokos 415.08, Benedek Pál 487.16, Józsa Ferencz 615.42, Farkas Károly 405.09, Bartha József 685.77, Rákosi József 493.65, Sámuel József 336.50, Kakasi Márton 161.56, Mooréh Domokos 235.95, Hegyi Sándor 380.27, Nemes Elek 671.52, Kádár Andor 623.44.

XIII. Nagyszebeni egyházmegye.

Jakab Károly 317.78, Benkő Ferencz 86.91, Bartha János 501.09, Horváth István 280.66, Biró György 454.48, Csiki József 489.—, Putnoki Lajos 579.72, Gábos Sándor 380.07, Nagy József 47.57, Bogdán József 700.50, Balázs Imre 206.04, Örtel János 461.04.

XIV. Udvarhelyi egyházmegye.

Szász Károly 554.49, ifj. Péter Károly 223.08, Kónya Kálmán 1904. október 10—december 31-ig 161.38, 1905.

I. f. é. 405.46, Baczó Lajos 512.67, Bedő András 593.43, Lajos János 412.63, Pál Lajos 568.32, Bedő Ödön 556.98, Csia Kálmán 425.50, Lőrincz Aron 1904. október 2—decz. 31-ig 218.42, 1905. I. f. é. 488.59, Biró Áron 441.19, Soós Farkas 507.66, Szabó Samu 502.86, Bodor József 273.50, Menyhárt András 473.05, Jakab Albert 413.74, Fülöp Kálmán 557.75, Pál Balázs 491.08, Márton Árpád 1904. október 2—december 31-ig 234.94, 1905. I. f. é. 521.77, Karácson Sándor 266.97, Mester János 463.70, Kelemen János 1904. július 1—október 7-ig 92.34, Kádár Dénes 1904. október 7—december 31-ig 79.54, 1905. I. f. é. 222.92, Jakab Dénes 450.25, Kállai Ferencz 609.53, Csiszér Zsigmond 319.80, Hegyi Péter 12.73, Kovács István 463.50, Orbán József 360.32, Kovács Mózes 77.60, Karácson István 39.47, Kertész Mózes 285.52, Bőjthe Sándor 480.86, Kovács Sándor 466.89, Bodor István 444.59.

XV. Erdővidéki egyházmegye.

Molnár Imre 382.23, Kovács Sándor 488.62, Borsai László 560.15, Bocz József 499.29, Czell Ignác 122.62, Karácsony György 286.93, Lőrincz Gyula 425.30, Sándor András 440.33, Sebestyén Sándor 392.30, Bartha Imre 403.86.

XVI. Sepsi egyházmegye.

Bene István 304.02, Havadtői Mihály 476.56, Kolcza Lajos 563.70, Takács Károly 229.72, levonás 102.02, fizetendő 127.70, Vass Lajos 458.81, Szabó Ferencz 349.23, Péchy Árpád 424.14, Bitai Géza 476.81, Csulak Zsigmond 278.89, Kiss Lajos 531.24, Bartha Károly 512.56, Jakab József 401.26, Demes Péter 1904. pótl. —.30, I. f. é. 561.75, Csiszér Zsigmond 496.74, ifj. Kovács Antal 573.84, Antal Lajos 416.41, Kiss Gyula 500.10, Menyí János 485.90, Czeglédi János 489.15, Bartha János 526.37, Bőjthe Géza 509.69, Pünkösti István 199.10, Dávid József 423.45.

XVII. Orhai egyházmegye.

Szeremlei Cs. Lajos 479.03, Vass Jenő 401.37, Szász Mihály 197.03, Péter Károly 409.06, Mircse Ferencz 313.19.

XVIII. Kézdi egyházmegye.

Szini János 272.31, Bodor Géza 31.68, Benedek Ignác 238.11, Bittai Béla 505.77, Zayzon Lajos 350.26, Kőkösi Sándor 471.96, Ósz Lázár 634.52, Zoltáni Elek 73.99, Vollonc Miklós 229.47, Kelemen Győző 173.3.

Kolozsvárt, 1905. január hó 9.

Dr. Bartók,
elnök.

Maksay János
számvevő.

Sz. 6—1905.

PÁLYÁZAT.

A szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett somlyóujlaki egyházközség lelkészi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Jövedelem a legújabb megerősített díjlevél szerint: lakás és 1000 □ öl kertilletményen kívül: 7 h. 689 □ öl szántó és 1 h. 678 □ öl rét, ezeknek jövedelmi 75 K 83 f. Kézpénz az egyház pénztárából 192 kor. A kepe jövedelem pénzértéke 900 kor. Munkaváltság 60 kor. Stóla 47 K 60 f. Temető és czinterem hasznélvezete 24 K. Legelési jog 16 K.

Ezeknek összege 1315 K 43 f. Leütve ebből a 99 K 20 f. különböző című kiadást, marad 1216 K 23 f. Ezen összeget 1600 koronára kiegészíti a 383 K 77 f. államsegély (kongrua).

Pályázati határidő 1905. február 1.

A lelkészi minősítvény, szolgálati bizonyítvány s más lehető okmányokkal felszerelt pályázati kérvények ntü Viski Pál esperes urhoz küldendő Zoványra.

Kolozsvár, 1905. jan. 5.

Dr. Bartók, püspök.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A papok és a politika.

Dr. Bartók György püspökünk a következő levelet intézte az egyh. ker. valamennyi espereséhez, hogy idejekorán eleje vétessék azoknak a sajnálatos incidenseknek, melyek már nem egy lelkészünknek tépték meg palástját s kihívták azt a kemény bírálatot, melyet a főpásztor az 1904. év május havában tartott egyházkerületi közgyűlésen felolvasott püspöki jelentésében gyakorolt.

Nagytiszteletű Esperes úr!

A pártokra szakadozott nemzet erős harcra készül. A képviselőválasztások küszöbéhez érkezünk. Az egymás ellen tusakodó pártszenvedély felvakarta a társadalmi élet békéjét és megzavarta a lelkek tiszta látását.

A protestáns papnak nem csak joga van, sőt kötelessége a társadalmi és állami élet érverését figyelemmel kíséreni s ahol bajt, betegséget, veszedelmet lát, orvoslásáról gondoskodni. Hiszen maga az Ur mondotta vala Ezékielnek: „*Órállól adtalak én tégedet Izrael házának. Halld meg azért az én számból az én beszédemet és intsd meg őket az én nevemben.*“ A protestáns papnak prófétai szerep jutott, melyet csak úgy tölthet be hűséggel, ha nem veti magát a pártszenvedély szennyes hullámai közé, hanem mint egy magasabb élet hírnöke és az anyaszentegyház órállója, minden idegen érdeket megvetve, mint kőszikla megáll az Urnak neve mellett és attól sem jobbra, sem balra el nem hajlik; palástját az emberi szenvedélyek és gonosz indulatok piszkos árjában be nem szennyezi; az Urnak beszédét ajkain hazugsággá válni nem engedi; órállói méltóságát, melyet az Urtól nyert, köznap kortések harcába nem viszi, kockára nem veti, hanem éber gonddal vigyáz arra, hogy a közélet forumán is benne Istennek szolgáját, a Sionnak órállóját lássák és tiszteljék mindenek. Különben olyanok leszünk, mint azok, a kikről Ézsaiás beszél: „*mindnyájan csak a maguk utját követik, csak magukat legeltetik, de mint a telhetetlen ebek, megelegedni nem tudnak* (Ezs: 56 : 10.); mert mindnyájan telhe-

tellenségnek adták magukat és hazugsággal gyögyítják az én népemnek romlását“. (Jer. 6 : 14. 15.)

Az egyházi törvény 140. §-a világosan megrendeli, hogy: „*a lelkészek a politikai pártküzdelmekben előfordulható tüntetésektől, melyek hivataluk irányával és tekintélyével ellenkeznek, szorosán óvakodjanak*“ Midőn összes lelkipásztor társaimtól elvárom, hogy ezen törvénynek mindenekben eleget tegyenek és azt egészen betöltsék: azon atyafiságos kéréssel fordulok a Nt. esperes urhoz, mint a hatósága alá tartozó e-megye lelkészi és tanítói karának vezetőjéhez, hogy sziveskednék a küszöbön álló képviselőválasztások ideje alatt a hatósága alá tartozó lelkipásztorok és tanítók politikai tevékenységét éber figyelemmel kíséreni és a kiket szükség, sürgősen figyelmeztetni, hogy magukra szorgalmasan gondot viselvén, kerüljenek úgy beszédeikben, mint cselekedeteikben mindent, ami által a papi hivatal méltóságán csorbát ejthetnének. Jogaikat szabadon gyakorolhatják akár jobbra, akár balra, de gondosan óvakodjanak mindentől, ami által Krisztus anyaszentegyházának örökkévaló érdekeit megsérthetnék vagy saját lelkipásztori működésük sikerét kockára vetnék.

Az idők gonoszak. Vigyázzatok tehát, hogy az időknek változó szele „*az emberek álnoksága, az álnokul való elhíttetésre megrögzött csalárdsága*“ ide s tova ne hajtsen titeket. (Ef. 4 14.)

Az Úr áldjon meg minket!

Kolozsvár, 1905. január 14.

Dr. Bartók György,
református püspök.

A püspöki özvegyek ellátásáról.

Az a javaslat, melyet az egyházkerületi közgyűlés utasítására az Igazgatótanács a püspöki özvegyek ellátásáról készített és az egyházmegyékhez véleményezésre leküldött, egy régen érzett oly közszükségen van hivatva segíteni, a mely habár közvetlenül és anyagilag

csak nagyon kevesekre vonatkozik, de egyházunk reputációját annál súlyosabban érinti.

Helyesen vagy helytelenül — erről lehet vitatkozni — de tényleg úgy áll a dolog, hogy különösen az erkölcsi testületeket rendszerint képviselőikből ítélik meg. A közfelfogás a társadalomban, püspökeinkben és családjaikban látja egyházunkat állandóan képviselve. A mint ezekről ítélt, ítéletét kiterjeszti az egész egyházra. Továbbá: mióta a közhivatali szolgálatok munkaköre annyira kiterjedt, hogy az illető hivatalnokoknak összes erejét a köz céljai szolgálatára igényli: azóta természetesen érvényesül az a felfogás, hogy a köz adja meg az illetőnek az állásához mért életfenntartás összes eszközeit, sőt gondoskodik arról a családról is, a melynek anyagi existenciáját a közhivatalnok összes erői lefoglalása miatt a köz javára, külön munkával nem biztosíthatja és nem biztosíthatja.

Az oly irányu gondoskodás, mely munkaképtelenség esetén a közhivatalnok, annak halála esetén pedig özvegye és kiskorú gyermekei ellátásáról intézkedik, hazánkban ma már oly általános, hogy ritka és kiáltó kivétel az olyan eset, mint a mi püspökeink és családjuké, kikről eleddig e tekintetben semmi gondoskodás nem történt.

Az élet azonban a maga kérlelhetetlen következettségével felvetette és megoldását követeli ezen kérdésnek is. A Szász Károly és Kiss Áron püspökeink testi állapota a püspöki nyugdíj kérdésére terelte a figyelmet, az özvegy püspöknék állapota és helyzete pedig — szerény elvonultságuk, legtöbbször családtagjaiknál, bármennyire eltakarják is az égető sebet — az özvegy-árvai ellátás kérdésére.

A mi egyházunk és embereink mélyen keresztyéni és ethikus gondolkozását jellemzi, hogy mint minden téren, úgy itt is első sorban a gyámol nélkül elmaradtak sorsáról kíván gondoskodni. Az az elv, hogy „egymás terhét hordozzátok s úgy töltsétek be a Krisztus törvényét“ a püspöki nyugdíj kérdését egyidőre bár, de elodázhatónak bizonyítja, ha az erdélyi kerület ősi szép eljárását átvennék a többi kerületek is, hogy t. i. a ker. főjegyző, mint püspökhelyettes, kész kiadásainak a közalapokból való megtérítése mellett, ingyen végzi az agg és munkaképtelen püspök teendőit. Ám ha a munka-terhe megosztható a hivatalosok között: az életfenntartás terhét a hivatalosok hátramaradottjairól egyének át nem vállalhatják. Ezért lépett előtérbe az özvegyek ellátásának sürgősebben megoldandó kérdése. Hogy az erdélyi kerület a kérdés megoldásába önállóan fogott: annak magyarázata azt hisszük az, hogy reá nézve különleges helyzetet teremt az, hogy nem kell kombinációba hoznia a püspöki nyugdíj kérdésével.

A mi magát a javaslatot illeti, azt még a viszonyok gondos mérlegelésén is tulmenő

szerénység, csaknem a szükkeblőség jellemzi. 1500 korona évi ellátás egy özvegy püspöknének, biz' ez oly kevés, a mi alighogy az éhenhalástól védi meg az ő állásában levő nőt. Sőt ha hozzávesszük, mint a javaslat is, a papnéi minőségében nyerendő évi 500 korona ellátást is és így az egész évi 2000 koronára számítjuk: viszonylag még akkor is hátrányban van papné-társai mellett. Mig ezek ugyanis 1600 kor. fizetés után, melyet férjeik életében kaptak özvegyiségükben évi 500 koronát, tehát az eddigi évi jövedelmüknek $\frac{1}{3}$ -át kapják ellátásul: a férje életében átlag 10000 koronából élt püspökné az évi 2000 koronás özvegyi ellátás mellett csak $\frac{1}{5}$ részét kapja s két czimen is alig többet, mint egy gimnáziumi tanárné az újabb fizetésrendezés után, alig annyit, mint egy akadémiai s — jóval kevesebbet, mint egy egyetemi tanár özvegye. S pedig hát mennyivel terhesebb társadalmi állása volt, a melynek kötelezettségei nagy része alól özvegyiségében sem vonhatja ki magát, ha ugyan falura költözni s magát a világtól teljesen elzárni nem akarja; holott abban a körben, melyben addig élt, a legszerényebb papnéi háztartás, lakással is, legalább évi 2500 forintba kerül.

A javaslat e szükkeblőségét — melyről alig hiszi el az ember, hogy a püspök környezetében levő Igazg.-tanácsban készült, vagy tán ép' ez az ő személyes hatása?! — alig magyarázza egyéb, mint az a törekvés, hogy ez elvállalandó kötelezettségnek biztos fedezet legyen kimutatható. Nős hát erre nézve nem muszáj csupán a Baldácsi-alap kerületi osztalékának *feleslegére* tekinteni. Ha az évi államszegélyből a szegény papnék segélyt kaphatnak, nyugodtan kaphat abból az ép' oly szegény vagy esetleg viszonylag még szegényebb püspökné is.

És hogyha most e kérdés rendezés alá kerül: ugyan miért hagyja a javaslat megoldatlan függőkérdésnek a kiskorú árvák illetményének megállapítását? Hogy nem minden esetben maradnak ilyenek, sőt a legnagyobb valószínűség szerint csak nagyritkán? Ez nem ok a függőben hagyásra. Sőt úgy véljük, hogy épen ez arra kellene hogy indítson, hogy ily esetekben se hagyjuk kegyre az árvákat, hanem már most mondjuk ki, hogy az özvegy illetményének mely hányadára jogosultak a kiskorú árvák? Az állam az elhunyt finánczok tanuló árváinak évi 600 korona nevelési segélyt ad felsőbb iskolákban. Ennyit egy püspök árvája is kaphat tán! S ha azt mondjuk, hogy az árvák évi 600 koronában az özvegy anyát megillető ellátás $\frac{1}{5}$ részét kapják: a püspöki özvegy évi ellátása 3000 koronát tenne ki. Ez teljesen aránylagos lenne a papnék és papi gyermekek özvegy-árvai ellátásával, a kerület is megbírná terhét, mely — példák mutatják! — nem szokta sem nagyon,

sem hosszason terhelni s mindenekfelett — legalább annyira megbecsülné püspökét és családját, mint az állam az ő — finánczát!

Hát gondoljuk meg a dolgot!

Marosi.

A szászvárosi dézma.*

— II-ik Rákóczi György és Apaí Mihály adománylevele. —

A szászvárosi dézma eredetileg a róm. kath. egyház *plebanusi* jövedelmének képezte alapját. Azonban a róm. kath. egyházközség hívei, a mint Erdélyben a protestantizmus, jobban mondva a lutheri reformáció hódítani kezdett, a Luther nézeteit kezdték a magukénak vallani, később pedig, midőn a reformáció schweiczi irányzata is kifejlik, a szászvárosi protestáns egyházközség is két részre szakad. Egyik a Luther, másik a Kálvin híveinek vallja magát. Az egyik *szász*, a másik *magyar*. A fejedelmi korszakban, a mint *Ilosvai Benedek* gyulafehérvári lelkész leveleiből kétségtelenül kitűnik, a fejedelmek mindig különös figyelemmel kísérték a szászvárosi e. község híveinek életét s kiváló gondot fordítottak arra is, hogy a gyülekezet élére ők maguk olyan lekipásztorokat állítsanak, akik a ref. egyház vagyis az *orthodoxa religio* érdekeit megvédelmezni nemcsak képesek, de készek is.

1583-ban ápril 1-én Gyulafehérvárt kelt levelében *Vizaknai György* szászvárosi ref. lelkész közbenjárására, maga a fejedelem, *Báthori Zsigmond* rendeli meg a szászvárosi széknek, a *királybirónak* és az esküdteknek, hogy azokat a jövedelmeket, a melyeket az unitárius nézeteket valló szászvárosi papnak, *Ariánus* Lajosnak adott volt II-ik János király, a református lelkési hivatalnak szolgáltatassák vissza, mert ezek a jövedelmek eredetileg a *principalis parokhiát* vagyis a református egyházat illették s úgy II-ik János, valamint István fejedelem és *Báthori Zsigmond* atyja csak a Szegedi vagy Ariánus Lajos életére adták vala át ezen jövedelmeket a *Dávid Ferencz* hitelveit követő szászvárosi híveknek. „*Megrendeljük* azért — mondja a *Báthori Zsigmond* említett levele — hogy az előbb említett és régebben mindig az első plebánia részére használtatni szokott, de II. János Magyarország királya által a már említett Szegedi Lajos életében reá átruházott jövedelmeket ismét az első parochia részére szolgállassák be, kötelességük nek tartván mindenekben akként cselekedni, amint azok a mi Atyánk Urunk által kibocsájtott levélben megírva vannak.“

Hasonló intézkedéssel találkozunk István lengyel királynak 1583. ápril 4 én, Krakóban kelt magyar nyelvű levelében is, szigorúan megrendelvén Erdély helytartóinak, hogy a szászvárosi első papi hivatal által addig élvezett jövedelmeket ismét a plebanusnak adják ki, „*azt pedig kegyelmek semmiképen ne szenvedje, hogy czután arianus pap legyen közöttük, hanem jövedelme az ott való plebánussághoz applikáltassék. Tartsa meg isten kegyelmeket.*“

A 17-ik század elején már épen a város részéről fenyegeti veszély a református egyháznak adományozott dézmát. A *principalis parochia* dézmáját ugyanis maga Szászváros fizette. Ennek a dézmának mai értékét — gondolom — legalább 8000 forintba lehetne tenni. A városi tanács, hogy a tehernek legalább egy részétől meneküljön, 1607-ben, midőn *Keckeméthy Buzás Balázst* és 1616-ban, midőn *Berwert Mártont* igtatták be a papi hivatalba, a papok kötelességeit feltüntető hat pontozatot terjesztett a

a beigtatást eszközölő bizottság elé. E pontozatok 2-ik pontja akként intézkedik, hogy a pap a dézma felét 100 forint árenda mellett engedje át a városnak termékeny és terméketlen éveken egyaránt.

E pontra vonatkozólag a beigtató bizottság következőleg intézkedett:

„a község a tizedeknek erővel vagy másként, semmi részét a saját használatára nem fordíthatja, hanem a törvényes lelkész jóváhagyásával, ha ez eladni akarja, egy részt megvehet, de a dézmát elidegeníteni, vagy magához ragadni ne akarja, nehogy pap és község nagy kárt valljon.“

1650-ben a szászvárosi tanács és birák már panaszszaal fordulnak az erdőalji káptalanhoz, mert a *fiskus a dézmák állapotjában infestálja őket* és arra hívta fel, hogy *visis testimoniis bizonyítsák*, „*hogy a fiskus az mi városunk határáról dézmát nem percipiált, hanem az főpap a várossal együtt percipiált, mivel régen a főpap a várossal úgy konvenniált volt.*“

A tanukihallgatás 1650-ben ápril 27. Lozsádon *Székely Andrásnak*, Hunyadmegye egyik nemes szolgabirájának házánál meg is történik. E tanuvallomásból kitűnik, hogy a fiskus sem Mihály vajda bejövetele előtt, sem Mihály vajda bejövetele után dézmát Szászvárostól nem vett, hanem egy pap eladta fele dézmáját száz forintért a városnak. Szászsebesen is tartanak tanukihallgatást 1650. május 26-án. E vallomásokból is kitűnik, hogy a szászvárosi dézmát a fiskus soha sem vette, hanem azt mindig a papok élvezték.

Erre a szászvárosi hívek és tanács 1651-ben okt. 20-án kéri *II. Rákóczi Györgyöt*, hogy a legközelebbi országgyűlésen a dézma ügyét igazítsa el; hivatkozva arra, hogy a szászvárosi dézma (t. i. a papi dézma fele) a *memoria hominum a városé vala*, alázatosan könyörögnek a fejedelemnek, hogy a mint eddig, úgy ezután is az Isten dicsőségére provideálhassanak e dézmából s tehát a dézma felét remittálja a fejedelem, vagyis az egész dézmából csak a fele rész megfizetésére köteleztessenek. A fejedelem e fölterjesztésre csak ennyit vezetett reá: „*Eligasityuk tanác. ur híveinkkel ezt is iuste.* Albae 20. 8-bris 1651.“ A kérdés 1654. febr. 7-én nyert végleges megoldást, egy a szászvárosi városi levéltárban (III. 1854/226. fol. 210.) őrzött és a Gubernium által Marosvásárhelyen 1827. okt. 31-én jogérvényesnek ismert adománylevellel, a melyet kivonatossan itt közlünk:

„Mi Rákóczi György, isten kegyelméből Erdély fejedelme, a magyarországi részek ura, a székelyek grófia stb. a jelen levelünkkel tudtára adjuk mindeneknek a kiket illet, hogy konsularis uraimék közül többeknek előttünk ez iránt tett közbenjárására, valamint nemes és tekintetes *Fodor István* Szászvároszék királybirájának alázatos könyörgésére, úgy szintén a szászvárosi orthodox ekklezsia iránt táplált jó indulatunkból, ezt az egyházközséget a város határáról régi idők óta békésen vett és használt összes és bármiféle dézmák és bármiféle dézma köteles dolog használatában és percipiálásában újból megerősítjük, és nekik adtuk, ajándékoztuk, reájuk ruháztuk úgy, a mint ezen levelünk erejével megerősítjük, adjuk, ajándékozzuk és átruházzuk. A miért is. . . ezen levelünk rendjén meghagyjuk és szigorán megrendeljük, hogy valamint eddig, épen úgy ezután is a tulajdon határotokról évenként befolyó összes dézmákat a szászvárosi ekklezsia számára beszedni, összegyűjteni, csomóba rakni, beszedetni és összerakni tartásokat mindenképen kötelességeteknek, eltürvén, hogy azt saját hasznára fordítsa. . . A minek emlékeztetere és állandó erősségére e jelen levelünket hiteles függő pecsétünkkel megerősítve az előbb említett szászvárosi egyházközség részére kiadatni és rendelkezésükre bocsátani ítéltük. Kelt Gyulafehérvár városunk-

* A szászvárosi első papi állás betöltése alkalmából kaptuk és közöljük ez értékes visszapiantást. Szerk.

ban február hó 7-ik napján az Urnak Ezerhatszázötvennegyedik esztendejében.

Aláírás:
Rákóczi György.
Palóczi Horváth János
sekretárius.

Ezzel biztosítva volt a szászvárosi református egyházközség részére a szászvárosi nagyobb dézma, melynek *alaptőke-értéke* ma 119,620 korona.

Hasonló fejedelmi megerősítést nyert a *perkászi, kasztói, berényi* és *szarkai* dézma is, melyet ma a szászvárosi ifjabb lelképásztor élvez. *Apafi Mihály* fejedelem 1673. nov. 14-én kelt levelében a szászvárosszéki összes protestáns lelkészek (Szászvároson két református, két lutheránus, Tordoson egy református, Romoson egy lutheránus lelkész) jogosultságát az addig élvezett dézmákra megerősítette.

Az Apafi Mihály által adományozott dézma *tőke-értéke* 87,360 korona.

A szászvárosi evangélikus ekklezsia dézmájának összege a szászvárosi ifjabb lelkész dézmája tőkeösszegének felel meg; de ezen összeg jövedelmét nem egy lelkész, hanem az ugynevezett Pfärer és Prediger, tehát két lelkész között osztja meg az egyházközség, holott Apafi a dézmát kifejezetten a „protestáns lelkészeknek“, Rákóczi pedig szintén kifejezetten „a szászvárosi ekklezsianak“ adja.

Ezen dézmákat, illetőleg ezen dézmák jövedelmét a szászvárosi ref. egyház zavartalanul élvezték 1877-ig. Ekkor már többé nem kívülről, de belülről fenyegette veszély a szászvárosi papok dézmáját.

Deák Gerő szászvárosi tanár ugyanis a *Prot. Közlöny* 1877. ápril 19-iki számában a szászvárosi kollegium tanerői számának emelése érdekében cikket irt s közvetlenül a kerületi gyűlés előtt a kerületi gyűlés figyelmét a szászvárosi kollegium ügyeire e szavakkal hívta fel:

„A kerületi közgyűlés kell, hogy a (szászvárosi) ügyet kezébe ragadja; remélhetőleg törvénnyé emelendő azon indítványt, hogy az olyan egyházak, mint pl. a szászvárosi, a tordosi, hol a papi fizetés nem kepeválság, hanem másnemű alapítványok folytán van rendszeresítve s ahoz az egyházközség semmivel sem járul, *esután ne bírjanak közvetlenül papválasztási joggal*; ezen indítvány becikkelyezésekor mondja ki a ker. gyűlés azt is, hogy *a szászvárosi sok tekintetben felesleges nagy papi állomást átváltostatja két paptanári állomássá*... Erős meggyőződésem szerint ez intézkedés megtétele az egyházkerületi közgyűlésnek nemcsak joga, de kötelessége is. *Egy felsőbb forum mindig kötelezve arra, hogyha alantos közegei nem képesek felfogni saját vitalis érdekeiket: ne engedje ama fontosabb érdekek mellőzését, hanem jóakaró felvilágosítás után az illetők akarata ellenére is hozza létre a jobbat és üdvösebbet.*

A *Prot. Közlöny* 41-ik számában az indítvány érdekében ismét egy más valaki hallatja szavát, nehogy a szászvárosi gimnázium ügye néhány elfogult szellem téves felfogásának áldozatul essék. A 42-ik számban tovább foly a harc hasonló irányban. Végül a vajdahunyadi e. megye is felvette a harcot a *Deák Gerő* felfogása mellett, mert ezen egyházmegye nézete szerint is, a legfőbb egyházi hatóságnak joga van, ha az alantas testületeket jobb *utra* téríteni nem lehet, *az egyházközség ellenére is jogérvényesen határozni.* *Bartha Lajos* esperes pedig a maga részéről is hangsúlyozta, hogy az egyházi főknak *el kell mindent követni*, hogy a szászvárosi e. községet helyes *utra* térítsék s megakadályozzák a gyermekek abban, hogy az *autonomia* által kezébe adott kést saját maga ellen fordítsa.

A *Deák Gerő* szászvárosi kollegiumi tanár és a vajdahunyadi e. megye felfogásával hasonló nézetet vallottak és hirdettek a szászvárosi többi tanárok és

mások is, de a szászvárosi egyházközség, valamint a *Bartók György* nagyenyedi lelkész által szerkesztett „Egyházi és Iskolai Szemle“ kétségbe vonta ezen felfogás jogosultságát és védte az e. község autonóm jogait. A szászvárosi tanárok felfogását tükrözői vissza *Dózsa Dénes* szászvárosi tanárnak az Egyházi és Iskolai Szemle 1877. évi 51-ik számában megjelent cikke is.

A szászvárosi papi állások *Dózsa* szerint csak *sine curak* és Szászváros nem olyan hely, ahol *sine curakat* is megtűrhetünk. A fejedelmi hagyomány bizonyára nem abból a czélből történt, hogy *sine curakat* biztosítsunk az utókor számára. Az egyház az alapítvány rendeltetésének megváltoztatásával mit sem veszít. Avagy mit ér, ha üres padoknak két pap predikál? Ha az egyik pap, mert „nagy pap lett“, nem sokat törődik; a másik pedig, hogy nagy pap lehessen, *folytonosan votumot keres.* A megváltoztatásnak mi sem áll utjában. „Az egyházkerületi gyűlés, mint törvényhozó testület, saját belátása szerint jelöli ki az egyes egyházak, iskolák és traktusok jogkörét. A kerületi gyűlésnek joga van egyházi alapok fölött is rendelkezni. Az az indítvány, hogy az e. kerületi közgyűlés kényszerítse az egyházat a szászvárosi iskola javaslatának elfogadására, nem is példátlan. Épen Tordoson történt, hogy a boldog emlékü főconsistorium a papi fizetés egy részét — mert a pap tanítani vonakodott — a paptól elvonta és egy tanító fizetésére fordította s a tordosi egyház mégis áll s hivei egy-egy magyar szót is tudnak — mondja *Dózsa Dénes* tanár

A szászvárosi kollegium tanárainak törekvése, a szászvárosi e. község nagyobb dézmájának tanári fizetésekre fordítása, a közvélemény és a szászvárosi e. község ellenállásán hajótörést szenvedett; így történt, hogy a szászvárosi e. községnek ma is két rendezes lelképásztora hirdeti isten igéjét. p.

A kormány programjának egyházi vonatkozású részei.

Gróf Tisza István miniszterelnök, mint a székesfőváros belvárosi kerületének képviselőjelöltje e hó 8-án mondott hatalmas prográmbeszédének, — melyre természetesen minisztertársai is, mint az egész kormány programjára hivatkoztak — az egyházi vonatkozású részletei a következők:

A tisztviselői fizetésrendezésről szóló rész után így folytatta:

„Ennek az akciónak, t. uraim, még további következményei lesznek, mert hiszen — és jó ezt az igazságot mentől többször és nyomatékosan hangoztatni, mert kell, hogy ezzel tisztában legyen az egész társadalom — a szorosabban vett állami tisztviselők illetményeinek rendezése kihat a társadalmi élet vonatkozásainak egész sorozatára. Már követte azt a vármegyei tisztviselők és a községi jegyzők illetményeinek szabályozása. Követni fogja a felekezeti tanítók illetményeinek javítása, a melyre nézve törvényjavaslat már volt a képviselőház előtt s természetesen be fog terjesztetni azonnal az új képviselőháznak. Követni fogja még egész további sorozata az intézkedéseknek. Itt van a lelkészi kongrua kérdése, a melynek rendezését csak most fejeztük be, de a mely rendezés ma már túlhaladott álláspontnak mutatkozik. Méltóztassanak meggondolni azt, hogy ugyanabban a községben, ha a korpótléket is figyelembe vesszük, a jegyző is, de sőt egy magasabb korpótlékba jutó néptanító is magassabb illetményekhez jut, mint a lelkész. Én azt hiszem, ezek tarthatlan állapotok. Magasabb kvalifikációval bíró egyének lévén, oly jogosult elégedetlenség támad a lelkészi karban, a mellyel számolnunk az igazságérzet hozza magával.“

A helyzet tarthatatlanságának tiszta tudata, valamint az orvoslás sürgösségének szükségessége világosan kitűnik e nyilatkozatokból, s lelkeszeink, tanáraink, tanítóink jó reménységben lehetnek a felől, hogy a míg a mostani kormány vezeti hazánk ügyeit, az állami tisztviselők, tanárok és tanítók fizetésrendezése elválthatatlanul kapcsolódik össze az ő helyzetük javításával.

De jó reménységben lehetnek egyházunknak nemcsak papjai, tanárai és tanítói, hanem adóterhet viselő többi tagjai is. Az egyházi adók terhe igen sok helyen egész a roskadásig nyomja hiveinket. De, a mint a miniszterelnök mondja, ezen a nehéz helyzeten is segíteni óhajt a kormány.

A nyilatkozat, mely erre vonatkozik, így hangzik:

„És, t. uraim, van még egy obligója a kormánynak, a melynek beváltásával nem késhtünk és ez az egyházi adók rendezése. Rendezése akként, hogy megmaradjon egy jelentékeny adóteher az egyház tagjainak vállain, akként, hogy az egyházak a saját jobbmodu hiveiket ott, a hol ez eddig meg nem történt volna, mint faluhelyen nagyon sok helyütt, az eddiginél magasabb mérvben vonják be az adófizetés alá, de egyuttal vegyék le a szegény ember vállairól azt a minden képzetet meghaladó terhet, a melyről fogalmuk sincs azoknak, a kik ezeket a viszonyokat az életből nem ismerik.

En mondhatom önöknek, hogy nem szórványosan, nem kivételesen, de egész vidékei vannak az országnak, a hol egyes felekezetek tagjai, olyanok, a kik állami adót egyáltalán nem fizetnek, tehát a legszegényebb társadalmi osztály tagjai, 20—30 korona évi egyházi adót fizetnek, és olyanok, kiknek állami adójuk 20 koronán alul van, 40—50 koronáig felmenő egyházi adót. Mondom tehát, t. uraim, e viszonyok olyanok, melyeken föltétlenül segíteni kell.“

„Hogy mennyi idő lesz a reformok e sorozatának (tehát az egésznek s nem csak az egyházi vonatkozásuaknak!) megvalósítására szükséges, azt megmondani senki sem tudja. Mert hiszen első sorban azzal függ össze a kérdések megvalósításának időpontja, hogy mikor jutunk pénzügyileg abba a helyzetbe, hogy vétkes könnyelműség nélkül vállalhassunk akkora terhet. Hogy ezt megtehessük, annak első föltétele a legrigorózusabb, legszigorúbb takarékosság a meddő kiadások terén. Másik föltétele egy minden izben egységes, helyes, produktív közgazdasági politika; olyan, mely fejlessze a magyar társadalom anyagi erejét, szolgáltatásképességét és azzal biztos forrása legyen az állam jövedelmi fejlődésének“

Hogy a nyilatkozatait oly lelkiismeretesen vevő ember, mint Tisza gróf ennyit mondott: az kezese annak, hogy ennyit meg is tesz. A „mikor?“ kérdésre tett nyilatkozata tartózkodása is csak komolyságát bizonyítja. De hogy ezek nem a legutolsó sorban fogunk jönni, arról bizonyos mérvű kezességünk is van már; de kezese ennek az is, hogy politikáját nagyon dominálja „a magyar nemzeti szociálpolitika“, a mely pedig nem utolsó sorban kell, hogy számoljon a mi egyházunk értékével és jelentőségével. A mit — el kell ismernünk — meg is tesz!

A debreczeni ref. főiskola törlesztéses kölcsönei.

A debreczeni ref. főiskola pénztára — az egyházkerület múlt év nov. 29-iki közgyűlésének 290. sz. határozata alapján — 1905. jan. 1-től kezdve életbelépteti a törlesztéses kölcsönök adását.

A főiskola gazdasági tanácsa a törlesztéses kölcsönök nyújtásának feltételeit a kölcsönöző felekre nézve a legmesszebb menő előnyökkel állapította meg. Ugyanis:

a) A kamatláb az egyházkerület és kollégium pénztárában $5\frac{1}{2}\%$, a kölcsön nagyságára való tekintet nélkül.

b) A kamattizetés és törlesztés utólagos. Különösen erre a körülményre hívjuk fel a kölcsönt igénylő közönség figyelmét, mert ez a legnagyobb kedvezmény, amit kölcsönöző intézet feleinek adhat. Ugyanis az a gyakorlat általában mindenféle hitelnnyújtásnál, hogy a kölcsön kiadásakor a kamatot, törlesztéses kölcsönöknél a törlesztést is előre levonják. Ez annyit jelent, hogy a kamatláb a kötelezvényben kikötött kamatlábnál a valóságban magasabb; vagy a mi egyre megy, a nyújtott kölcsön a megállapított öszszegnél tényleg kevesebb.

Ez az eset a főiskola törlesztéses kölcsöneinél nem fordul elő, mert itt a kamat is a megállapított kamatláb szerint utólag fizettetik, a kölcsönt az intézet, csupán csak az eljárási költség levonása mellett, teljes összegében adja a kölcsönvevőnek.

c) A főiskola a törlesztéses kölcsönöket nem záloglevelekben, hanem készpénzben adja.

Ez a körülmény is nagyon fontos a kölcsönt igénylő közönség szempontjából. Míg ugyanis a legtöbb intézetnél a törlesztéses kölcsönöket záloglevelekben adják, a záloglevelek valóságos értéke (árfolyamérték) pedig sok esetben $2-3\%$ -al kisebb értékű a névértéknél s így a kölcsönvevő a kölcsönösszeg névértékénél $2-3\%$ -al kevesebbet kap tényleg s mégis a teljes névérték után köteles a kamatot fizetni s a teljes névértéket köteles visszafizetni: addig a debreczeni főiskola pénztára a törlesztéses kölcsönöket is, minden levonás nélkül, a névértéknek megfelelő teljes összegükben fizeti ki.

d) A debreczeni főiskola semmiféle mellékdíjat nem számít fel, sem jutalék, sem kezelési költség címén, vagyis a megállapított kamatlábnál magasabbra semmi mellékcímeken nem kötelezi feleit. Hogy ez mit jelent, tudják azok, kik törlesztéses kölcsönt más intézetektől már vettek fel.

e) A debreczeni főiskola törlesztéses kölcsöneit bármelyik féllel esedékeség alkalmával fel lehet mondani s ezért nem számítatik fel semmiféle ugynevezett kárptótlási díj vagy stornó-díj, ami törlesztéses kölcsönt nyújtó intézeteknél pedig $2-3\%$ -ban szokott megállapítottatni. A debreczeni főiskola törlesztéses kölcsönét bárki visszafizetheti, amikor akarja, a szabályszerű féllel felmondás mellett, abban az öszszegben, amely a visszafizetéskor a törlesztési terv szerint tőketartozás gyanánt még fennáll.

f) A debreczeni főiskola pénztárának törlesztéses kölcsöneit minden közvetítés nélkül maga a fél megszerezheti, csupán a főiskola ügyészének köteles a kölcsön lebonyolítása körül végzett munkáját egyházkerületileg megállapított mérsékelt díjjal honorálni.

g) A debreczeni főiskola pénztára már 500 koronától kezdve fölfelé folyósít törlesztéses kölcsönöket 10, 15, 20, 25, 30, 35, 40, 45, 50 évi lejáratral; vagy, minthogy az annuitások féllel rendszer szerint vannak megállapítva: 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100 féllel lejáratral. Az annuitások (kamatot és törlesztést magukban foglaló féllel részletek) 100 k. törlesztéses kölcsönösszeg után a különböző tartalmú lejáratok szerint a következő öszszegben vannak megállapítva:

20 féllel lejárat mellett	6 567 173 K.
30	4 938 442
40	4 153 151
50	3 704 092
60	3 422 002
70	3 234 218
80	3 104 342
90	3 012 125
100	2 944 418

Ezeket az adatokat azért láttuk jónak közölni a közönséggel, mert belőlük bárki egyszerű szorzás

utján megállapíthatja, hogy az általa fölveendő törlesztés kölcsön után mennyi annuitást kell fizetnie félvétenként. Ha például valaki 2000 kor törlesztéses kölcsönt akar felvenni 80 félévi lejáratral, vagyis 40 évre s tudni óhajtja, hogy mennyit kell félvétenként fizetnie: megnézi a 100 korona után 80 félévi lejárat mellett fizetendő annuitást s minthogy a 2000 kor. 20-szor 100 kor., megszorozza azt 20-szal; $3 \cdot 104342 \times 20 = 62 \cdot 086840$ K vagyis 2000 K törlesztéses kölcsönnek 80 félévi lejárat mellett az annuitása 62.09 korona.

Ha még megjegyezzük, hogy a gazdasági tanács u. n. kölcsönügyi bizottságok alakítása által a kölcsönügyletek gyors és pontos lebonyolítását is biztosította; elmondtuk azokat a főbb mozzanatokat, melyek főiskolánk törlesztéses kölcsöneit előnyöseké teszik; egyebekre, a részletekre nézve utalunk új kölcsönzési szabályainkra, melyeket bővebb tájékozás végett szintén megküldünk.

Debreczenben, 1904. december havában.

A főiskola gazdasági tanácsa.

*

Ezt az értesítést melegen ajánljuk lapunk olvasóinak általában, de különösen lelkésztársaink figyelmébe. Egyházunk tagjai s gyülekezeteink között sokan lehetnek, akik s amelyek nagyobb vállalkozásaik keresztülvitelére kölcsönt kénytelenek igénybe venni. Ilyen esetben miért ne fordulhatnának a debreczeni főiskolához, a mikor az olyan előnyöket nyújt, a melyeket egyetlen bank sem s amikor ezzel még a főiskola anyagi előhaladását is munkálthatják. Ugy tudjuk azonban, hogy ilyen fajta kölcsönöket Bethlenkollegiumunk előjárósága is ad, ennek azonban feltételeit részletesen nem ismerjük.

Szerk.

Papi beköszöntő.

A káposztásszentmiklósi—csibai társégyházközségének derék, új papjának mult. 1904. évi december 18. napján történt ünnepélyes beiktatásáról az Erdélyi Protestáns Lap 52—1904. számában tiszt Ady Samu lelkésztársam tollából közlemény látott napvilágot, amelynek tartalmával — sajnálatomra — nem éppen mindenben érthetek egyet.

A dolog úgy áll, hogy tiszteletes Ady Samu lelkésztársam szóban levő közleménye csupán 2 harmadrészben foglalkozik tárgyával, a czimül eléje irt „papi beköszöntő” leírásával, hanem beszél egyébről is, a hiveknek arról a „buzgóságáról is,“ amelyeket főkép a két évi üresedési idő alatt egyházunknak a romokból való kiemelésére ... kifejtettek. „Ezen időre esik — mondja a tudósítás — a régi, *elavult* templom teljes renoválása. . . az egyházközség *rendezetlen* anyagi ügyeinek consolidálása.”

De itt nem az a hiba, hogy „mást árult a bolt, mi fenn hirdetve volt“, hanem ezekben a sorokban, a sorok között van valami bántó, ami a multat akarja igazságtalanul megvádolni és amit én szónélkül a kegyelet és az igazságosság érdekeiből nem hagyhatok.

Mert az én igen tisztelt lelkésztársam itt egyenesen azt mondja, hogy a káposztásszentmiklósi csibai társégyülekezetek hivei a két évi ürességi idő alatt „a romokból emelték ki egyházukat“ s annak „kedvezőtlen“ (Igy!) anyagi ügyeit consolidálták!

Hiszen e szavakban a legméltatlanabb vád foglaltatik annak emlékezete iránt, akinél „örökébe“ az ünnepélyességek között beiktatott, új pap lépett. Ej! ej! hát miféle beszéd ez?! Hát két évek előtte, amikor ennek a gyülekezetnek öreg lelképásztora, akkor a marosi egyházmegyének köztisztelendő főjegyzője s nekem szeretett apósom, néhai való Dáli János 35 esztendei papskodás után meghalt, csak-

ugyan „romokban“ és „rendezetlen anyagi ügyek“ között hagyta volna maga után a káposztásszentmiklós—csibai társégyházat? Egyenes, minden kitérés nélkül való feleletet kérek! Igen, vagy nem? Hol maradtak itt romok? Ha már az egyház külső építéséről van szó, vegyük rendre; lássuk, hogy az ő papsága idejének derekán épült öt osztályu, cserépfőtős papi lakás romokban maradt-e? Az ő papsága idejének vége felé épített, új igényü, szép iskola-épület rom-e? S az iskolaház építésének ideje előtt néhány évvel, szintén az ő papskodása alatt a cserépfőtős templom s a bádognémet alá juttatott harang — hihető-e — hogy annyira „elavult“ volna, hogy most az ürességi idő alatt kellett a romokból kiemelni? Amiről tiszteletes Lelkésztársam megemlékezik, „az elavult templom renoválása“, „a tágas czinteremnek szép kerítéssel való körülvétele“ mind-mind az egyházközség háztartási életének szükségletei, a melyek kielégítése azonban a jelen esetben semmiképpen nem jelentik az „egyháznak a romokból kiemelését.“

S mindezekre s azokra a bizonyos „rendezetlen anyagi ügyekre,“ csak azt mondhatom, amit a boszorkányokról Kálmán király: De strigis vero, quae non sunt, nulla quaestio fiat!

De nehogy félre értsük egymást. A magam részéről is méltatni tudom a hiveknek azt a buzgóságát, amelyekkel az ürességi idő alatt igyekeztek kötelességeiket az egyház külső építésének nemes munkájában lerónni, amely munkában az oroszlánrészt — bizonyára — Zilahi Gyula nagybirtokost illeti meg, aki amilyen kifogástalan gavallér, ép olyan jó kálvinista is.

De azt szó nélkül nem hagyhatom, hogy a hivek eme munkálkodásának elismerése az új pap beköszöntőjének hirlapi leírása keretében néhai való, igaz papjuk áldott emlékezetének róvására tárgyalassék. Az igazak emlékezete pedig — ügye — áldott még a papi beköszöntőkben is!

Vályi János.

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

A nagysinkai ref. leányegyház megalakulása.

Nagyküüllővármegye nagysinkai járásában csak két községben van ev. ref. egyházközség, u. m.: Mohán és Domboson, de azért mindenik községben él hol több, hol kevesebb hívünk. Ezek csak a legközelebbi időbe lettek egyik vagy másik egyháznál, mint szórványok felvéve, de még most is nincsenek mind.

Az így szétszórtan élő hiveink száma napról-napra szaporodik, úgy, hogy most egyedül Nagysinken több mint 100 ev. ref. vallásu hívünk van. Én Nagysinken az állami iskola gondnokságának felosztására már 3 éve, hogy az iskolában az ev. ref. növendékeknek a vallást tanítom. Így többször megjelenve itt, átláttam, hogy itt élő hiveink lelkében él a vágy, hogy egyházzá alakuljanak.

Egy lelkes, buzgó hívünk, Gyarmathy Ferencz kir. járásbíró urral a dolgot megbeszélve, gyűlést tartottunk és megalakult a leányegyházközség, ki-mondva azt, hogy egyelőre Mohához csatlakozik s megválasztottuk az egyházi előljárókat is.

Főtisztelendő püspökünk ezen megalakulást meg erősítette, továbbá felhatalmazott minden egyházi teendőket végzésére. A dolgokat ennyire előkészítve, megtartottuk az első istentiszteletet, urvacsora osztással egybekötve 1904. december 27-én, a mikor látni lehetett a hiveknek arcán azon lelki örömet, melyet annak érzete szült, hogy ők is megérhették, hogy idegen ajku, más vallásu népek között anya-

nyelvükön, vallásuk szertartása szerint dicsérhették az Istent. Ott is voltak mindnyájan, mintegy 40-en vettek urvacsorát.

Az istentisztelet diszét emelte az, hogy a nagy-sinki ev. lutheránus egyház közszeretben álló és tudós lelkipásztor, dr. Schulerius Adolf ur, diszes, nagy templomukat kész örömmel engedte át nekünk istentisztelet tartásra, a miért e helyen is fogadja a lelkész ur úgy magam, mint a leányegyházközség hiveinek hálás köszönetét és nagyrabecsülését.

Nem tehetem, hogy meg ne említsem még azt, hogy istentisztelet után közebéd volt, a melyen számosan jelentek meg a velünk együtt érzők. A felköszöntők sorát e sorok írója kezdette meg legelsőbben, a mi egyházkerületünk tevékeny és munkás főpásztoráról emlékezve meg, szép szavakban méltatva elévülhetetlen érdemeit, éltette főtisztelű dr. Bartók György püspök urat.

Erre Gyarmathy Ferencz egyházi gondnok állott fel és indítványozta, hogy sürgönyileg üdvözljük főpásztorunkat, amit a jelenlevők lelkes éljenzéssel fogadtak és teljesítettek is.

A köszöntők sora tovább folyt, a társaság késő délután oszlott szét; egy szép nap emlékét vive mindenki magával.

Gábos Sándor.

Igazolásul.

Az „Erd. Prot. Lap“ mult évi 52. számu „Különfélék“ rovatában, névtelenül megjelent, személyemet s egyházközségemet támadó cikkekre vonatkozólag tisztelettel kérem a n. t. szerkesztőséget az alábbi sorok közlésére.

1. Nem igaz a nevezett cikkben foglalt azon állítás, hogy én, egyházközségemben nem folytatok egyháztársadalmi munkát.

A mult év során is tartottam vallásos estélyt, az egyháztörténelemből tartottam előadást, száznál több hallgatóm figyelmes érdeklődése mellett s ez évben is szándékozom több ízben tartani.

2. Nem igaz, hogy én egyházközségemben másnak nem engedek semmi egyháztársadalmi tevékenységet. Ellenkezőleg nagyon szívesen veszem a támogatást; de azt igenis elvárom, s ebben talán minden lelkészársam egy véleményen van, hogy az ilyen esetekben a fungens lelkész előzetesen értesíttessék, s a megállapodás az ő bevonásával történjék, a mit cikkíró nem tartott meg, csak egyszerűen programot küldött nekem, a melyben, előleges értesítés nélkül, nekem is szerepet osztott ki s így mintegy betolakodni akart egyházközségembe.

3. Engem kötelességem teljesítésére semmiféle értekezlet nem kért fel, nem szólított fel soha. Erre nem volt szükség.

4. Egyházközségemet veszélyeztetett pontnak nevezni nem lehet. Van ugyan 2 baptista, de 3 év óta csak ennyi van. Ezeket jó irányba téríteni, legjobb igyekezetem mellett sem sikerült, de nem is hódítottak. Őket más községből ájtott baptisták vezették tévutra.

5. Igazság az, hogy alig ezer lelket számláló Agyagfalva anyaegyházközségemben, a mult karácsony ünnepén *négy száznál* több hívem élt urvacsorával; Magyarós kevés lélekszámából álló leányegyházközségemben *száztizenötnek* osztottam ki az uri szentvacsorát.

Igazság az is, hogy hármass egyházközségemben istenfélő, vallásos, buzgó nép lakik. Hiveim nemcsak szorgalmas templomjárók, hanem magánéletükben is méltók a jó keresztyén nevezetre.

Névtelen cikkíró szóljon igazat, mert egy jellem embernek egyik fő jellemvonása; az igazmondás. „Ne mondj a te felebarátod ellen hamis tanúságot. II. Moz. XX. 16.“ Agyagfalva, 1905. január 16.

Kis Károly, ref. pap.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítettünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Összes egyházközségeink, iskoláink, lelkészeink és tanítóink figyelmébe.

A Luther Társaság a mult esztendőben Zsilinszky Mihály államtitkár és elnök indítványára elhatározta, hogy Luther Mártonnak, a nagy reformátornak kiválóbb munkáit, a melyek az egész reformáció keletkezésére és a magyar egyházi életre nézve — vagy az általános művelődéstörténet szempontjából is — fontosak, a magyar protestáns közönség részére egy nagyobb vállalatban közrebocsátja. A vállalatból évenként egy kötet jelenik meg, hogy ne csak a tehetősebb iskolák és egyházak szerezhessék meg, hanem a szegényebbek is áldozhassanak reá.

Egy kötetnek ára fűzve *hat korona*, kötve diszes angol vászonkötésben *nyolcz korona* 50 fillér. A vállalatot Pozsonyban az „Evang. Theol. Otthona“ felügyelője: Kovács Sándor theol. akad. tanár kezeli s a megrendelések hozzá intézendők. Aki a könyv árát előre megküldi, a művet bérmentesített csomagban kapja meg.

Az első kötet (29 ív) épen most hagyta el a sajtót. Magában foglalja Luther 95 főtételeit és annak magyarázatát, az ágostai kihallgatást 1518-ban; a Miltitzel folytatott béketárgyalást, a lipcei vitát és Luther ágostonos barátának a római pápaságról szóló iratát. A fordítás jósága mellett a dr. *Maszyk* Endre és *Stromp* László fordítók neve kezesedik.

Őszinte örömmel üdvözlöm a *Luther-társaság* nemes változtatását, hogy a nagy reformátornak, aki isten igéjének erejével egy egész világot vetett ki sarkából és teremtett ujat, a mi világunkat, örökbecsű műveit magyar nyelven közli velünk. Fájdalom, mi a protestáns keresztyénség örökké élő nagy alakjait is sokszor csak névről ismerjük. Most a Luther-társaság nemes elhatározása lehetővé teszi, hogy a nagy reformátor szellemvilágának mélységét és kimeríthetetlen gazdagságát közvetlenül saját műveiből ismerjük meg, termékenynyév tevéen ez által saját szellemi világukat is.

A biblia után semmit sem ajánlhatok lelkipásztortársaimnak melegebben, mint épen a reformátorok s köztük legelső sorban a Luther műveit, melyek lángelméjének és mélyseges kedélyének képezik érett gyümölcsseit.

A Luther Márton művei magyar fordításának egyetlen művelt magyar protestáns ember asztaláról sem szabad hiányozni. Még kevésbé lelkipásztortársaim asztaláról. Magyar prot. egyházi irodalmunk szégyenletesen szegény. Ugy tetszik azonban, mintha irodalmunk munkásainak száma biztatólag szaporodnék. De hogy buzgóságuk meg ne lankadjon: tőlünk, az olvasó közönségtől, a *lelkipásztoroktól* és a *vezető világiaktól* is biztatást kell nyerniök. Igen-igen kérem ezért lelkészársaimat, igyekezzenek a Luther-társaság e felettébb fontos vállalatának minél több barátot szerezni s vagy a maguk vagy e. községük, akár mindkettőjük részére a Luther művei magyar fordítását megrendelni.

Kolozsvár, 1905. jan. 17. *Dr. Bartók György,* református püspök.

TÁRCZA.

Buddha és Jézus.

Irta: *Ravasz László.*

(Felolvasta szerző a Bethlen Gábor-kör decz: 9-iki estélyén.)

De azért magasztos világtörténeti hivatást teljesített. A lelkeket megszéledítette, az activ roszt

passzív jóvá változtatta. Amerre elhatottak szelid tanai, a lelkek tagadhatatlanul átnemesedtek, de valami egykedvű nem törődömség szállott az emberekre. Beborította világukat a pesszimizmus fekete fátyla s ez a fátyol szemedője volt annak a nagy jövődőknek, melyet megvalósított volna az emberiség egyharmada, ha kiváltja a benne rejlő tengersok értéket. A földnek az a része, hol a buddhisták laknak, egy nagy temető; a meg nem született kultúra sirja. Minden buddhista szíve egy sötét koporsó: örömek, remények, föllángolások, álmok és ideálok pihennek benne. Saját életének fejfája mindenik, homlokukon ott van a sírfelirat:

„Kiben nincsen vágy, gyűlölet, se tévely,
Ki bölcs, lelkében nincs bűn, élvezet,
Ki nem tapad az élethez szívével:
Immár boldog: a MAGA SZENTJE lett.“

„Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyeknek országa“ cseng szét a *hegyről* Jézus beszéde. Lábainál a sokaság, mely ide követte; betegek, szenvedők, fájdalmasok, ördögösök, megfáradottak és megterheltek, úgy, hogy „szánja vala“ őket. Boldogok vagytok, mondja *ennek* a sokaságnak. És ez nem guny, ez: *evangelium*. Fölzokog rá a sovárgó, bűnös sokaság s a második szó már a vigasztalásé: *boldogok a sírók*. És száll az ige az elesett, bűnbánó töredelmes emberek porba omló feje fölött: örüljete és örvendezzete, ti vagytok a világ világossága. S ime körülötte nincsenek már nyomorult, beteg, kétségbeesett lelkek, mintha eltűnt volna minden fájdalom, minden hiu, minden szenvedés: az ő atyjának áldottai vannak ott csak, kik bizó, gyermekét, megtisztult lélekkel viszik őt körül s tanulnak tőle imádkozni. „Mi Atyánk, ki a mennyekben vagy“.

Kicsoda ez?

Ez ama Jézus.

Ime hirdeti: hallottátok, hogy megmondott a régieknek, én pedig azt mondom. A jobb igazságosság pedig nem a cselekedet igazsága, a törvény betöltése, hanem az érzület tisztasága. A lelkek újjászületését prédikálja, az Istennel való gyermeki közösséget, a tékozló fiuknak az atyai házhoz való visszatérését.

Mert az emberi léleknek erkölcsi eszményképe Isten. Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok. A mennyei atya, kihez minket teljes függés érteünk s egész lelkünkől, minden erőnkől való szeretet fűz, az atya és fiu viszonya van köztünk, s egy érzület van, melyben erkölcsi eszményünket megközelíthetjük, függésünk módja a szeretet, melynek Jézus nemcsak hirdetője, de megszemélyesítője is volt.

S a Jézus állapota az istenfiuság állapota, melyet akkor érünk el, ha benső természetünk megváltozott s a végtelen él bennünk. Az Atya akarata a mi akaratumk lesz. Ha nem lemondással tesszük a jót, hanem benső szükségszerűségből.

Ha a szeretet lesz lényegünk, ez nyilvánul embertársainkkal szemben is. Szeresd felebarátodat. Szeresd ellenségeidet. Minden egyes az emberiség közös céljának van alárendelve. Mindenki istenfia, s épen azért istenországának polgára is.

Isten országa a testvérek közösségében van, folytonos megvalósulás felé haladva. Végtelenbe vezető, örök fejlődés, ez a keresztyén gyülekezet feladata. Ez a kettő, az istenországa, a fiaság a tulvilágban, az üdvösségben olvad össze. Ennek előízét bizonyágtévő zálogát már itt e földi életben érezzük. Ez a *váltság* állapota. Nem az érzéki létől váltatumk meg, hanem a büntől. Nem e világból ragadtatumk ki, csak e világ fölé helyeztetünk.

Mind e tanoknak Jézus megszemélyesítője. Vallása nem tan, hanem *élet*. — Ő is szerves összefüggésben állott az őt megelőző korról, hiszen nem jött

eltörölni, hanem betölteni. Olyan elveket hirdetett, melyek felölelték, átnemesítették, s megszentelték a régít, vagy ha kellett lerombolták, benső erejüknél fogva. Egyszerűen új bort öntött az ő fömlőbe s tudta, hogy az átfogja törni a nemzeti szükkeblőség kereteit. Felhasznált bizonyos hagyományos képzeteket: állványokat az új templom építéséhez.

Messiási tudatára emelkedve belátta, hogy ő előtte páratlan feladat áll, neki hasonlíthatatlanul legnemesebb hivatása van: visszatérlni Izrael juhait. De nem Dávid országába, hanem egy új erkölcsi országnak, istenországának kies mezőire.

Emberfiának nevezte magát. Edes lehetett saját kicsinységére gondolni annak, ki elmondhatta magáról: én és az Atya egyek vagyunk.

Ő az atya üdvtervének nem csak kijelentője, de megvalósítója is volt. Ő benne személyiséggé vált az Atya lényege: a szeretet.

Itt van az ő megváltói működése. Megvált egész életével, halálával, történeti szereplésével, melyben vallásos és erkölcsi eszményt ad. Megvált lelkével, reánk áradó szeretetével, melyivel ama eszmény elérésére erőt ad.

Ő teljes közösségben volt az Atyával. Ez a közösség az emberi élet és emberi lélek egész világát magában foglalja s az Atyához kapcsolja. Ezért közvetítő. Senki sem mehet az Atyához, hanem ő általa. Az Istennel való közösségnek egyetlen abszolút módja van, a Jézusé. Ezért kell előbb megváltatnunk ő általa, hogy ő benne részesei legyünk a fiaságnak. Én vagyok az ut.

Az újjászületésnél megszületik bennünk a Krisztus. Ő él mi bennünk. Tehát a vallás élet; nemcsak kedélyállapot: de életfolytatás. Nemcsak hit, de szeretet is. Nemcsak idvesség, de annak beledolgozása a földatokba.

S az áthatott lélek mélyén, az Istennel való közösség szent, titokzatos világából kelnek edes remények, bizó várakozások, nagy bizonyosodás, melyek egy fényes távlatot rajzolnak elénk: a halhatatlanságot, az örök életet.

Ez Jézus és az ő vallása.

Temetési ének szomorú, tompa hangjaiból fölharsónó, áradozó hymnus: ez a buddhizmus mellett a keresztyénség. Halál, elmulás, lemondás, élet, munka, üdv, ime párszóval a két vallás.

Egyik személyes istentől függő személyiségeknek egyéni értéküket kifejlesztő megváltó, megszentelő vallása, a másik pedig egy meghatározhatatlan valamibe egyéniségük feláldozása árán beleszüppedő embereknek életiránya. Amaz Istennel vallás erkölcsi-leg akar egyesülni, emez a nirvánába metafizikailag az életakarát lehámozásával akar beleveszni. Az a munkás szeretet vallása, ez a csöndes, egykedvű, lemondó részvété. Amaz Isten által akar megszentelni mindent, az ember életét, az érzéki világot, hajlamainkat, ösztöneinket, egész érzelmi, értelmi, akaratit világunkat; emez mindettől meg akarja tisztítani a lelket, hogy minden indulattól menten szellemüljön át a Nirvánába.

Ami itt a legfőbb érték: az öntudat, a léleknek tudata: ott bűn. Ami itt áldás: az *élet*, ott átok. Ami itt üdvösség: én élek az Urban: ott kárhozat.

A keresztyénség egy gyönyörű reggeli kép; a felkelő nap meleg sugarával bearanyozza a felüdült, élni vágyó, örömben úszó világot. A buddhizmus egy végtelenül szomorú estvelitáj; a kiégett, csalódott, elfáradt világra gyéren hull a kimerült, bucsuzó napsugár s fölötte ott ül az óriás, mohó sötétség, hogy eltemesse a megsemmisülni vágyó, agyon gyötört világot.

Én élek és ti is élte, cseng át a keresztyénségen Jézus örök ígéje s felelreá a buddhizmus tompa, siri sóhaja:

Virrasztónak hosszú az éj,
Fáradt testnek hosszú az út,
Igazságot nem látónak
Hosszú ez a bujdosó lét.

* * *

Hiába. Tény az, hogy Buddha már a multé, csak a történelemé, alakja nem a szívek elevenjébe van írva, csak az emlékezés sötét fátylára. Még forognak tiszteletére egyhangú bugással az imádkozó gépek, banaán erdők mélyén, hegyormokon még ott emelkednek a viharák s bennük sárgaruhás bikshuk tűnődnek a Magasztos bölcsessége felett. De nem uralja többé az életet, ezt a fejlődő, küzdő világot, mely harczeit, államait, csalódásait fénylő gyöngyökben: a kulturában valósítja meg.

De Jézus ma is az élet. Ha egy elgyötört szív hozzá fölsohajt, kezével megsimogatja a fáradt homlokot. Ha valaki titkon jót teszen: boldog öntudatában az ő mennyei szava helyesel. Ha valaki szépet, dicsőt alkot: az ő közellétét érezzük, ha valaki másért küzd, s a Golgothára indul: az ő palástjának suhogását halljuk. Templomokban, iskolákban, a könyörületnek, az igazságnak, a szeretetnek, a gyógyításnak, az irgalomnak csarnokaiban az ő igéje van kőbe építve, megtestestive.

Jézus lelke a tudományban az igazság, a művészetben a szép, az intézményekben a jóság. Ő az egyházban a szentség, a hazában az anyaság, a családi tűzhely lángjában a tisztaság és melegség, ő e világon az üdv, az erkölcs, a kultúra.

Központja, célja az emberiségnek, ideálok ideálja, az egyetlen ideál. Nem csak hív, de vonz is. Nem csak eszményt ad, de erőt is.

Mindenkinek, aki ideálért küzd, hevül, ezt az örömhirt hirdetem.

(Vége.)

KÜLÖNFÉLÉK.

A két prot. egyház közös bizottságának az 1848. XX. t.-cz. végrehajtása tárgyában készített „Memorandum“-ára adott miniszterelnöki válasza a közös bizottság most egy új felterjesztésben válaszol, melynek hiteles szövegét csak ma kapva, jövő számunkban fogjuk közölni.

Az idők jele. E hó 15-én a római pápa az ugy, nevezett „három kassai vértanu“-t, névszerint az alvinczi születésű *Pongrácz István* és a lengyel származású *Grodzckzy Menyhért* jezsuita szerzeteseket, valamint horvát eredetű *Körösi Márk* esztergomi kanonokat, kiket Rákóczi kuruczai 1619. szept. 7-én Kassa elfoglalásakor felkoncizoltak, a magyar és horvát róm. kath. püspökök nagy részvétele mellett „boldogokká“ avatta. A boldoggá avatás a szentté avatás előkészítő foka a pápás egyházban s gyakorlatilag azt jelenti, hogy „miután hiteles tanuk eskü alatt tett vallomásaival megbizonyítottak, hogy az illetőket Isten haláluktól fogva mind e mai napig számos csodás jel által tüntette ki“, a pápa egy nemzet egyházában (itt a magyarországi) „nyilvános tiszteletüket engedélyezi, azaz tiszteletükre külön zsolozsmát és misét engedélyez s megengedi, hogy képeik és ereklyéik az oltárra helyeztessenek s hogy őket segítségül hívják“, míg a végleges szentté-avatással tiszteletük az egész kath. egyházban korlátlanul lesz. Ezen immár három „magyar boldog“ pere majdnem 300 évig folyt. Miután „közbenjárásukra Isten nyilvános ima-meghallgatásokat adott“: perüket még Pázmány Péter megindította, amit Lippai és Scitowszky primások folytattak, mignem 300 év múlva végre megnyerték a pert s e hó 15-én már egész Magyarország összes kath. templomaiban megkezdődött nyilvános tiszteletük, mint írják különös fényvel a budapesti egyetemi templomban, hol a nagyszámu egyetemi tanárok mellett a mágnásvilág jelent meg tüntető nagy számmal.

Nem szándékunk most a pápás egyház boldoggá és szentté avatása dogmatikai jelentőségének bírálatába bocsátkozni s kimutatni, hogy ez nem egyéb, mint az ősgogányságnak „a helyi és alkalmi kisebb istenek“ (dii minores)-re vonatkozó maradványa, illetőleg a régi po-

gányságnak új alakban való felújítása; arra sem kívánunk bővebben reflektálni, hogy mily fura per ez a „római szent per“, a melynek során temérdek perköltség vándorolt 300 év óta a magyar nemzet kulturális érdekei szolgálatára rendelt alapokból egy idegen bíróság és ügyvédség zsebébe. Csak — daczára Prohászka ez elleni tiltakozásának az „Alkotmány“-ban — arra az idők jelére kívánunk rámutatni, a mely nyilatkozik egyfelől a per kerekenegetésében előljárt püspököknek révsorában: Pázmány, Lippai, Scitowszky, Májláth, mindannyian a rekatholizáció apostolai; arra, hogy magyar pénzen folytatják oly embereket gloriifikációjának perét, kiknek szerete, ma is fennálló törvények szerint, hazánkból kitiltva van; arra, hogy a magyar nép egy nagy része előtt mennyei ideállá tesznek oly embereket, kik a vallási türelmetlenségnek, az ugynevezett „eretnekek“ megtérítési buzgalmának megtestesülései. Bizony ez az idők jele. A magyar katolicizmus jezsuita vezetés alá került; most foly az élet-halál küzdelem arra nézve, hogy a magyar nemzeti és állami élet vezetésébe pedig katolicizmus vezetés alá kerüljön s így a jezsuiták legyenek urak és vezetők e hazában minden téren. Ime a magyar kath. nép ideáljává a *térítési munka közben vértanuságot szenvedő jezsuita* tétetik. Nem az idők jele ez?! A jezsuita boldog „segítségül hívása“ az égből, a boldog jezsuiták segítségül hívása mellett a földön. Két képben rajzolódik elibenk a mult és jelen: a XVII. sz. jezsuitái a *protestantizmus* romjain s a XX. sz. klerikálisai a *magyar parlamentarizmus* romjain ülnek a diadalt. És mi látván nem látunk és hallván nem hallunk?! Polonyi a magyar képviselőházban előadást tart az eskü vallási jelentőségéről és visszautasítás nélkül hirdeti, hogy az esküre nézve „a vallás feje“ (értsd: római pápa) kérdezendő meg. És ezt az urat és társait a magyar alkotmány megmentőiként üdvözlük — a kuruczok. „Kuruczok, jó éjszakát!“ — mondja Ócskay. Mi pedig arra figyelmeztetünk, hogy ha egyszer ránk borult az éj, kilátás nélkül énekelhetjük a kuruczokkal: „Mikor virrad, megint...“? Akkorra mégis jók lesznek „e három boldogok“; ha az Isten elhagyta, lesz kit „segítségül hívjanak“ a labanczczá lett kuruczok. Akkor talán Szemere sem fogja mondani, hogy „nem boldog a magyar“. Hiszen máris szaporodnak közöttünk a „boldogok.“

Képviselőválasztói szempontok. A képviselőválasztások küszöbén minden nagyobb testület igyekszik azon, hogy az általa képviselt szellemi és anyagi érdekeknek megfelelő felfogású emberek kerüljenek a parlamentbe s programbeszédekben megnyilatkoztatják a jeitöket. *A középiskolai tanáregyesület* közlönyében arra biztatja tagjait, hogy a kulturális érdekeket szívükön hordó s lehetőleg magasabb műveltségű embereket támogassanak. — *Majláth kath. püspök* körlevelében arra biztatja papjait, hogy ők és hiveik „olyan egyénekre tartoznak lelkiismeretük szerint adni szavazataikat, aki az Anyaszentegyháznak (?) ősi törvényein nyugvó jogait és szabadságát, mint hazánk létfeltételének biztosítékát védelmezni fogja, ifjúságunknak hitvallásos jellegű és hazafias szellemű iskolákban nyerendő kiképzését szívén viseli.“ Es mi prot. papok, tanárok, tanítók és népnök?! Mi mentjük a hazát és alkotmányt és a szabadságot, hogy lebunkózhassuk egymást. Ez a magyar virtus. S ki meri még mondani, hogy nem mi vagyunk a „magyar vallás“?!

„Pusztulunk, veszünk...“ cz. alatt a Dunt. Pr. L.-ban *Csakás Endre* a mezőföldi (székesfehérvárvideki) esperesség ref. népingási adatait dolgozza fel husz évről. 37 egyház közül csak 17-nél lehet gyarapodást kimutatni s ezeknél is alól marad az arányszám a statisztikusok által tíz-évenkénti természetes szaporodásra számított 10%-nál. 20 egyházban határozott a pusztulás, ezeknek felében 35—10%-ig. Okát a tiszta magyar vidék pusztulásának az *egy-gyermek-rendszerben* találja. 1885-ben a születések száma 35 ezer tagra volt 1298; 1904-ben ugyanannyira esett 983. A születések száma 26% esést mutat. Borzasztó kép! 20 év alatt egy 35150 lelket számlált egyházmegye 395-tel szaporodott, igazában ez sem tényleges, hanem csak a szórványok lélekszámának pontosabb számbavételének eredménye. — Vajha minálunk is utánszámítana valaki a mi állapotainknak. A statisztikából sokat, nagyon sokat tanulhatunk!

A kongrua szétküldése ügyében, mint látjuk, ugyanolyan felszólalások történnek a dunántuli kerületben

is, mint tavaly minálunk. S a ker. pénztár felvilágosításai is, mintha a mieinkből másoltattak volna. Látszik tehát, hogy a rend és felelősséggel járó munka időt kíván itt is — ott is.

A kolozsvári ev. ref. kollegium ifjúsága
„Diák bál“-ját dr. Kálmán János tanár diszelnöksége alatt febr. 1-én tartja a „Newyork“ földszinti termében, a kolleg. jótékony alapja javára.

Új lap, új szerkesztők az egyházi lapoknál.
Az 1905. évben egyházi lapjaink közül háromnál van szerkesztőváltás: a „Prot. Eggh. és Isk. Lap“ tulajdonosa és szerkesztője — mint irtuk — Szóts Farkas után Hamar István pesti theol. tanár lett; a „Sárospataki Lapok“ szerkesztője dr. Tüdös István helyett Rohoska József, főmunkatársa Zoványi Jenő helyett Dombay László; a „Debr. Prot. Lap“-é Erőss Lajos helyett dr. Ferenczy Gyula főisk. tanár. Bizony a lapszerkesztés a mi viszonyaink közt nehéz vállalkozás. Hamar kifárad benne az ember. Az új szerkesztőtársakat szívből üdvözljük! — Új egyházi lap is indult „Evangelikus Órálló“ címmel, az evangelikus egyház hivatalos lapja, melynek szerkesztője Kovács Sándor pozsonyi theol. tanár, kiadója a Hornyánszky-czég Budapesten. Ára a hetenként egy íven megjelenő lapnak 8 korona. Kéthetenként megjelenő melléklete a „Hivatalos közlemények“, melynek ára az „Órálló“ nélkül 4 kor. Az új, derék orgánumnak nagy elterjedést kívánunk!

Köszönetnyilvánítás. A kolozsvári ev. ref. Szeretetház árvái karácsonyfájára adományoztak: Br. Wesselényi Miklósné, Br. Bánffy Ernő, Lészay Ferencz, 20—20 koronát; Gróf Wass Albertné, Szilvássy Béláné, Somkerek Miklósné 10—10 koronát; Kilyén Sándor, Krompecher Berta, Krompecher Jenőné, Kovács Gábor lelkész 2—2 koronát; az Erdővidéki Takarékpénztár r.-t. Baróthon újví a járdékul 40 koronát. A szeretetház alapjára: özv. Mikle Józsefné sz. Kállay Zsuzsa végrendeleti hagyományára 500 korona, Dunst Gyula Marosujvárról 10 koronát, a Protestáns Árvaházi naptár 1904. évi jövedelméből 76 kor. 57 fillért, néhai Szentgyörgyi Lajos emlékére koszoru megváltás címen: özv. Somkerek Miklósné 20 k., a „Mária Valéria Árvaház“ elnöksége 20 koronát, Fábián Gyula és Tulokdy Sámuel 10—10 koronát. Fogadják a nemesszivű adományozók kegyes adományaikért, az árvák iránt kifejezett jóindulatuk és szeretetükért a Szeretetház keblé tanácsa jószinte hálás köszönetét.

Felhívás. A szászsebesi magyar kálvinista templom immár felszentelve s meggyújtva benne a vallás és hazaszeretet oltártüzei. „E templommal oly helyen emeltetett oltár a magyar kulturának, a magyar nemzeti szellemnek, ahol évszázadokon át nem dicsérték magyar nyelven az Istent s a felszentelési nap a mi nagy eszményünknek, a magyarság kulturális érfoglalásának egyik legszebb diadalünnepe volt, ment minden gyűlölködéstől, telve lélekemelő pillanatokkal, szász, luth. és román gör. kel. esperesek, papok, a város polgármestere részéről felajánlott testvéri szeretet melegével“, irta méltán a sajtó. Ily széles keretekben mozgó fényes testvéri ünnep, ment minden dissonanciától, Szászsebesben sohasem volt! Énnyi magyar szó Szászsebesben sohasem hangzott el, mondották szász és román testvéreink. A hivek és lelkek megtermékenyültek! De a legszentebb oltártüzeket is szüntelen élesztetni kell, hogy állandó lobogásban maradjanak, az elvetett magvakat ápolni kell, hogy egykor gyümölcsöt hozzanak. A szászsebesi magyar templomba, a missió élére apostoli buzgóságu rendes pap kell, aki a 15—20 községben szétszórtan élő magyarságnak igazi lelkipásztora lehessen, a szent tüzeknek állandó élesztője. És a papi állomás azonnal betölthető lesz, mihelyt a papilak felépült. Eserdezve kérjük még egyszer a hazafias társadalmat kegyes adományaival tegye ezt lehetővé nekünk. *Kérve kérjük ily indokaink alapján még egyszer, hogy amit elkezdett a templom megépítésével, fejezze be a papilak felépítésének lehetővé tételével.* Isten áldása lesz e kétszeres szent célra adott minden fillérért. Mély tisztelettel kérjük künlevő gyűjtőveinket is Alvinczre alólírotthoz. Boldog újévet! Hazafias tisztelettel! *Benedek Károly*, adminisztrátor, alvinczi ev. ref. lelkész, egyházmegyei főjegyző.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 5863—1904.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegyénk nagytiszteletű Esperesének.

Az 1904. évi október hó 27—30. napjain tartott egyetemes konvent 49—7. jkvi számú határozatával kimondotta, hogy *könyöradományok gyűjtésével* csakis egyházunk tagjai bizhatók meg és felhívta az egyházkerületek elnökségeit, hogy e határozat végrehajtását szigoruan ellenőrizzék.

A konvent eme határozata következtében felkérjük nagytiszteletű esperes fiait, hogy szigorú gondot fordítsanak arra, miszerint a könyöradománygyűjtések engedélyezésére való felajánlás rendjén csakis ev. ref. egyháztagok jelöltesse ki gyűjtőkül és hogy a gyűjtést tényleg azok is fogantassák.

Kolozsvár, 1905. jan. 16.

Dr. Bartók György,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 64—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebeleztet *csucskoppándi* egyházközség lelkészi állására pályázatot nyitok.

Dijlevéllileg biztosított lelkészi javadalom: 1. 28 h. 1075 □ öl szántó, 4 h. rét és 1136 □ öl szállóhely hasznélvezete 396 K 22 f. 2. Fapénz 60 K. 3. A hivek által készpénzben fizetett kepe 340 K. 4. Munkabeli szolgáltatások pénzértéke 104 K. 5. Stóla átlagos pénzértéke 20 K. Összes javadalom 920 K 22 f. Engedélyezett kiadás 34 kor. Miniszterileg 79,506—1900. sz. a. megállapított tiszta jövedelem 886 K 22 f. Kiegészítés 1600 koronáig 713 K 78 f. Ezenfelül természetben tisztességes lakás, megfelelő gazdasági épületekkel és 400 □ öl kerttel; vallástanításért az állami iskola pénztárából 100 kor.

Kötelessége a maroscucs-koppándi társegyházközségben, a törvény által előírt lelkészi teendők teljesítése.

A hivatalos lap 10. és 32—1904. számában köröztetve volt ez állás, de a megválasztottak — más egyházközségben ugyanazon időben történt meghívásuk miatt — nem fogadhatták el a választást.

Folyamodványok minősítvénynyel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelve, Jancsó Lajos esperes a fiához Marosujvárra küldendők, 1905. február 5-ig.

Kolozsvárt, 1905. január hó 18.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 2—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközség tiszt. lelkészeihez.

Felkérem lelkipásztortársaimat, hogy az 1904-ik évi egyházi élett statisztikai adatait, a központi statisztikai hivatal által a lelkészi hivatalokhoz küldött kérdőívek pontos kitöltésével kellő időre *közvetlenül* a központi Statisztikai Hivatalhoz haladéktalanul felküldeni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1905. jan. hó 14-én.

Dr. Bartók György, püspök

71—1905. sz.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye kántortanítóihoz.

732—1904. sz. a. elrendeltem volt (lásd hivatalos lap 48—1904. sz.) a választást két egyházmegyei tanítói képviselőségre. Miután a kitűzött határidőig csupán 4 szavazat érkezett be, a mi választás eredményeül el nem fogadható, 1905. február 1-re új határnapot tűzök ki s lelkész atyafiakat felkérem, hogy ezen körlevelemet mutassák elő a tanító atyafiaknak.

Gernyeszeg, 1905. jan. 10.

Csekme Ferencz,
görgényi esperes.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felterjesztése

a két prot. egyház közös bizottságának a magas államkormányhoz.

Nagyméltóságú miniszterelnök úr!

Kegyelmes urunk!

Nagyméltóságodnak az 1848. XX. t.-cz. végrehajtása tárgyában benyújtott emlékiratunkra folyó évi október hó 20-án 4972. M. E. szám alatt hozzánk intézett leiratát a két evangélikus egyház által ezen ügyben kiküldött bizottság tárgyalás alá vevén, mindenekelőtt köszönetünket fejezzük ki azért, hogy a magas kormány a legjobb indulattal fogadta alázatos előterjesztésünket és az abban foglalt kívánságok legalább részbeni teljesítése céljából a kezdeményezés terére lépett.

Megnyugvással vesszük, hogy a magas kormány az 1848. XX. t.-cz. 2-ik §-ának végrehajtásánál a törvényesen bevett vallásfelekezetek közötti tökéletes egyenlőség és viszonyosság elvét akarja az egész vonalon érvényesíteni, a mi által kizártnak tekintjük azt, hogy a törvényes fejlődés és az egyes vallásfelekezetek benső természete által előidézett különös viszonyok tekintetbe vételének — amelyet e leirat hangoztat — az az értelme legyen, hogy a törvényes fejlődés által előidézett különös viszonyok továbbra is az egyenlőség és viszonyosság sérelmével fentartassanak. — Nyíltan szólva mi nem követeljük más egyházak közjogi előjogainak megnyirbálását, hanem csak azt, hogy amennyiben ezt a fennálló viszonyok megengedik, mi is részesüljünk ezen közjogi előnyökben, de már azt határozottan követeljük és azt hisszük, hogy ebben velünk a magas kormány is egyetért, hogy ezen történelmileg kifejlődött viszonyok akkép módosíttassanak, hogy hiveink más egyházak részére semmiféle vagyoni szolgáltatásokra (párbér-, patronatus) ne köteleztessenek. — Ezt a célt a történelmileg kifejlődött intézmények fentartása mellett is el lehet érni, és nem szenved kétséget, hogy ezen követelés, mint a részrehajlatlan és megdönthetetlen igazságosság követelménye semmi jogos érdeket nem sérthet.

Ismételve kérjük tehát a magas kormányt, hogy az emlékiratunkban az 1848. XX. t.-cz. 2-ik §-ának végrehajtása tárgyában előterjesztett kívánságainkat is mielőbb teljesíteni méltóztassék.

Megnyugvással vettük Nagyméltóságod kijelentését, hogy a magas kormány nem zárkozik el az 1848. XX. t.-cz. 3-ik §-ában lefektetett elvek végrehajtása és megvalósítása érdekében a szükséges intézkedések megtétele elől és megvagyunk róla

győződve, hogy ha a magas kormány azzal a jóakarral és azzal az erős elhatározással fog e kérdésekkel foglalkozni, amelyeket Nagyméltóságod leiratából kiolvastunk, úgy mentül előbb sikerülni is fog ama pénzügyi akadályokat elhárítani, amelyek ez idő szerint még az ügy útjában állanak.

Örömmel fogadjuk és magunkévá tesszük Nagyméltóságodnak azon elvi álláspontját is, hogy az 1848. XX. t.-cz. 3. §-a értelmében nyújtandó államsegély nyújtásánál a mi egyházi autonomiánkat sértetlenül fentartani akarja, a miért is az állam nem az egyes egyházi testületeknek és egyházi céloknak fogná megadni a segélyösszegeket, hanem egyházi főtölteinkkel, illetve azok megbizottaival megállapítván a szükséges segély összeget, az egyházi főtölteleknek hagyja fenn a segély megosztását és hováfordítását.

Nagyméltóságod azon kijelentéseire azonban, hogy a magas kormány első sorban az egyháztagjainkon nyugvó, elviselhetetlenül súlyos adóteher megszüntetését óhajtja keresztülvinni és e célból a törvényhozás elé külön törvényjavaslatot kíván előterjeszteni, az emlékiratban foglalt egyéb szükségleteinkről azonban úgy kíván gondoskodni, hogy az állam pénzügyi helyzete által vont korlátok között évről-évre emelné az egyházak dotációjaképen a költségvetésbe beillesztett tételeket, következő alázatos észtevételeinket van szerencsénk előterjeszteni.

Az 1848. XX. t.-cz. 3-ik §-a elrendelte, hogy minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségletei közálladalmi költségek által fedeztessenek és az elvek részletes alkalmazásával a minisztérium az illető hitfelekezetek meghallgatásával a közlelbbi törvényhozás elébe kimerítő törvényjavaslatot terjessen elő.

Tisztában vagyunk azzal, hogy ezen törvény szó szerinti értelmében végre nem hajtható, mert az a protestáns egyházak autonómiáját, esetleg más egyházak érdekeit, érzékenyen sértené.

Mi sem az egyiket, sem a másikat nem akarjuk.

A mi azonban az 1848. XX. t.-cz. 2. és 3. §§-aiban alaptörvény erejével bíró kötelelem gyanánt kifejezve van, az abban culminál, hogy azok a vallásérkölcsi-és közoktatási célok, a melyek terheit a bevett vallásfelekezetek hordozzák, lényegükben állami terhek s hogy azok teljes fedezésére tehát az állam kötelezve van. Ezen állami alaptörvény erejével bíró obligatio már több mint félszázad előtt lejárt, nem tekinthető tehát részünkről szerénytelenségnek, ha a benne elvállalt kötelezettség beváltását immár komolyan sürgetjük.

Annál kevésbé tekinthető szerénytelenségnek ezen sürgető kérésünk, mert hiszen mi századok óta az

államot is érdeklő ezen terheket magunk viseltük és mert mi az obligationak nem is teljes beváltását, hanem csakis terheink részbeni elvállalását kérjük az államtól.

Nagyméltóságod az emlékiratunkban felsorolt egyházi szükségletek között legégetőbbnek tartja az adózási viszonyokban rejlő nagy anomáliák megszüntetését és ezért ez irányban kíván első sorban törvényjavaslatot előterjeszteni.

Mi teljes elismeréssel és hálás köszönettel vagyunk Nagyméltóságod ezen nagy humanitásra valló szándékáért, de tekintve az egész feladat nagyságát és érezve azt, hogy az eljárás czélszerű és tapintatos mikéntjétől függ az egész kérdés megoldása, nem mulaszthatjuk el aggodalmunkat kifejezni a fölött, hogy a kérdés megoldásának ily elaprózása és különösen a segélyezésnek külön törvény hozatala nélkül az évi budgetbe való átterelése ügyünknek nagy kárára fog lenni, és semmiképen sem lesz beváltása azon kötelező obligatióknak, a melyet az 1848. XX. törvényczikkben a törvényhozás magára vállalt. — Nem a kormány akaratán mult, mert a dolog természetében fekszik, hogy eddig nem sikerült és előre láthatólag ezentul sem fog sikerülni a budgetbe felvett dotációt csak megközelítőleg is akkép fokozni, hogy ezen dotáció emberileg belátható időben arra a fokra emelkednék, a mely az emlékiratokban kimutatott és kétségbe nem vonható szükségletek fedezését csak némileg is megközelítené.

Megvagyunk tehát győződve arról, hogy a részünkre alaptörvény által biztosított segélyezés a budget keretében évről-évre felveendő dotáció rendszerén teljes hajótörést fog szenvedni.

A miniszterium ugyanis az évi budgetbe csak olyan nagyobb kiadásokat köteles beállítani, a melyek törvényen alapulnak és ezért nem várható, hogy azok a kiadások, a melyeket emlékiratunkban felsoroltunk. külön törvénybeni megállapítás hiányában az évi budgetbe fel lesznek vehetők.

A mi az állam pénzügyi helyzetét illeti, készséggel elismerjük, hogy vannak az államnak létfenntartási szükségletei, melyek első sorban feltétlenül kielégítendőek. De nem ismerhetjük el, hogy az a segély, amelyet az állam az 1848. XX. t.-cz. 3 §-a alapján adni köteles, az állami szükségletek fedezési sorrendjében az utolsó helyet foglalná el.

Ha nem is képezne a 3. §. oly obligatiót, a mely 56 év előtt esedékes kötelezettséget megállapít, a magyar állam akkor sem tekinthetné utolsó szükségletének, annak a kulturmisszióknak a teljes erejéből való támogatását, a melyet a két protestáns egyház az állam- és nemzetfenntartás érdekében évszázadok óta teljesít.

Jogos és méltányos tehát az a kérésünk, hogy az állam pénzügyi helyzetére való utalással ne méltóztassanak ezen kulturmisszióknak a jelenlegi viszonyokhoz mért további teljesítését lehetetlenné tenni.

Nem akarjuk ezzel azt mondani, hogy az állami törvényhozás már most az emlékiratban kimutatott összes szükségletek fedezéséről egy törvényben egyszerre gondoskodjék. Sőt ellenkezőleg köszönettel fogadjuk Nagyméltóságodnak azt az ígéretét, hogy az adóztatási viszonyokban rejlő nagy bajok orvoslását első sorban akarja foganatba venni, de ebben megnyugodva azt is kérjük, hogy az emlékiratunkban felsorolt egyéb szükségleteinkről való gondoskodás ugyanazon törvényben biztosítsassék, és az államkormány utasítsassék, hogy a törvény által már most megállapítandó segélyösszegeknek kifizetése előre meghatározott terv szerint akkép fogantossítsassék, hogy a dotációk az éveknek előre meghatározandó során keresztül fokozatosan addig emeltes-

senek, míg azok a törvény által megállapított segélyezés mértékét elérik.

A mi már most a Nagyméltóságod leiratában foglalt és az adózási viszonyok rendezésére vonatkozó törvényjavaslathoz szükséges előmunkálatokat illeti, mindkét protestáns egyház illetékes testületei nevezetesen az ev. ref. egyház zsinata és az ág. h. ev. egyház egyetemes közgyűlése a Nagyméltóságod által szükségesnek jelzett rend- és jogszabályok megalkotása iránt intézkedett.

Egyidejűleg bemutatjuk az egyházi adózásra vonatkozó, Nagyméltóságod által bekívánt összes részletes adatokat, hogy azok alapján a szükséglet mérve pontosan megállapítható és a benyújtandó törvényjavaslat kellő indokolással ellátható legyen.

Midőn azonban a részletes adatokat a magas kormány rendelkezésére bocsátjuk, nem mulaszthatjuk el ezek kapcsán egy kérelmet is előterjeszteni,

Előre látható, hogy tulterhelt szegény egyházaink szükségleteik fedezésének megállapításánál azt a minimális adókulcsot fogjuk életbe léptetni, a melyet az egyház illetékes testületei a segély igénybevételeének előfeltételeként megállapítottak, bizva abban, hogy az ilykép fedezetlenül maradó szükséglet az állami hozzájárulásból alakított adóalapból fog fedezetet nyerni. Ha már most az állami hozzájárulás a mutatkozó szükséglet fedezésére elégtelen lenne, ez okvetlenül maga után vonná azt, hogy a segélyt igénybe vevő egyházak a már megállapított minimális adókulcsot meghaladó újabb adót volnának kénytelenek egyháztagjaikra kivetni, a mi nemcsak egyházaink háztartását zavarná meg, hanem — a mi talán még veszedelmesebb — egyháztagjainkban a törvényileg is biztosított, de be nem következett teherkönnyítés elmaradása miatt, a legnagyobb elégedetlenséget idézné elő és megrendítené a bizalmat törvényeink intézkedéseivel szemben.

Kérünk kell tehát, hogy egyrészt a bemutatott részletes adatokat egész terjedelmükben elfogadni, másrészt a nyújtandó segély mérvének megállapításánál a legbővebb számítást alkalmazni méltóztassék.

De legyen szabad e kérdésnél a magas kormány becses figyelmét még a következőkre felhívni:

Egyházközségeink rendes szükségletének megállapításánál elengedhetlen és egyik legfontosabb tételét képezi a lelkész és tanító fizetése. Ugy a lelkész, mint a tanító fizetésének minimuma törvényileg meg van állapítva és a mennyiben az egyházközségek által díjlevélileg, illetve hivaryileg biztosított fizetés a törvényileg megállapított minimumot el nem éri, illetve az illető egyházközség kimutatja, hogy a törvényes minimum kiegészítésére szükséges fedezettel nem rendelkezik, az állam segélye igénybe vehető. (1898. XIV. t.-cz. illetve 1893. XXVI. t.-cz.)

Véleményünk szerint akkor, amikor oly nagy reformmú alkotásáról van szó, amilyen lesz az egyházi adóteher megkönnyítését czélzó törvény létesítése, jogosult és indokolt volna ugyan azon törvény keretében bevonni és az egyházaink autonómiájának jobban megfelelő módon rendezni ama viszonyokat, amelyek a lelkészi congrua és a tanítói fizetések kiegészítésének tárgyában már létező törvények által statuálva vannak és a melyeknek a hozandó törvénybe való bevonása által az ügykezelés véghetetlenül megkönnyíttetnék, egyszerűsítették és ez által közvetve az államra nézve is előnyösebbé válnék.

Ez pedig oly módon volna lehetséges, ha a törvényben kimondatnék, hogy az egyházközségek költségvetésükbe kötelesek beállítani lelkészeiknek és tanítóiknak törvényileg megállapított minimális fizetését, a minek következménye az volna, hogy megszüntethető volna a congrua és tanítói fizetés kiegészítése czimén való segélyezés és e helyett az állam

által az egyháznak nyújtandó adósegélyben már bennfoglaltatnának azok az összegek is, a melyeket az állam eddig az 1898. évi XIV. t.-cz. és az 1893. XXVI. t.-cikknek alapján bocsátott az egyházak rendelkezésére.

Kötelességünk azonban e pontnál különösen hangsúlyozni, a minnek egyébként úgy az ev. ref. egyház zsinata, mint az ág. h. ev. egyház közgyűlése is egyhangulag kifejezést adott, hogy a lelkészeknek 1600 koronában megállapított minimális alapfizetése tarthatatlan és hogy a lelkészek minimális alapfizetésének az emlékiratunkban említett korpótlékoknak rendszeresítése mellett legalább 2400 koronára való felemelése, tekintettel a köztisztviselők fizetésének tetemes felemelésére, különösen pedig az élet megdrágulására, nemcsak méltányos, sőt halaszthatatlannal szükséges.

Miután e kérdésben a magas kormány teljesen egyetért egyházaink közvéleményével és a maga részéről is a lelkészi fizetésnek felemelését méltányos és indokolt kívánságnak jelenti ki és igéri, hogy e kérdéssel avval az erős elhatározással fog foglalkozni, hogy mentül előbb elhárítsa az ügy útjában álló pénzügyi akadályokat: nem kételkedhetünk abban, hogy e kérdést is mint elodázhatlant és égetőt, a lehető legrövidebb idő alatt a kedvező megoldáshoz el fogja juttatni.

Végül egyetértünk a magas kormányval abban is, hogy a lelkészi nyugdíjintézet kérdése is sürgősen megoldassék. E részben már emlékiratunkban rámutattunk arra, mily összegű évenkénti segélyre volna szükségünk, miért is kérjük, ezt és a lelkészi fizetések felemelését a már ismételve kért törvényben akkép szabályozni, hogy a most említett célokra szükséges összegek lehetőleg már a jövő évi budgetbe felvehetőek legyenek.

Végül Nagyméltóságod figyelmét felhívjuk a lelkész- és tanárképzésünk, jogi szakoktatásunk (jogakadémia) és theologiai tanári nyugdíjügyünknek a kor színvonalán leendő rendezése révén felmerülő szükségleteinkre, amelyek részletes kimutatását későbbre magunknak fentartjuk és a melyeket szintén az állami dotáció fokozatos emeléséről alkotandó törvénybe foglalni kérjük.

Az előrebocsátott alázatos észrevételeink figyelembevételét kérve, újból kérjük Nagyméltóságodat, hogy az 1848. XX. t.-cz. 3-ik §-a értelmében nyújtandó államsegély kérdését velünk szemben már most haladéktalanul törvényhozásilag megoldani méltóztassék, miután részünkről azok az előfeltételek, a melyekre az idézett törvényben utalás történik, mind teljesítették és a kérdés megoldására szolgáló adatok immár beterjesztettek.

Fogadja Nagyméltóságod megkülönböztetett tiszteletünk kijelentését, melylyel vagyunk.

Kelt Budapesten, 1904. december hó 6-án.

A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium az 1848—49-iki szabadságharcz alatt.

— Irta: Nagy Endre, ref. koll. tanár. —

A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium multjából azon másfél év eseményeit beszéljük el, melyeket 1848. márcziustól, 1849. decemberig élt át a kollegium. Nem mintha oly emlékeztetések lennének azok, hogy hozzájuk hasonló a régi dicső multban elé nem fordult volna; nem is mintha oly neheznek bizonyultak volna, amilyenek, — sajnos — más esetben is, ne zavarták volna fel a kollegium csendes életét.

Hanem csak azért, mert részben a kollegiumi jegyzőknek, részben még élő tanuk elbeszélése alapján, ezen másfél évre vonatkozólag olyan adatok birtokába jutottunk, amelyek leírva még sehol sincsenek, s amelyeket az elfeledés sötét kárpitja már nagyon fenyegeti. Ezek megmentésére szolgáljanak e sorok.

Nehéz, de szép idő volt e másfél év. Nehéz, mert nem egyszer fenyegette komoly veszély a kollegiumot, de szép, mert nem egyszer mentette meg azt a véletlenül kívül az előljáróság és a tanárikar előrelátó, gondos intézkedése. *Br. Kemény Pál* és *br. Bánffy János* főgondnokok, *Bélteki Zsigmond* és *Antal Imre* gondnokok, *Bólyai Farkas*, *Dósa Elek*, *Ercsei János*, *Szász István*, *Török János*, *Hegedűs János* professorok voltak ezen előljáróság és tanárikar tagjai; rajtuk kívül, az ők méltó segítő társuként *Madaras János* köztanítót és könyvtárost, majd seniort említhetjük fel.

Mit tettek ők az intézet érdekében, beszélje el maga a történet.

I. A kollegium szétoszlása.

A kollegium ifjúsága, mely a mai gimnáziumoknak megfelelő osztályok növendékein kívül jogot és theológiát hallgató ifjakkól állott, nem maradhatott hatása nélkül azon nagy eszméknek, melyek a márcziusi napok következményeként élesztő lángként terjedtek szét az egész országban. Fontos s a magyarra nézve talán életkérdés volt valmennyi eszme, melyet a márczius 15-iki 12 pont az újjászületés feltételeként a nemzet szeme elé állított, de a történelem bizonyossága szerint az erdélyi részre talán egynek sem volt oly feltűnő hatása, mint az unió eszméjének.

Igy nem csodálkozhatunk, hogy a mi ifjúságunkat ez az eszme sarkalja legelőbb, hogy életjelt adjon magáról. Alig pár nappal ugyanis a márcziusi nagy nap után, testületileg adnak kifejezést az unió óhajtságának. S a mennyiben a nemzetiségek részéről annak létrejöttét veszély fenyegetné, karukat úgy mint kardjukat ajánlják fel védelmére ama kérelemlevélben, melyet az iskolai előljáróság és az egyházi főtanács útján a Főkormányzóhoz juttatnak. S mint-hogy a magyar embernek szent az alkotmányos királya és alkotmánya, az 1848-iki alkotmány szentesítése után pedig oláhok és szászok, szerbek és horvátok lázongtak ezen alkotmány ellen, ezen rakoncátlan nemzetiségekkel szemben az uralkodó ház iránt való hűségekről is tanúságot tesznek s szolgálataikat ajánlják annak is, ugyan e kérelemlevélben.

Ez márcziusban történt. Nemsokára azonban csalódás váltotta fel lelkesedésüket, midőn tapasztalniok kellett, hogy az udvari párt megbánva a szabadelvű törvények szentesítéseit, maga tüzelte a magyarság ellen a nemzetiségeket. De a csalódás csak lelkesedésüket fokozta, hogy most már a magyarság védelmezésére is felajánlják karukat. Ez nem is késett soká.

A mint ugyanis e célra az ország minden vidékén nemzeti őrséget szerveztek, kollegiumunk növendékei is hozzá láttak a munkához. Tervezgettek, fontolgattak, s aztán munkához láttak. Május 7-én alakuló gyűlést tartottak, még pedig, hogy a professzoratus védszárnyát is biztosítsák maguknak, *Török János* professor, kollegiumi tanvezető jelenlétében. Itt megalakult a lelkes kis csapat. Századosuk *Török János* paedagogarcha, főhadnagyuk *Szász István* rektor; hadnagyok lettek a köztanítók és végzett diákok, közlegények a hat felsőbb leczkéket hallgató osztály tagjai. Így lettek katonákká ifjaink a tanárikar és előljáróság helyeslése mellett, amelyek nyugodtan bízták ifjaink vezetését e két derék tiszt társukra. A kis csapat aztán az általános intéző bizottságnak is bejelentette magát, kérve annak felvigyázását és

rendelkezése alá vételét, s hozzáfogott a gyakorlatozáshoz.

Igen ám! De ki értette közülök a katonai mesterséget? Török János és Szász István atyáinkiai ugyan szorgalmas és munkás életükkel a nevelés és tudományos kutatás terén már megszerezték halhatatlan érdemüknek javarészét, de a katonai taktikához vajmi keveset, vagy éppen semmit sem értettek. De ha jó a cél, biztos eszköz sem hiányozhatik soká. Ifjaink is találtak csakhamar vezért, aki a betanítást magára vállalhatta, *gróf Lázár Dénes* mosoni birtokos személyében, s így a két professor állása tiszteletbeli állás lett. Gr. Lázár Dénes jó magyar is volt, s így teljesítette nap-nap után a tényleges századosi teendőket. Képezte a tizedeseket s gyakorolta az egész századot, a már kiadott katonagyakorló utasítások szerint a kollegium játszó terén, mindaddig, míg az 1847—48. iskolai év be nem végződött.

Csak hogy ez nem tartott soká. Fegyverforgatás és előadásokra készülés, két oly különböző foglalkozás, melyek alig történhetnek egyik vagy másik rovása nélkül. Ehhez járult még a megelégnélt nemzeti élet, mely állandóan lázban tartotta a kedélyeket, s sürgette az iskolai év befejezését. Épen azért a tanuló ifjuság már május első napjaiban kérelmezett, hogy a tanulást akadályozó számtalan körülmény miatt a közkérdések és közzvizsgálatok maradjanak el s e helyett az eltanított tantárgyakból részletes kikérdezés alapján adjanak osztályzatot. Minthogy a köztanításra készülők is hasonló kérést nyújtottak be, magok a tanárok és gondnokok is szükségnek látták az ifjuság kérelmének teljesítését. Ennélfogva ünnepélyes évzáró (dimissió) nélkül a köztanítók vizsgáját május hó 20-án megtartották, a tanulóknak pedig pár nappal később részletes kikérdezés alapján osztályzatot adtak. A vész, mely hazánkat fenyegette, már érezte velök is hatását, amennyiben a gondnoki kar ajánlatára le kellett mondaniok a máskor kijáró jutalmakról, mivel a közállapotok miatt szűkös viszonyok közé került kollegiumi pénztár nem volt már képes azt a kiadást megbírni.

Sietséggel történt minden, mintha mindenkinek sietnie kellett volna a haza oltalmára. Mintha tanárok és ifjak együttesen érezték volna a veszélyt, mely fejük felett lebegott s melynek elhárításáig a könyvet kellett szegre akasztani a kard helyére. A tanulók szétmentek a szélrózsa minden irányában. Lelkesedésök elfeledtette velük azt a szomorú érzést, azt a szomorú sejtelmet, vajjon engedi-e a végzet, hogy az ős kollegium még egyszer keblére ölelje őket? Pár nap alatt üresen állott a kollegium s aztán sokáig csak egy állandó lakója volt. Ki volt ez, lássuk alább.

(Folytatása köv.)

A s.-szent-györgyi ev. ref. egyház estélye.

Késétt ugyan jó egy kicsit a referádám — Nagytiszteletű uram — de hát egyebütt is azt tapasztalom, hogy ha nem sajtóirodai rövidséggel csináljuk, akkor előbb ki szoktuk aludni és heverni a fáradságokat. Így azonban a másik bajba esünk rendszeren: későn s hosszu lére nyujtva irunk, minthogyha a komoly hetilapoknál még nem volna érvényes a sajtó tizparancsolatjának elseje sem: *tudósítást gyorsan s röviden!* Ha az elsőnek már nem felelhetek meg: megpróbálom a másodikat.

A sepsiszentgyörgyi régi, hires reformáta nemes és szent ekklézsia sokak szerint az utóbbi évtizedekben ha külsőleg nem is pusztult, de mintha régi dicsőségén álmódóva stagnált volna. Hát hisz' igaz,

hogy a még Császár Bálint ideje óta kijelölt piacshelyen sem a templom, sem a „székház“ során teraszozott helyen a parokhia meg nem épült; az is bizonyos, hogy a templomalap sem valami rohamosan nő a Takarékpénztár betétkamatjából s a „nagy“ pap mellett fennállt rendes rektor-papság gyorsan cserélődő segédpapsággá deválválódott s rendes jellegét a kongrua sem adta vissza, de hát ha a szorosabban vett egyházi ügyek osztották is a székeség utóbbi időbeli lethargiáját, azért a protestántizmus Sepsiszentgyörgyön ez idő alatt is munkált. Ha nem az egyház, hát az iskolaügy terén. S ezek csak nem hagyják egymást. Mióta a Mikó-kollegium ifju erejében érett ijjuvá nőtte ki magát s megújult a főgondnok és nagy vajadások közt a nagypap is — mert a kicsi az még igen gyorsan újul — azóta határozott lendület érezhető az egyházi élet terén is. Látván, hogy a modern élet a piac felé vonzódik s még a templomot is szivesebben keresi fel a piacon, ha tán nem az övé is, hát a piacon építendő ref. templom kérdése újból előtérbe nyomult. E célra fogott kezét itt most az egész társadalom, legjobb-jainak vezetése mellett, akik közül az oroszlanrészt példaadásával és áldozatkészségével gr. *Haller János* főispán lelkesítésével *Gödri* főgondnok és *Koréh* Endre lelkész, rendezésükkel *Végh* és *Zayzon* tanárok veszik ki maguknak, de derekas részt kér magának minden vezető faktor férfi és nő egyaránt.

Hogy a nemes czélt nemcsak a lelkek belső építésével munkálják az „egyházi értekezleteken“, hanem „Isten bocsá!“ — szól valami komor skót — még táncz-czal is: ez csak arra vall, hogy a társadalmi érintkezés minden nemét igénybe veszi a propaganda csinálás érdekében. Hisz' azt magam sem vonom kétségbe, hogy hamarabb s tán olcsóbban megépülne az a templom, ha az ilyenkor elköltött összegeket mindenki egész összegében a gyűjtőivre irva, oda fizetné: hanemhát ki tagadhatná, hogy ha evangéliumi a mondás: „senki sem szolgálhat két urnak“, ép' úgy az ama másik is: „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré és Istennek, ami az Istené“ Nem mondom, hogy dicsekedni való, hogy minálunk az utóbbi dominál, de tény s mi mulattunk — ám nemesen! — a templom javára.

Nemesen mondom, mert az estély műsora előkelő művészi élvezetet nyújtott. Részletesen nem szólhatok minden pontról, de ki kell emelnem *Koréh* lelkész magasröptű megnyitóját, *Jakab* Ödönnek, a kiváló székesy írónak és költőnek — ki egyenesen ez alkalomra jött le Budapestről — s akit ezért kiválóan ünnepeltek — magas színvonalon álló gyönyörű felolvasását és *Sükösd* Vilma szavallatát. Az ének, zongora stb. számokból kivált *Kelemen* Lajosné és *Zayzon* Ferenczné művészi játéka és a *Zayzon* Ferencz tanár dirigálta hatalmas Wagner-kar, mely a „Zarándokok-kará“-t adta elő. Az estély jövedelme felül volt 1400 koronán.

Adja Isten, hogy a gyönyörű karok énekét a Szerkesztő úr még velem együtt hallgathassa az új templom felszentelési ünnepén, a mig azonban még sok ily szép napja kell hogy legyen szentgyörgyi egyházunknak. Ad is az Isten ily nemes vezető harcosok és buzgó közkatonák mellett, csak — ha a papválasztást kihevertük — valahogy a képviselőválasztás össze ne gabalyitson!

r—s.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. jan. 19.

Elnökölt dr. *Bartók* György püspök aa. Jelen voltak: *Kenessey* Béla főjegyző, dr. *Vályi* Gábor elnökhelyettes, *Becsek* Lajos, *Incze* Gerő, dr. *Sárkány* La-

jos, *Váró Ferencz, Sándor János, Herczeg Lajos* igaztanácsosok és a hivatalnokok.

Tárgysorozat rendjén az alább ismertetett ügyek nyertek elintézését.

Közigazgatási birói minőségében helybenhagyta igaztanácsunk a marosi egyházmegye közigazgatási bíróságának azt az ítéletét, melylyel dr. Bernády György aának főgondnokká történt megválasztását törvényesnek elismerte. Együttal körlevél kibocsátását mondotta ki, annak közzététele végett, hogy a zsinati törvények végrehajtására vonatkozó Utasítás 15. §-nak e) pontjában sajtóhiba fordul elő.

Az udvarhelyi e. megye közigazgatási bíróságának a patakfalvi papi javadalom megosztása tárgyában kelt ítéletét föloldotta a II. foku bíróság és új ítélet hozatalát rendelte el, az időközben földerített újabb ténykörülmények figyelembe vételével.

A nagyszombati egyházmegye javaslatot tett az egyházkerületi közgyűlés megtartási határidejének tavaszra leendő visszahelyezése tárgyában és a görögényi egyházmegye közgyűlése az esperesi vizsgálat most érvényben álló szabályzatának némi módosítása iránt. Igaztanácsunk foglalkozott ugyan mindkét javaslattal, de arra tekintettel, hogy a zsinati törvényhozási munkálat befejezése után egyházkerületi rendszabályaink így is átdolgozandók lesznek, nem tartotta időszerűnek már most közgyűlés elé bocsátani ezeket az indítványokat.

A czegei állami iskolai tanító, mint felekezeti kántor ellen beérkezett panasz alapján, megadta igaztanácsunk kellő utasításait a fennálló szerződés megtartására nézve.

A szentmihályfalvi, marosvásárhelyi és felfalusi e. községek földvásárlási szerződésai, valamint a krakkói és hosszufalusi e. községek eladási szerződésai főhatósági jóváhagyást nyertek.

A marosugrai és maroscsapói fizetéskiegészítési kérelmek körül a vallásügyi minisztérium némi szabálytalanságokat konstatálván, igaztanácsunk az eljáró lelkésznek önigazoló jelentését fölterjesztette és maga részéről indítványozta az ügy fölötti napirendre térést.

Nagyteremi e. községünk ama csereszterződése, melylyel régi urasztali készleteit az erdélyi Múzeumegylettel, új készletek és 150 kor. készpénz ellenében elcserélte, jóváhagyást nyert, azzal a kikötéssel, hogy egy feliratos régi ónkanna nem bocsájtható ki az egyházközség tulajdonából.

A szászvárosi e. község két papi állomásával egybekötött javadalom egyenlősítése kérdésében az eddigi állapot föntartása mellett határozott az e. község és e. megyei tanács, de Vitus Lajos presbiter és Baczó Mózes lelkész felebbezése folytán igaztanácsunk az egyenlősítés mellett döntött oly módon, hogy mindkét papi állomásnak 4000 kor. kezdő fizetése legyen, mely 5 izben esedékessé váló 400—400 koronás korpótlékkal emelkedjék. Az így megállapított elv keresztülvitelére vonatkozó részletkérdések elintézésére az e. község fölhivatott.

A szászbonnyhai e. község gr. Bethlen Arpád-féle alapítványi járandóságának mikénti fölhasználására vonatkozó e. községi határozatot, ismételt előterjesztés daczára sem hagyta jóvá igaztanácsunk, de a felforgó méltányossági tekintetekből megengedte, hogy az e. község kárpótolja másnemű jövedelmeiből Hegyi Sándor lelkész aát, a multban szenvedett kepevesztésegeiért.

Segesvári e. községünk 3 hold papi földnek eladását vévén tervbe, a vételár csekélysége miatt örökvásári szerződése nem nyert megerősítést.

Ajánlattal terjesztett föl a vall. és közokt. minisztériumhoz vámosgálfalvi e. községünk ama ké-

rése, melyben visszabocsátani kéri az általa átadott iskolai telepnek egyik részét templomépítési célra.

Pánczél Károly fogarasi lelkész káplántartási engedélyt kérvén, ez részére megadatott és örvendetes tudomásul vétetett a fogarasi e. község ama határozata, mely szerint érdemekben gazdag lelkészének évi 300 kor. segélyt folyósított, a káplántartási költségek részben való fedezésére.

A maroscsapói e. község szerfölött terhelő szerződést kötvén beszolgáló lelkészével, igaztanácsunk e szerződést nem erősítette meg, sőt felelőssé tette a presbiteriumot az ezen ügyletről keletkező károsodásokért.

A tekei e. község rendkívüli adókiróvása ellen beérkezett panasz alaptalannak bizonyulván, elutasított, de ebből az alkalomból szigorúan fölhevta főhatóságunk az egyházközséget arra, hogy régóta rendezetlen anyagi ügyeinek tisztázása érdekében végre érelyes intézkedéseket tegyen.

A vizeknai e. község hívei ismételt kísérlet után is vonakodnak rendszeres egyházi adót magukra vállalni, minélfogva kénytelen volt igaztanácsunk főhatósági joga alapján elrendelni az állandó egyházi adó megállapítását és kivetését, minthogy az egyháztag-sági jogok csakis ezen alapon gyakorolhatók.

Az egerbegyi e. község iskolája államosított és ennek folytán az eddigi iskolai alap kepeváltó tökévé lett átalakítva, amit igaztanácsunk is jóváhagyólag vett tudomásul.

Lészay Ferencz igaztanácsos aa. újabban is 240 koronával gyarapítván szeretetházi alapítványát, ezért részére hálás köszönet mondatott.

Főtiszteletű püspök aa. javaslata alapján körlevelet bocsátott ki igaztanácsunk az összes anyakönyvvezető lelkészekhez aziránt, hogy bejegyzéseiket időnként hasonlítsák össze az állami anyakönyvek bejegyzéseivel és ennek alapján tartsák nyilván a különbségeket.

Számvevői előterjesztés alapján jóváhagyta igaztanácsunk a marosvásárhelyi kollegium és a dr. Mátyus-alap 1905. évi költségvetéseit, valamint az udvarhelyi kollegium 1903. évi számadását.

Tudomásul vétettek a magyarnagyszombori birtokszámlának és az egyházkerületi közalap tulajdonát képező tordai ingatlanok tisztázására vonatkozó számvevői számítások.

Kolozsvári kollegiumunknak engedély adatott egy felhajthatatlanná vált házbérkövetelés törülésére nézve.

A maroscsapói fizetéskiegészítés helyesbítése iránt beérkezett folyamodást nem terjesztette igaztanácsunk a miniszterium elé azért, mert a fölfolyamodás határideje lejárt és így már sem a miniszterhez, sem a közig. bírósághoz újabb előterjesztés nem tehető.

Megállapította igaztanácsunk, hogy a konfirmációi káté legújabb kiadásáért a kiadó által fizetett 600 kor. tiszteletdíj „Egyházi Könyvkiadási Alap” czimen külön kezelésre fizetendő be az egyházkerületi pénztárba.

A bogártelki és kőrispataki ref. iskolák megszüntetése, illetőleg államosítása ügyében az e. megyékből beérkezett vélemények értelmében döntött az igaztanács.

Simó Gábor elemi isk. tanító és Tokaji Aladár tanár szabadságolása ügyében az illetékes előljáróságok határozata jóváhagyást nyert.

Az orbai egyházmegye kérésére az e. kerületi tanügyi bizottsági szakvélemény meghallgatásával úgy módosította az igaztanács az ismétlő-iskolai tan-kötelesek vallástanítására vonatkozó 1860. sz. hatá-

rozatát, hogy a vallástani óra megtartható ugyan szerdán vagy szombaton délután olyan egyházaikban, hol a vasárnap délutáni oktatásnak valami akadályra van (pl. ha akkorra van kitűzve a konfirmált ifjak egyházas összejövetele vagy mikor a téli hideg miatt a templomban, sem a fűtetlen iskolában vasárnap délután nem tartható meg az ismétlő tankötelesek vallásoktatása), de ahol és amikor lehetséges, vasárnap délutánra kell összehívni vallásoktatásra az ismétlő tanköteleseket, mert az kapcsolatos az ifjúságnak templomgyakorlásra való szoktatásával s kedvező alkalom a katedrai bibliamagyarázatoknak a kátémagyarázatokkal s mindkettőnek az élettel való belsőbb összekapcsolására.

A székelyudvarhelyi kollegium javára Baczó Mózes szászvárosi ref. lelkész 1000 K-ás alapítvány tett atyja és anyja aranylakodalmi alapítványa czimén, melynek alapító-levelét az igazgató-tanács megerősítette.

A szászvárosi kollegium előjáróságának az a kérése, mely szerint egyik latin-görögnyelvi tanszékét történelem-latinnyelvi tanszékre óhajtaná változtatni, ajánlólag terjesztetett a minisztérium elé.

A zilahi kollegium előjárósága fölhivatott 12-ik tanszékének nyilvános pályázat útján leendő betöltésére.

Jóváhagyást nyert a nagyenyedi kollegium előjáróságának az a határozata, mely szerint természetrajzi gyűjteményeit állami felügyelet alá bocsátja.

Gimnáziumaink igazgatói, mult évi decz. hó 14-én Kolozsvárt tartott értekezletükből javaslatokat terjesztettek elő a rendtartási szabályok kiegészítése tárgyában, amelyeket az ig.-tanács határozattá emelt.

Elhatározta ig.-tanácsunk végül, hogy megfelelő számu példányban kiadja az erdélyi ev. ref. egyházkerület részletes közigazgatási térképét, feltüntetve rajta az egyházi és politikai beosztást. A kiadó-vállalattal való tárgyalásokra az elnökség meghatalmaztatott.

r. s.

TÁRCZA.

Egy régi oskolamester.

(Nagy Gergely kisborosnyói ny. ref. kántor-tanító felett mondotta Bodor János zágoni lelkész.)

„Mostan bocsátod el a te szolgálodat, Uram, békességgel, a te beszéded szerint, mert látták az én szemeim a te Idvezítődöt”: bizonyára ez igék csendes megnyugvásával, édes vigaszával hunyta a halál álmára szemét elszenderült felebarátunk, az urnak hűséges szolgálója. Hisz' ő meglátta a jelt: az isteni kegyelem beteljesedésének jelét; meghallotta a szót; az úr békességének szavát; megérezte azt a boldogító melegséget: az Idvezítő közellétének melegségét. Igen: meglátta a karácsony lelki ajándékát, meghallotta az angyalnak bódító szavát és átérezte a Megtartó születésének nagy örömét!

Vagy tán azt hinnétek, hogy emésztő szenvedései közt, a testnek mind szűkebbé váló börtönében vergődő lélekkel már képtelen volt felismerni az Idvezítő eljövételének jelét? Oh ne hidjétek! Sőt a szenvedések között annál nagyobb bizalommal ragadta meg a Megváltó kezét, a halál közelgető árnyaival szemben annál boldogítóbban ismerte meg a megtartás örömét. Oh, mert a haldokló számára a karácsonyi éj csillaga biztató fényével egy szebb lét hajnalát világította meg és a Megtartó születésének

hírnökeit körül sugárzó égi fény látássá változtatta a hitet, melyben színről-szinre látták az ő szemei Idvezítőjét.

Oh, boldog, végtelenül boldog még a halálos ágyon is az, aki megláthatja Idvezítőjét!

De hát kiknek lehet részök ebben a nagy boldogságban? Talán azoknak, akikhez a Jézus születésének szent ünnepén hangzik a földről elhívó szó? E külső körülmény által érte volna tán ő is a boldogságot el?! Nem aai gy. gy.! Ennek feltétele nem az, hogy *mikor*, hanem az, hogy *miként* értünk el a véghez. A karácsony ünnepe lesz a halál órája; az Idvezítővel való találkozás a földről elköltözés bármikor azoknak, kiknek földi pályája a Megváltót kereső advent volt, a kik hűvek voltak a rájuk bízottakban. Az ilyenek, mikor testi szemök elhomályosul, lelki szemeikkel meglátják az Idvezítőt és nem mint bizonytalan homályba, hanem mint egy szebb pályára lépnek a halálba, melynek révén szó halszik feljök: „jól vagyok hű szolgálom, hű voltál a kevesen, többre bízottal ezután.” Az Idvezítőnek meglátása a haldoklóra az a biztos jel, hogy „mostan bocsátja el az ur az ő szolgáját békességgel.”

Im, ezért mondom én boldognak a távozó halálát, mert ő hű volt a rá bízottakban. Es pedig sok bízott vala rá. Sok mint az ur szolgájára, sok mint családfőre egyaránt.

Oh, jól tudom én, hogy sokan nem képesek felismerni a boldogult halottunk által betöltött egyszerű tisztszenben a legnemesebb emberi hivatást; jól tudom, hogy ma a változott időknek, a helyesebb belátásnak korszakában is, sokan kicsinylik a néptanító állását. De annál szentebb kötelességünk nekünk, kik az úr szőlőjében fáradozva, tanui és részesei vagyunk e szent munkának, hogy elismeréssel méltassuk ezt.

A néptanító a szántóvető nehéz munkáját végzi a szellemvilágban. Ő biztosítja a lelki életnek kenyerét. Tenyere megtörik, homloka verejtékezik, izmai megfeszülnek a földmivesnek, a mig megpuhítja, termővé teszi a kemény földet, hogy az meghozza gyümölcsét, megadja a test táplálására a mindennapi kenyeret. Épen ilyen — ha tán nem nehezebb — a néptanító munkája. Hányszor nem kell szántania megtaposott útfület, erős parlagot, törnie sziklát, irtania töviset, bogáncsot, hogy emberi méltóságának tudatára, erkölcsi rendeltetésének érzetére vezesse az embert. A néptanító bányász, ki a föld mélyének rejtekeiből pislogó mécsese fényénél hozza felszínre a drága érczeteket. Aztán másoknak jut a kellemesebb feladat, hogy ékszerekké dolgozzák fel azokat. Ő kénytelen nehéz munkával törni sokszor az értéktelen követ, hogy kifejtessék a legcsekélyebb fém is. A néptanító építő mester, de a ki elébb a mélybe ás és oda rakja le a legnehezebb köveket. A fundamentumot építi ő, a mely később meg sem látszik, mikor mások fölébe emelték a fényes palotát. Am azért az épületnek biztonsága ez elrejtett és elfeledett munkán alapszik mindég. A néptanító harcos, ki folytonos hadat visel a sötétség, tudatlanság és gonoszság natalmasságai ellen.

És ha e küzdelmes pálya hű harcosait elismerés illeti ma, a mikor az előhaladás annyi kitűnő fegyvert, oly sok jeles eszközt ad a munkások kezébe: mennyivel inkább igaz kegyeletnek, mély tiszteltnak érzésével kell adóznunk ama régi oskolamesterek emlékezetének, kik sokkal nehezebb viszonyok között, szinte minden segítő eszköz nélkül teljesítették az emberiség művelődésének alapozó munkáját!

Oh, szántó-vetők voltak ők is, de akik sima bázárdát húzó, könnyű eke helyett egy-egy éles fadarabbal puhították fel a kemény földet. Bányászok valának ők is, de akiknek nem állottak rendelkezé-

sökre erős feszítő vasak, kiélelt csákányok, hanem csaknem körmeikkel, elébb leválasztott kődarabokkal kellett törniök a kemény sziklát. Építők voltak, de a kik a falrakásban biztos mérő eszközök helyett a szoros figyelemre, kényelmes emelők helyett izmaik megfeszítésére valának utalva mindég. És voltak bajnokok, hősök, akik éles szablyák, czélt soha sem tévesztő fegyverek helyett, talán pásztorbotokkal, talán paritytyával, avagy épen pusztakézzel, de mindenkor a seregek urának Istenének nevével hadakoztak az ellenség óriásai ellen.

És — én istenem! — mily hangos a panasz ma is a népnevelői nehéz munka jutalmának silányságáért! Hát valjon mi volt jutalma ama régi iskolamestereknek? Bizony nem több, mint megalázó alalmazsna vagy általában az a nyomor, mely miatt a felületes lelkek előtt lenézetett lett az egykor az Idvezítő által viselt mester név!

És ime, épen ebben domborodik ki a feladat nagysága, mely az emberiség e szellemi harczeit a családi életben is nehezült. Hordozni egy népes családnak gondját. Gondot viselni az ő háza népéről úgy, hogy annak sem az ige lelki, sem a kényér testi eledelében hiánya ne legyen. Kielégítést keresni az el nem némitható kérdésre: „mit eszünk, mit iszunk, mivel ruházkodunk?” És gondoskodni nem csupán a mána szükségéről, hanem előre tekinteni a jövőbe! Örködni hiven, hogy azok közül, akik nemcsak nevelői, de édes atyai gondjaira bizattak, egy is el ne veszne sem testben, sem lélekben. És nemcsak megtartani, nemcsak felnevelni gyermekeit, hanem úgy nevelni fel azokat, hogy sorsuk biztosítása mellett, bennök hű fiaikat, igaz munkásokat nyerjen a haza és az egyház! Aztán mindezek közt megoltalmazni állásának tekintélyét, házában belső becsülete mellett külső tisztességét, mikor a szegénység és nyomor naponként teszi a felületes lelkek guny tárgyává azt!

Oh bizony aai gy. gy.! valódi hősöknek kellett lenni a régi iskolamestereknek, hogy harcolhassák meg a létfontosságú nehéz harczát, össze ne roskadjanak a nehéz teher alatt. És ők valóban mint hősök állották meg helyöket.

Avagy nem az iskolamesteri hajlékok voltak-e, a melyeknek legtöbbször szalmas és mindenkor roskatag fedele alatt szeretetet talált a szegény és gazdag, otthonos jóleső melegséget a legegyszerűbb és szellemi világosságot a legelőkelőbb ember? És honnan rajzott szét, mint szárnyra bocsátó fészekből, erősebb harczosoknak, hivebb munkásoknak serege a haza oltárához és az ur szöllőjébe, mint a szegényes, roskatag iskolamesteri hajlékokból?

Oh, valóban valami titokzatos rejtélyként állanak e tények azok előtt, akik közelebről nem ismerék e már-már kifogyó bajnokok nemes küzdelmét; megfoghatatlannak látszik, hogy miként volt nyomoruságos anyagi helyzetökben nekik lehetséges ez?

Én e koporsó mellett feltámadó emlékeimből feltárom e rejtélyt. Az volt az ők csodaszerök, hogy fegyvert, segítő eszközt csináltak abból, a minek ma csak lenyűgöző hatalmát tudjuk felismerni: *szegénységükből*. Ebben edzették meg övéiket a nagy életküzdelemre, beláttatván velök, hogy számukra az életben más tőke nem lehet, mint az a szellemi kincs, a melyet *meg kell* szerezniök és a melylyel aztán a közjónak is előmozdítói lehetnek. Ebben lettek fő tanítómestere gyülekezetüknek a takarékoságban, az igények korlátozásában és példaadói nem kevésbé a testi, mint a szellemi szorgalmas munkában. Itt váltak valódi hőökké, kik feláldoznak mindent, a mi őket is gyönyörködtetné, gyakorolják a lemondást minden élvezetről, mely mint embereket, őket is megilletné.

És mégis, oh mennyire tévedne, aki azt hinné, hogy ebben a nagy önmeztagadásban, lemondásban, önfeláldozásban örömtelen, sivár volt e nemes küzdők élete! Nem. Sőt épen ellenkezőleg. A hű szolgának lelkében valahányszor a gyülekezetben az urnak dicsőségét zengheté: mindenkor a belső megnyugvás ígéje viszhangzott: „Oh boldog, akit választasz uram és magadhoz fogadsz, hogy lakozzék a te tornácodban“!

Hát aztán — én Istenem! — ki volna képes lerajzolni azt az édes gyönyört, azt az üdvözítő boldogságot, mikor a megáldott pátriárka gyermekeiben megérni látja önfeláldozásának gyümölcsseit. Látja, a mint felnövekedő fiai egymásután állanak oda a csatasorba: az egyik az ekeszarvára vetve kezét, folytatja tovább az ő fáradhatatlan munkálkodását, a másik az iskola kertjében plántál és öntöz, nyes és oltogat tovább, a harmadiknak ajkáról az Istennek örökké megálló ígéje hangzik fel, vagy a negyedik Istennek az ő erőtlenségén elhallgató dicséretét zengi megújulva tovább. Megszomorodva látja tovább folytatódni minden irányu munkásságát: hű fáradozását a köz- és önfeláldozását a családi életben.

Nem ismeritek fel aai, gy. gy.! e képben a boldogultnak életét? Nem láttátok-e a közszolgálat és a családi élet szent kötelességeit, mint könnyű terhet és gyönyörűséges igát hordozni őt? Szükséges-e részleteiben jeleznem, hogy három gyülekezetben, túl egy félszázadon zengte az urnak dicsőségét és plántálta a vallásnak életfáját? kell-e kiemelnem, hogy az özvegyesség kétszer ránehezült gyásza mellett vette újra fel a családalkotással járó, mindig szaporodó szent feladatokat? És szükséges-e még ezek felett arra is rámutatnom, miként mutatta meg honszerelmét, mikor a haza hívó szavára, mint valóságos harczos tette kockára életét, küzdött a hon szabadságáért, a nemzet jogaiért? Avagy már magában azzal, hogy nemzedékeket nevelt fel az Isten félelmében, a haza szeretetében, hogy családjában annyi derék fiat és leányt adott egyházának és hazájának: nem tölté-e be hiven ezek iránt kötelességét!

És a mikor a küzdelmekben így megszentelt pálya végéhez jutott el: nem biztosít-e egy belső hang, hogy ő meglátta az idők teljességét, feltalálta a halálban a békességet, az öntudat utolsó hangjában az úr elbocsátó hangját ismerte fel.

Oh úgy van, úgy van: az Ur bocsátotta el mostan hiveséges szolgáját békességgel: bocsássátok hát ti is el békességgel gyászoló felek. Nyugtasson meg a válás fájdalomában a tudat, hogy a ki *oly sokat* fáradt, annak szüksége van a pihenésre és a ki *oly hiven* fáradt: az meg is találja a pihenést.

Hű neje, gyermekei, vejei, menyei, unokái, rokonai, kartársai és hálás gyülekezete: legyen a távozónak áldása és az örökkévaló Istennek vigasztaló kegyelme veletek!

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Hirdesd az ígét!“ Egyházi beszédek, második kötet. Irta Veres József orosházi ág. h. ev. lelkész, békési esperes, országgyűlési képviselő. Ara 2 kor. 50 fillér. Megrendelhető a szerzőnél Orosházán. Szívesen ajánljuk!

KÜLÖNFÉLÉK.

Papválasztás. A kolozsvári ev. ref. egyházme-
gyébe kebelezett *választi* egyházunkban folyó hó 15-én
volt a papválasztás, mikor is a 7 folyamodó jelölt pályázó
közül egyhangu közfelkiáltással, nagy lelkesedések között
Bácsy Gyula jelenlegi *mérai* lelkész választatott meg.
Paptársunkat örömmel töltheti el ezen egyhangu választás.
A választi egyház egész embert követel; hisszük, hogy
meg is találta. Ugy ezen egyház, mint lelkipásztortársunk
fogadják szerencsekívánatainkat.

Theologus estély. A kolozsvári ev. ref. theol.
fakultás ifjusága 1905. évi február hó 4-én a „Központi
szállóda“ emeleti termében, részben a szeretetház, részben
saját pénztára javára, *Kenessey Béla* igazg. diszelnöksége
mellett, jótékonycélú zártkörű tánczestélyt rendez.

**Az ev. ref. egyház második budapesti or-
szágos zsinata** 1904. november tizedikétől huszon-
kettedikéig tartott első ülészakának jegyzőkönyve *Sass*
Béla debreczeni ref. theologiai akadémiai tanár és zsinati
jegyző szerkesztésében, Debreczen szab. kir. városa könyv-
nyomda-vállata nyomásában 7 és 1/4 iven, 116 lapon három-
ezer példányban megjelent s az országos zsinat rendes és
póttagjainak, valamint az egyházi és iskolai hatóságoknak
addig is rendelkezésre áll, míg az illetékes püspöki
hivatalok utján megkaphatnák. Az ide vonatkozó megke-
resések *Dávidházy Kálmán* könyvkötő urhoz (lakik Deb-
reczen, Fűvészkerutca 9. szám) intézendők.

A nagyenyedi ev. ref. Bethlen-kollegium ifjusága
méltóságos zeykfalvi *Zeyk Dánielné* szül. gyerőmonostori
Kemény Ida bárónő védnöksége alatt 1905. évi február
hó 4-én, Nagyenyeden a „Nemzeti Szálló“ nagytermében
a Bethlen-szoboralap javára zártkörű műsoros diák-estélyt
rendez, *Bartha Zsigmond* tanár elnök vezetése alatt.

Műsor: 1. *Mendelsohn*: „Szentivánéji álom“-ból „nász-
induló“, játsza a kollegiumi zenekar. 2. Felolvas *Bartha Zsig-
mond* tanár. 3. *Veress Gábor*: „Székely dalok“. Énekli a
tanítóképző-intézet dalkara. 4. *Váradai Antal* dr.: „Rákóczi
Ferencz rodostón“. Melodráma, zenéjét szerző *Ábrányi Kor-
nél*. Zongorán játsza *Kovács Katinka*, szavalja, *Cirnei László*,
VII. osztályu tanuló. 5. *Arany János*: „Walesi bárdok“. Sza-
valja *Vadas József*, VII. osztályu tanuló. 6. *Erkel Ferencz*:
„Népdalok“. Énekli a gimnáziumi vegyeskar.

Értesítés. Protestáns hitsorsos testvéreinket ez
uton értesitem arról, hogy dr. *Ehlers Rudolf*, jelenlegi
majnafrankfurti egyetemi tanár 3 kötetből álló predikációi
és bibliamagyarázatai fordítói jogát megszereztem. E be-
szédek az egész protestáns világ ilyenmü művei között
Krisztusi bölcsesség, evangéliumi erő és rhetorikai szépség
tekintetében a legelső helyen állanak. Nekem nagyon sok
gyönyörűséges és üdvösséges órát szereztek és szereznek.
Ha Isten engedi, az én fordításomban nemsokára magyar
nyelvünkön is megjelenik. *Murányi János*, bálványosi ev.
ref. lelkész.

A sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-
kollegium ifjusága 1905. február 4-én, a városház nagy-
termében, a kollegiumi ének-, zene- és kirándulási-alap
javára, *Bodor Domokos* tanár elnöklete alatt, hangverseny-
nyel összekötött zártkörű tánczmulatságot rendez a követ-
kező műsorral:

1. *Kéler B.*: Rákóczi nyitány. Előadja a kollegiumi és
városi zenekar. 2. *Gaudemus igitur*. Énekli a koll. vegyeskar.
3. *Mi a haza? Mese a hazaszeretetről*. Melodráma. Szövegét
irta Ábrányi Emil, zenéjét dr. *Horváth Akos*; szavalja *Gál*
Ilona k. a., zongorán kíséri *Gál Mariska k. a.* 4. *Miserere*.
Verdi Troubadour cz. operájából. Előadja a koll. zenekar. 5.
Népdalegyveleg. Előadja a koll. férfiak. 6. *Haydn J.* „Terem-
tés“ cz. oratoriumából részlet. Énekli a koll. énekkar, kíséri
a koll. és városi zenekar.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 335—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközségünk lelkészehez és az összes
esperesekhez.

Az egyházi anyakönyvek adatainak a polgári anya-
könyvekkel való egybevetése rendjén igen sok helyt
lényeges eltérések konstatalhatók, miből az következtethető,
hogy lelkipásztoraink nem fordítanak kellő figyelmet és
gondot saját anyakönyveink vezetésére, amiből pedig
anyaszentegyházunkra lényeges hátrányok származhatnak.

Ennek megakadályozása céljából, főtiszteletű Püspök
aa. javaslatai alapján kibocsátjuk alábbi körrendeletünket:
1. Utasítatnak az összes lelkipásztorok, hogy a kisebb
egyházközségekben minden hónapban, a nagyobbakban
pedig minden héten egyszer a polgári anyakönyvi hivatal
adataival hasonlítsák össze saját anyakönyvi adataikat és
a hiányokat egészítsék ki.

2. Az újév legelső presbiteri gyűlésén minden lelkész
tegye meg anyakönyvi jelentését és azt vétesse jkvre.

3. Az esperesi vizsgálatok alkalmával e jelentések
adatai jegyeztessenek be az esperesi vizsgálati jkvbe és
ekként terjesztessenek fel a püspöki hivatalhoz, hogy így
a vizitációi jkvben is nyoma legyen az egyházi és polgári
anyakönyvek között fennálló különbségeknek, illetve, hogy
a meg nem keresztelt gyermekek száma és az egyházi
áldást igénybe nem vett házasságkötések mennyisége ez
uton is nyilvántartva legyenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának
Kolozsvárt, 1905. jan. hó 19-én tartott üléséből.

Dr. Bartók György,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 5420—1904.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű esperes és tiszteletes lelkész aaihoz.

Az *ismétlő iskolai tankötelesek* vallástanítására vo-
natkozó 1860—1904. számú körlevelünk 3-ik pontjának
módosítása iránt indokolt előterjesztést tett az orbai egy-
házmege közgyűlése, amelyet igazgatótanácsunk a tanügyi
bizottsági szakvélemény meghallgatása után elfogadván,
az 1860—1904. számú rendelet 3-ik pontját úgy módosítja,
hogy az ismétlő ref. tankötelesek vallástanítási órája
megtartható szerdán vagy szombatón délután, olyan egy-
házainkban, ahol a vasárnap délutáni oktatásnak valami
akadálya, pl. ha akkorra van kitűzve a konfirmált ifjak
egyházias összejövetele, vagy ha a téli hideg miatt sem a
templomban, sem a fűtetlen iskolában vasárnap délután
nem tartható meg az ismétlő tankötelesek vallásoktatása.
De ahol és amikor lehetséges, vasárnap délutánra kell
összehívni az ismétlő tanköteleseket vallásoktatásra, mert
ez kapcsolatos az ifjuságnak templom-gyakorlásra való
szoktatásával s kedvező alkalom a katedrai bibliai-magya-
rázatoknak a kátémagyarázatokkal s mindkettőnek az élet-
tel való belsőbb összekapcsolására.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának
Kolozsvárt, 1905. jan. hó 19-én tartott üléséből.

Dr. Bartók,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 306—1905.

FELHÍVÁS

valamennyi nagytiszteletű Esperes urhoz.

A káplántartási kongrua folyósítása céljából szüksé-
ges kimutatások felterjesztésének határideje az évnegyedek
középső napjára van kitűzve, de ennek daczára több egy-
házmegegyénk részéről a mult évben is *csak sürgetés foly-
tán és határidőn kívül* érkezett be a kimutatás.

Hogy hasonló késedelmeskedés jövőre elő ne forduljon,
felkérjük összes Esperes aait, hogy az egyidejűleg kiadó-
hivatalunk által megküldött kimutatási őrlapok felhasználá-
sával annál is inkább tegyék meg előterjesztésüket min-
den évnegyed közepéig, tehát a folyó évnegyedben február
hó 14-ig, mert a későbbben beérkező folyamodások *tekin-
tetbe vétetni nem fognak*.

Kolozsvár, 1905. jan. 19-én.

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.